

**Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická**

Klášter voršilek v Kutné Hoře v letech 1918 - 1938

Bc. Hana Muchová

**Diplomová práce
2010**

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Hana MUCHOVÁ**
Studijní program: **N7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny**
Název tématu: **Klášter voršilek v Kutné Hoře v letech 1918 - 1938**
Zadávající katedra: **Katedra historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Historie řádu sv. Voršily 2. Voršilky v Kutné Hoře - fungování konventu - voršilské školství v Kutné Hoře - osobnosti kutnohorského konventu 3. Otázka sekularizace prvorepublikové společnosti - vztah mezi klasickým ženským řádem a liberální sekularizovanou společností první republiky - první republika a politický katolicismus

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Prameny: Státní oblastní archiv v Praze, fond Klášter voršilek Kutná Hora. **Tisk:** např. - Hlasy Kutnohorské - Katolické jeviště - Kutnohorské listy **Literatura:** CONRAD, Anne. Mit Klugheit, Mut und Zuversicht: Angela Merici und die Ursulinen. Mainz, 1994. ISBN 3-7867-1760-5. ČA-ŇOVÁ, Eliška. Činnost řeholních řádů a kongregací v Čechách (1848 - 1918). Praha, 1997. ISBN 80-85475-36-7. FASORA, Lukáš - HANUŠ, Jiří - MALÍŘ, Jiří (ed.). Sekularizace českých zemí v letech 1848 - 1914. Brno, 2007. ISBN 978-80-7325-117-8. FIALA, Petr et al. Český politický katolicismus 1848 - 2005. Brno, 2008. ISBN 978-80-7325-155-0. Krátký výtah z dějin konventu sv. Voršily v Kutné Hoře od roku 1712. Kutná Hora, 1912. MACKOVÁ, Marie. Školy řádu voršilek v českých zemích ve druhé polovině 19. století. In *Vzdělání a osvěta v české kultuře 19. století*. Praha, 2004. MACKOVÁ, Marie. Voršilky v Čechách do roku 1918. Pardubice, 2007. ISBN 978-80-7395-045-3. MALÍNSKÁ, Jana. Do politiky prý žena nesmí - proč?: Vzdělání a postavení žen v české společnosti 19. a na počátku 20. století. Praha, 2005. ISBN 80-7277-295-3. SCHAUBER, Vera. Rok se svatými. Kostelní Vydří, 2001. ISBN 80-7192-304-4. ŠTROBLOVÁ, Helena - ALTOVÁ, Blanka (ed.). Kutná Hora. Praha, 2000. ISBN 80-7106-186-7. VLČEK, Pavel - SOMMER, Petr - FOLTÝN, Dušan. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha, 1997. ISBN 80-85983-17-6.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Marie Macková, Ph.D.
Katedra historických věd

Datum zadání diplomové práce: **30. dubna 2009**

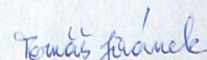
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2010**

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2009

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Jihlavě dne 26. 11. 2010

Bc. Hana Muchová

Anotace

Práce se zabývá vývojem kutnohorského kláštera voršilek a jeho školského institutu v letech 1918 – 1938. Poskytuje však i pohled do samotné historie školského řádu voršilek a přibližuje také podmínky kutnohorského založení v roce 1712 a jeho etablování a pozdější vývoj. Tato práce se ale také snaží na příkladu „boje“ kutnohorských voršilek za udržení si svých klášterních škol osvětlit vztah mezi klasickým ženským řádem a liberální sekularizovanou společností první republiky.

Klíčová slova: řád sv. Voršily – voršilky v Kutné Hoře – RNDr. M. M. Terezie Marešová – dívčí školství – voršilský školský institut – český politický katolicismus.

Annotation

This diploma work is focused on the monastery of Ursulines in the town of Kutna Hora and its scholar institute between the years of 1918 and 1938. There is also an insight into the history of the Ursulines friary scholar system and it also draw near the conditions of establishing in 1712 and its further development. There is also a struggle of convent in terms of maintainance of the scholar institute and to maintain the influence of the liberal thoughts on the pupils of the monastery scholar institution in terms of liberal deconsecrated society of the First Republic.

Key words: Ursuline – Ursulines in Kutna Hora – RNDr. M. M. Terezie Marešová – girls' education – Ursulines scholar institute – czech political catholicism.

Obsah

1	Úvod	1
2	Historie řádu sv. Voršily	5
2.1	Vznik a vývoj řádu sv. Voršily	5
2.2	Voršilky v českých zemích	9
3	Voršilky v Kutné Hoře	12
3.1	Počátky voršilského řádu v Kutné Hoře	12
3.2	Voršilky v Kutné Hoře v letech 1712 – 1754	14
3.2.1	Mater Anna Aloisia, I. představená kutnohorského konventu 1712 - 1754	14
3.3	Voršilky v Kutné Hoře v letech 1754 – 1909	18
3.3.1	M. Marie Etherie, II. představená kutnohorského konventu 1754 - 1780	18
3.3.2	M. Marie Salesia, VI. představená kutnohorského konventu 1805 – 1810	19
3.3.3	M. Marie Josefa, VII. představená kutnohorského konventu 1811 – 1826	19
3.3.4	M. Marie Thadea, VIII. představená kutnohorského konventu 1826 – 1852	22
3.3.5	M. Marie Augustina, IX. představená kutnohorského konventu 1853 – 1880 ..	23
3.3.6	M. Marie Eleonora, X. představená kutnohorského konventu 1880 – 1882	26
3.3.7	M. Marie Jakobina, XI. představená kutnohorského konventu 1882 – 1909	26
3.4	Voršilky v Kutné Hoře v letech 1918 – 1938	27
3.4.1	Ekonomické zázemí kutnohorského konventu v letech 1918 – 1938	28
3.5	Dobročinná činnost při klášteře v letech 1918 – 1938	34
3.5.1	Spolek dobročinných paní při klášteře voršilek v Kutné Hoře	35
3.5.2	Polévkový ústav	36
3.6	Osobnosti kutnohorského konventu v letech 1918 – 1938	38
3.6.1	M. Marie Ludmila od lásky Ježíšovy	38
3.6.2	RNDr. M. Marie Terezie od Ježíše	42
4	Školy voršilek v Kutné Hoře	50
4.1	Dívčí školství	50
4.2	Rozvoj veřejného a soukromého školství v období samostatného Československa .	52
4.3	Vývoj kutnohorského voršilského školského institutu od roku 1712	56
4.4	Školský institut kutnohorských voršilek v letech 1918 – 1938	60
5	Otázka sekularizace prvorepublikové společnosti ve vztahu ke kutnohorskému konventu voršilek	67

5.1	První republika a český politický katolicismus.....	67
5.2	Vliv protikatolických nálad na klášter a školy voršilek v Kutné Hoře.....	77
5.2.1	„Boj“ o zachování existence klášterních škol v Kutné Hoře.....	77
5.2.2	Vliv prvorepublikových liberálních myšlenek na kandidátky klášterního učitelského ústavu.....	91
6	Závěr.....	99
7	Seznam příloh.....	102
8	Seznam použitých informačních zdrojů.....	122
9	Resumé.....	127

1 Úvod

Předložená diplomová práce se snaží o zachycení vývoje kutnohorského kláštera voršilek a jeho školského institutu v letech 1918 – 1938. Poskytuje však i pohled do samotné historie školského řádu voršilek a přibližuje také podmínky kutnohorského založení v roce 1712 a jeho etablování a pozdější vývoj.

Tato práce, alespoň ve své obecnější části týkající se historie řádu sv. Voršily, navazuje na moji bakalářskou práci s názvem *Škola voršilek v Brně 1890 – 1925*.

Diplomová práce je dělena do několika hlavních kapitol. První kapitola mapuje historii řádu sv. Voršily od jeho založení Angelou Merici v roce 1535 až po jeho rozšíření a působení v českém prostředí. Literatura české provenience týkající se voršilek není příliš početná, nevznikají však ani překlady existujících cizojazyčných prací. Práce Marie Mackové *Voršilky v Čechách do roku 1918*¹ byla tedy pro celou moji diplomovou práci stěžejní. Při psaní první kapitoly jsem právě proto hlavně vycházela z práce Marie Mackové, ale i z literatury německé provenience.² K doplnění dalších nezbytných informací týkajících se voršilek mi posloužily práce Josefa Svátka,³ Mirjam Hrudníkové⁴ či Bohumily Tinzové.⁵ K osvětlení působení voršilek v současnosti, ale i v minulosti, jsem využila internetové zdroje.⁶

Druhá obsáhlejší kapitola se již věnuje voršilkám v Kutné Hoře. První část kapitoly se zabývá příchodem voršilek do Kutné Hory, jejich postupným etablováním zde a jejich vývojem až do začátku první republiky. Nutné pro sepsání této části se ukázaly být opět práce Marie Mackové, práce kolektivu autorek Štroblová - Altová,⁷ encyklopedie Pavla Vlčka a

¹ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách do roku 1918*. Pardubice, 2007. ISBN 978-80-7395-045-3. (Dále jen: MACKOVÁ. *Voršilky v Čechách*.)

² CONRAD, Anne. *Mit Klugheit, Mut und Zuversicht: Angela Merici und die Ursulinen*. Mainz, 1994. ISBN 3-7867-1760-5.

³ SVÁTEK, Josef. Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy. In *Zvláštní příloha k Sborníku archivních prací* 20, 1970, č. 2.

⁴ HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v českých zemích: Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří, 1997. ISBN 80-7192-222-6.

⁵ TINZOVÁ, Bohumila. Dějiny kláštera řádu sv. Voršily a jeho dívčích škol 1881 – 1948. In *Zapadlí vlastenci II*. Moravský Beroun, 2001. ISBN 80-86511-05-7.

⁶ *Sestry voršilky v Čechách – historie*. [cit. 2010-01-26]. URL: <<http://www.vorsilky.ic.cz/sestry-vorsilky-v-cechach---historie/>>. *Sestry voršilky v Čechách – současnost*. [cit. 2010-01-27]. URL: <<http://www.vorsilky.ic.cz/sestry-vorsilky-v-cechach---soucasnost/>>.

⁷ ŠTROBLOVÁ, Helena – ALTOVÁ, Blanka (ed.). *Kutná Hora*. Praha, 2000. ISBN 80-7106-186-7.

kol.,⁸ a v neposlední řadě také práce samotných kutnohorských voršilek. První z prací *Dějepis kláštera Worssulinského na Horách Kutnách*⁹ vznikla již v roce 1814 a autorkou byla M. Marie Nepomucena Šikolová, která jí původně vytvářela jako kroniku s retrospektivním zápisem.¹⁰ Druhá, podstatnější z prací nese název *Krátký výtah z dějin konventu sv. Voršily v Kutné Hoře od roku 1712*.¹¹ Jednalo se o klasickou jubilejní publikaci, která vyšla v Kutné Hoře právě k dvousetletému výročí založení voršilek ve městě.

V následující části druhé kapitoly se má pozornost obrátit k samotnému vývoji voršilek ve sledovaném období let 1918 – 1938. Pokusila jsem se zde nastínit ekonomické zázemí konventu, jeho dobročinnou činnost a přiblížit dvě významné osobnosti z řad kutnohorských voršilek. Při psaní této části diplomové práce jsem již především vycházela ze studia pramenů.¹² K nezbytnému doplnění informací pak bylo využito místních periodik, ale také i zahraničních.¹³ Archiválie týkající se kutnohorských voršilek náleží do fondu Klášter voršilek Kutná Hora 1709 – 1950 a jsou spravovány Státním oblastním archivem v Praze.

Následující kapitola se snaží nejprve v obecné rovině zmapovat vývoj dívčího školství, na který pak navazuje podkapitola o rozvoji školství v období po vzniku samostatného Československa s ohledem na konfesní školství. Dále je kapitola tvořena shrnutím vývoje kutnohorského školského institutu od doby jeho vzniku až do konce roku 1938. O možnostech a vývoji dívčího vzdělávání jsem se dozvěděla především z prací Jany Malínské¹⁴ a Marie Bahenské.¹⁵ Přehled o vzdělání, výchově a školství v období první republiky s přihlédnutím

⁸ VLČEK, Pavel – SOMMER, Petr – FOLTÝN, Dušan. Encyklopedie českých klášterů. Praha, 1997. ISBN 80-85983-17-6.

⁹ *Dějepis kláštera Worssulinského na Horách Kutnách*. Praha, 1843.

¹⁰ MACKOVÁ. *Voršilky v Čechách*.

¹¹ *Krátký výtah z dějin konventu sv. Voršily v Kutné Hoře od roku 1712*. Kutná Hora, 1912. (Dále jen: *Krátký výtah z dějin*.)

¹² Státní oblastní archiv v Praze (Dále jen: SOA Praha), Klášter voršilek Kutná Hora 1709 – 1950 (Dále jen: Voršilky KH), inv.č. 180-201, kart. 35–43, spisy konventu 1918 – 1939. SOA Praha, Voršilky KH, inv.č. 217, kart. 67, osobní dokumenty RNDr. Marešové. SOA Praha, Voršilky KH, kniha č. 8, seznam řeholních sester chórových a laických 1772 – 1943. SOkA, Okresní úřad Kutná Hora 1850 - 1945 (1951), inv.č. 130, kniha č. 130, rejstřík zbrojních pasů 1923 - 1930.

¹³ *Podvysocké listy: list politický a národohospodářský*. Č. 10, (únor 1920). Kutná Hora, 1920. *Voskův kraj: týdeník Československé soc.-demokratické strany dělnické pro okres Kutnohorský a Uhlířskojanovický*. Č. 36, (listopad 1919). Kutná Hora, 1919. *Voskův kraj: pro okres Brandýsský – příloha Odboj*. Č. 11, (únor 1920). Brandýs nad Labem, 1920. *Posázavský kraj: týdeník československé Strany národně-socialistické pro Kutnou Horu a okolí*. Č. 18, (duben 1928). Kutná Hora, 1928. *Sociálně demokratické Podvysocko: časopis čsl. sociálně demokratické strany dělnické pro okres kutnohorský, uhliřskojanovický a čáslavský*. Č. 21, (duben 1928). Kutná Hora, 1928. *Čech: politický týdeník katolický*. Č. 20, (leden 1930). Praha, 1930. *Lidové listy - příloha Žena a rodina*. Č. 21, (leden 1930). Praha, 1930. *Telegraf*. Č. 20, (leden 1930). Praha, 1930. *Pražský večerník*. Č. 21, (leden 1930). Praha, 1930. *La Semaine d'Averbode*. (únor 1930). Belgie, 1930.

¹⁴ MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí – proč?: Vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-295-3.

¹⁵ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha, 2005, s. 9. ISBN 80-7277-241-4.

ke konfesnímu školství jsem získala z prací Marie Mackové,¹⁶ Františka Morkese,¹⁷ Otakara Kádnera,¹⁸ dále pak z práce kolektivu autorů Váňová – Rýdl – Valenta,¹⁹ či kolektivu autorů Štverák – Čadská.²⁰ Vývoj kutnohorského klášterního školského institutu byl zpracován na základě literatury²¹ a pramenů.²² Archiválie týkající se klášterních škol jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Kutné Hoře.

Poslední kapitola je pak věnována otázce sekularizace prvorepublikové společnosti ve vztahu ke kutnohorskému konventu voršilek. Úvodní část kapitoly tvoří obecný přehled týkající se problematiky církevních poměrů v Československu v letech 1918 – 1938. Této problematice se u nás věnují například autoři Miloš Trapl,²³ Petr Fiala,²⁴ a další.²⁵ Pokusila jsem se zde také rámcově nastínit organizovanost katolických žen s pomocí prací Jany Burešové,²⁶ Michala Pehra²⁷ a Pavly Vošáhlíkové a kol.²⁸ Po obecném úvodu do této problematiky již následují na základě mnou zpracovaných pramenů,²⁹ novinových článků³⁰ a

¹⁶ MACKOVÁ, Voršilky v Čechách.

¹⁷ MORKES, František. *Devětkrát o českém školství*. Praha, 2004. ISBN 80-901461-6-3. MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času*. Plzeň, 1999. ISBN 80-7020-051-0.

¹⁸ KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*. Čtvrtý díl závěrečný. Praha, 1938.

¹⁹ VÁŇOVÁ, Růžena – RÝDL, Karel – VALENTA, Josef. *Výchova a vzdělání v českých dějinách IV. – 1. svazek: Problematika vzdělávacích institucí a školských reforem (obecné školství – 1848 – 1939), (střední školství a učitelské vzdělání – 1914 – 1939)*. Praha, 1992.

²⁰ ŠTVERÁK, Vladimír – ČADSKÁ, Milada. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha, 1997. ISBN 80-7184-508-6.

²¹ *40 let soukromého čl. ženského ústavu učitelského (s právem veřejnosti) v klášteře Voršilek v Kutné Hoře*. Kutná Hora, 1932. *Krátký výtah z dějin*. MACKOVÁ, Voršilky v Čechách.

²² Státní okresní archiv Kutná Hora (Dále jen: SOkA KH), Dívčí klášterní školy 1808 – 1949 (Dále jen: Klášterní školy KH), inv. č. 57, kniha č. 57, kronika měšťanské školy 1892 – 1925. SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 58, kniha č. 58, kronika obecné a měšťanské školy 1925 – 1940. SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 53, kn. č. 53, kniha školních nařízení školy ženských ručních prací 1925 – 28. SOkA KH, Učitelství ústav při klášteře sv. Voršily v Kutné Hoře (Dále jen: Učitelství ústav KH), inv. č. 53, kniha č. 53, kronika školy 1908 – 1937. SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 54, kniha č. 54, kronika školy 1937 – 1940. SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 306, kart. 16, gratulace k 40. výročí trvání učitelského ústavu. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 180-201, kart. 35-43, spisy konventu 1918 – 1939. SOA Praha, Voršilky KH, kniha č. 8, seznam řeholních sester chórových a laických 1772 – 1943.

²³ TRAPL, Miloš. Společnost a církev v českých zemích. In *Česko-slovenská ročenka 2006*. Brno, 2006. ISBN 80-210-4188-9.

²⁴ FIALA, Petr et al. *Český politický katolicismus 1848-2005*. Brno, 2008. ISBN: 978-80-7325-155-0.

²⁵ KOUČKÁ, Ivana – PAPAŽÍK, David (ed.). *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko-Uherské monarchie v letech 1918 – 1938*. Olomouc, 2001. ISBN 80-244-0372-2.

²⁶ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc, 2001, s. 40. ISBN 80-244-0248-3.

²⁷ PEHR, Michal et al. *Cestami křesťanské politiky*. Praha, 2007. ISBN 978-80-86903-53-8.

²⁸ VOŠÁHLÍKOVÁ, Pavla – MARTÍNEK, Jiří et al. *Cesty k samostatnosti: Portréty žen v éře modernizace*. Praha, 2010. ISBN 978-80-7286-164-4.

²⁹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181 - 185, kart. 36 – 37, spisy konventu 1919 – 1923. SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, kronika školy 1908 – 1937. SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 58, kniha č. 58, kronika obecné a měšťanské školy 1925 – 1940.

³⁰ *Voskův kraj: týdeník Československé soc.-demokratické strany dělnické pro okres Kutnohorský a Uhliřskojanovický*. Č. 29, (září 1919). Kutná Hora, 1919. *Voskův kraj: týdeník Československé soc.-demokratické strany dělnické pro okres Kutnohorský a Uhliřskojanovický*. Č. 30, (září 1919). Kutná Hora, 1919.

tisků ze Společné česko-slovenské digitální parlamentní knihovny³¹ dvě podkapitoly, které se snaží právě o zachycení „boje“ konventu za udržení si svého školského institutu a vlivu prvorepublikových liberálních myšlenek na studentky klášterního učitelského ústavu. K doplnění medailonů čs. poslankyň, poslanců, a dalších osobností byly použity práce Dany Musilové³² a kolektivu autorů Marek – Hanuš.³³

Hlavní snahou této poslední kapitoly a zároveň jedním z cílů mé práce bylo právě osvětlení vztahu mezi klasickým ženským řádem a liberální sekularizovanou společností první republiky.

Touto prací bych však také chtěla přispět k rozšíření výzkumu týkajícího se působení voršilek v Čechách po roce 1918.

³¹ Tisk 83. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-11]. URL:<http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0083_00htm>.

Tisk 629. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-11]. URL:<http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0629_00htm>.

Tisk 867. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-11]. URL:<http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0867_00htm>.

Tisk 925. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-11]. URL:<http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0925_00htm>.

Tisk 1036. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-11]. URL:<http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1036_00htm>.

Tisk 1334. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-12]. URL:<http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1334_00htm>.

Tisk 1418. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-12]. URL:<http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1418_00htm>.

Tisk 2524. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-12]. URL:<http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2524_00htm>.

³² MUSILOVÁ, Dana. *Z ženského pohledu: poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918 – 1939*. České Budějovice, 2007. ISBN 978-80-86829-31-9.

³³ MAREK, Pavel – HANUŠ, Jiří. *Osobnost v církvi a politice: čeští a slovenští křesťané ve 20. století*. Brno, 2006. ISBN 80-7325-097-7.

2 Historie řádu sv. Voršily

2.1 Vznik a vývoj řádu sv. Voršily

Vznik řádu sv. Voršily je neodmyslitelně spjat se jménem Angely Merici, která žila v letech 1470 (1475) až 1540. Angela Merici se na počátku 16. století aktivně zapojila do reformní činnosti církve, která se po krizi a úpadku v pozdním středověku dočkala řady změn. Centrem katolické reformní činnosti se stala především severní Itálie. Zdůrazněny byly hlavně otázky osobní vnitřní zbožnosti a praktické lásky k bližnímu. Prostoru na obnově spirituality a vnitřní reformě církve se dostalo především laikům. Angela Merici patřila k průkopnicím nové spirituality a zároveň stála v centru kolektivu nábožensky a duchovně založených mužů a žen.³⁴ O italské spiritualitě této doby lze hovořit jako o spiritualitě praktické, která zároveň ovlivnila růst reformních myšlenek.³⁵ Individuální zbožnost doprovázela ideu otevírání se světu. Svým založením voršilky vystoupily s požadavky na církev, aby se vydala novou cestou a aby vztah k bližním hrál důležitější roli. Od poloviny 16. století vznikaly v Itálii početné náboženské jednoty a hnutí, takže voršilky nemůžeme považovat za ojedinělý případ. Jednalo se zejména o mužská společenství, např. kapucíni, theatini, barnabité, oratoriáni a hlavně jezuité, založení Ignácem z Loyoly v roce 1534. Právě jezuité a voršilky se v budoucnosti stali hlavními nositeli katolické reformní činnosti a posloužili jako vzor pro další zakládání nových řádů a jednot. Za podstatné považovali všechna tato společenství a jednotlivé osobnosti zprostředkování víry, především křesťanské učení a katechezi. Se vznikem konfesí v 16. století rostl stále více význam individuálního vyznání víry. Rozmanitostem forem vyučování víry, např. školní vyučování, katecheze, misionářské podniky, se hlavně věnovaly katolické reformní řády, především tedy jezuité a voršilky. Přitom ženská společenství se starala zejména o náboženské vyučování žen a dívek.³⁶

Zřizováním dívčích škol voršilky nastoupily dlouhotrvající a důležitou cestu k všeobecné právní a sociální rovnosti mužů a žen. Členství v reformovaných společenstvích se pro ženy stalo novou možností aktivního spolupodílení se na společenských a církevních proměnách.

³⁴ CONRAD, Anne. *Mit Klugheit, Mut und Zuversicht: Angela Merici und die Ursulinen*. Mainz, 1994, s. 20–23. ISBN 3-7867-1760-5. (Dále jen: CONRAD, Anne. *Angela Merici und die Ursulinen*.)

³⁵ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 14.

³⁶ CONRAD, Anne. *Angela Merici und die Ursulinen*, s. 20–23.

V době 16. století však nemůžeme hovořit o samozřejmosti těchto variant ženského uplatnění, neboť panovalo motto „Aut maritus aut murus“ (v překladu: Buď manžel, anebo (klášterní) zeď). Z něhož vyplývá, jakým pravidlem se většina žen měla řídit. Na jedné straně stály svatba a následně rodina, a na druhé klášter, který znamenal odtržení od dění „ve světě“. Pro ženy, kterým se tyto nastíněné varianty života zdály být cizí, existovala třetí cesta, a to v podobě Angely Merici a jejích voršilek.³⁷

V první polovině 16. století v otázce katolické reformní činnosti tedy dostali prostor pro své myšlenky zejména laici. Jako příklad zde můžeme uvést ženy, jako byly Katharina von Genua, Laura Mignani nebo právě Angela Merici, které byly v tomto období uznávanými duchovními vůdkyněmi, jejichž život a práci ovlivňovala duševní svoboda a nezávislost. Avšak tato situace a možnosti s ní spojené končí s koncilem v Tridentu (1545 – 1563), který si za hlavní cíl vytkl definování nauky katolické církve a provedení nutných vnitřních reforem katolické církve. Nyní byla postupně katolická reformní činnost přenesena z rukou různých osobností a společenství laiků do rukou oficiálně povolanych duchovních. Dochází tedy k jejímu institucionalizování. To s sebou přineslo pro ženy, které se sdružovaly v náboženských společenstvích, nové podněty a změny. Na základě oficiálně integrované reformní činnosti nabyla sice ženská náboženská společenství na významu a uznání, ale znamenalo to podřízení se autoritě mužských duchovních a množství klausurních předpisů. Ač byly ženy žijící v náboženských řádových společenstvích konfrontovány klausurními pravidly, přesto měly možnost se zapojit do oficiální reformní námahy katolické církve, a to v rozsahu dívčího vzdělání.³⁸

K samotnému založení voršilek došlo na svátek sv. Kateřiny z Alexandrie, tedy 25. listopadu 1535 v Brescii. Do Společnosti sv. Voršily (Compagnia di Sant'Orsola) bylo v den založení přijato 28 žen. Byly to především mladé, neprovdané ženy z různých sociálních poměrů, například dcery zlatníků, obchodníků s kořením a parfémy, pekařů, právníků, tak i sestra duchovního. Ženy přitom po vstupu do společenství žily nadále u své rodiny, v domě zaměstnavatele či v nějakém bytě ve městě. Pocit sounáležitosti se společenstvím však u žen přetrvával. Angela seznámila členky Společnosti sv. Voršily se svojí představou podoby života „mezi klášterem a světem“, která na jedné straně zaručovala otevřenost světu a na straně druhé byla spojena s pevnou náboženskou i organizační vazbou na společenství. Pro svoje společenství si Angela vytýčila několik důležitých bodů, mezi které patřily jak otázky nezávislosti a samostatnosti společenství, tak i uznání za „pravé“ řádové společenství se

³⁷ CONRAD, Anne. *Angela Merici und die Ursulinen*, s. 23–24.

³⁸ Tamtéž, s. 24–26.

všemi pravidly. Členky Společnosti sv. Voršily zprvu našly uplatnění v oblasti sociálně – charitativní, zejména byl kladen důraz na ošetrovatelskou činnost v útulcích.³⁹

Společnost sv. Voršily se řídila řeholí (Regula), která byla poprvé sepsána ženou, a to právě Angelou Merici. V Angelině řeholi nabyly na vážnosti hlavně vlastnosti – cudnost, chudoba a poslušnost, které měly být pro voršilky samozřejmostí. Byla zde ovšem zdůrazněna jejich duchovní dimenze. Přestože došlo k vytvoření závazného způsobu života pro ženy a byla přijata tradiční charakteristika řádového života, byl tento řádový život Angelou interpretován volněji a nezávisleji.⁴⁰

Společenství fungovalo právě pět let, když jeho duchovní vůdkyně Angela Merici v roce 1540 umírá. Její osobnost udávala ve Společnosti sv. Voršily hlavní tón, není tedy divu, že se uvnitř společenství objevily rozpory, které posléze vyvrcholily v krizi. K vnitřní krizi společenství se přidala také kritika zvenčí. Té byly trnem v oku především způsob života „mezi klášteřem a světem“ a volná interpretace hlavních bodů řádového života - chudoby, poslušnosti a cudnosti. Důležitý vliv na voršilky měla Compagnia della Pace, která se věnovala křesťanskému učení, jako mnoho jiných různorodých společenství té doby v Itálii. Nejednalo se pouze o vyučování katecheze, ale i o výuku čtení, psaní a počítání. Díky Compagnia della Pace začaly voršilky poskytovat kromě práce v útulcích a špitálech vyučování katechismu – obzvláště pro dívky a ženy. Tehdejší představený Compagnia della Pace Francesco Cabrini zastával nejen funkci zpovědníka voršilek, ale pozvolna převzal celou správu nad Společností sv. Voršily, což bylo do této doby nemyslitelné a odporovalo to myšlenkám samotné zakladatelky. V roce 1582 se dokonce Angelina řehole dočkala řady změn. Společenství, pro které byla charakteristická značná míra svobody a volnosti, stálo nyní na počátku proměny v regulérní ženský řeholní řád.⁴¹

Nedlouho poté, co voršilky požádaly o povolení, aby se mohly usadit v Miláně, došlo v roce 1567 k povolení jejich řehole pro toto město. Pro voršilky to znamenalo další posun od Angeliných zamýšlených záměrů, avšak pozitivně můžeme vidět v tom, že voršilky byly pevně ukotveny v církevním (katolickém) systému. Voršilky se postupně rozšiřovaly i do jiných míst Itálie, jako byly například Benátky, Ferrara, Neapol, Řím, Parma, Verona či Janov.

Za důležitou etapu voršilek považujeme jejich rozšíření mimo italské území, a to nejdříve do Francie, do malého města L'Isle-sur-la-Sorgues poblíž Avignonu. Roku 1597 se objevila první francouzská řehole voršilek, která byla ovlivněna řeholí z Ferrary. Pod vlivem voršilek

³⁹ CONRAD, Anne. *Angela Merici und die Ursulinen*, s. 57–62.

⁴⁰ Tamtéž, s. 62–65.

⁴¹ Tamtéž, s. 76–85.

z Avignonu se uskutečnilo další jejich rozšiřování po Francii. Mezi nejdůležitější založení pak patřila ta v Bordeaux (1606) a Paříži (1608). V rámci pařížského založení byl dokončen proces proměny voršilek v ženský řeholní řád se slavnými sliby. Pařížské voršilky přijaly klausuru jako jeden ze způsobů života, dále své řádové sliby rozšířily o čtvrtý slib, který je zavazoval k poslušnosti papeži vždy, kdykoliv to bude potřeba, zejména k různým misiím a šíření víry, a konečně byla za hlavní řádový cíl ustavena výchovná činnost. Všechny tyto změny představil papež Pavel V. v bule „Inter universa“ v roce 1612.

Voršilky z Bordeaux však vypracovaly novou řádovou řeholi, která v sobě zahrnovala augustiniánskou řeholi s původními myšlenkami Angely Merici a stanovy jezuitů. Klášter voršilek v Bordeaux byl určujícím pro jejich rozšíření mimo Francii ve dvacátých letech 17. století. Již v roce 1622 došlo k novému založení na základě řehole z Bordeaux v Lutychu (Belgie). Právě Lutych se stal výchozím bodem pro další založení na území Belgie, ve Flandrech a Valonsku, ale také v německém prostoru a ve střední Evropě. Významným zahraničním založením z Lutychu byl Kolín nad Rýnem v roce 1639. Dále pak následovala zahraniční založení v Praze (1655) a ve Vídni (1660) a dalších místech střední Evropy.⁴²

Postupně se tedy vytvářela síť konventů, které byly prakticky nezávislé na místě svého původu. Určující pro ně byla sice shodná řehole, musely se podřídit místně příslušnému biskupovi a držet se slibů, kterými se zavázaly papeži, ale v jiných ohledech byly jednotlivé kláštery vzájemně právně a institucionálně nezávislé. Avšak krize spojená s událostmi ve Francii na konci 19. století přinesla s sebou myšlenku jednotného řízení voršilských konventů, která byla uskutečněna v roce 1900. V tomto roce vznikla Římská unie řádu sv. Voršily, kterou spoluzaložily francouzské a italské voršilky, centrálně spojené pod vedením vrchní představené se sídlem v Římě. Německé voršilky se k této unii nepřipojily, ale v roce 1907 vznikl „Svaz samostatných německých voršilských klášterů“.⁴³

V letech před první světovou válkou došlo k oživení původních myšlenek Angely Merici díky institucionalizaci „vnějších“ voršilek (Compagnia di S. Orsola seconda). Jednalo se o společenství žen, které nebylo vázáno klausurou, ale ženy žily ve svých rodinách.

Voršilky v dnešní Evropě vycházejí z tradice, a to hlavně v místech, kde jejich vývoj nebyl přerušen velkými událostmi 20. století. Tam, kde tato situace nastala a kontinuální vývoj byl narušen, zejména obdobím nacismu a komunismu, je patrná komplikovaná snaha o navázání na minulost za zcela odlišných podmínek současnosti.⁴⁴ Voršilky dnes působí

⁴² CONRAD, Anne. *Angela Merici und die Ursulinen*, s. 86–98.

⁴³ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 41–42.

⁴⁴ Tamtéž, s. 42.

v mnoha zemích světa, musíme však podotknout, že první mimoevropské založení se událo již v roce 1639, kdy Marie Guyard (1599 – 1672) cestovala do Quebecu, kde založila první pobočku, přesněji první ženské řádové společenství v Americe.⁴⁵

2.2 Voršilky v českých zemích

Místem pro první konvent voršilek založený u nás, jehož mateřský klášter se nacházel v Lutychu, se stala v roce 1655 Praha. O příchod voršilek do českých zemí se zasloužila Sibilla, hraběnka Lamboy, jejíž dcery byly vychovány voršilkami v Kolíně nad Rýnem. Tam také směřovala její žádost o pomoc, ale kolínské voršilky v té době nemohly postrádat žádnou ze svých členek. Avšak hraběnka Lamboy se nenechala neúspěchem odradit a o pomoc požádala právě voršilky v Lutychu, které ze svého kláštera vyslaly do Prahy sedm sester. Zpočátku byly voršilky omezovány jak finanční nejistotou, tak i neznalostí jazyka, ani českého ani německého. Věnovaly se tedy výuce francouzštiny malého počtu šlechticů v prozatímním příbytku na Malé Straně u starých zámeckých schodů. Následně voršilky získaly dům na Újezdě, posléze se usídlily na Novém Městě pražském u kaple sv. Anny a po dobudování klášterního areálu u kostela sv. Voršily.⁴⁶ Roku 1674 byl položen základní kámen k novoměstskému klášternímu areálu. Roku 1678 byl klášter dostavěn a v letech 1699 – 1704 byl v jeho blízkosti vystavěn i kostel sv. Voršily. Ke konci 17. století byl konvent již natolik silný, že mohl vyhovět žádostem o nová založení. Na základě fundací z pražského kláštera byly založeny tyto kláštery: roku 1691 klášter na Hradčanech, roku 1697 klášter v Olomouci a roku 1712 klášter v Kutné Hoře.⁴⁷

Existence kláštera u svatého Jana Nepomuckého na Hradčanech však netrvala ani sto let, klášter byl zrušen v roce 1784. Voršilky z konventu u svaté Kateřiny v Olomouci se musely zprvu uskromnit a žít v malém domě. Tato situace se změnila v roce 1782, kdy se usídlily v bývalém konventu dominikánek. V roce 1712 došlo k založení konventu u Nejsvětějšího

⁴⁵ CONRAD, Anne. *Angela Merici und die Ursulinen*, s. 100–105.

⁴⁶ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 48–49.

⁴⁷ *Sestry voršilky v Čechách – historie*. [cit. 2010-01-26]. URL: <<http://www.vorsilky.ic.cz/sestry-vorsilky-v-cechach---historie/>>.

Srdce Ježíšova v Kutné Hoře. Dalším místem působení voršilek bylo např. Brno s klášteřem u svatého Josefa (založ. 1782).⁴⁸

Voršilky, které se posléze usadily v Králíkách, Frývaldově, Přestavlkách u Přerova,⁴⁹ Hostinném, Trutnově a České Skalici⁵⁰, měly původ v německém prostředí. V důsledku kulturního boje ve druhé polovině 19. století, kdy bylo pro celé Německo zakázáno působení všech řeholních řádů kromě těch, které měly v náplni své činnosti péči o nemocné, byly voršilky nuceny dát se na cestu po Evropě, na které se na čas zastavily v Rakousku - Uhersku. Pro další nová založení v českých zemích byl právě důležitý osud voršilek z kláštera v Berlíně a ve Vratislavi, které se po uvedených restrikcích uchýlily pod ochranu kláštera svého řádu v Marseille. Odtud se pak část členek vratislavského konventu dostala do Frývaldova v rakouském Slezsku a berlínské voršilky zakotvily v Králíkách v Čechách. Ve Frývaldově se voršilkám dařilo a působily zde úspěšně až do roku 1945. V Králíkách se však voršilkám dařilo hůře, nedostávalo se jim žádné širší podpory ani od místní společnosti, ani od příslušné nadřízené církevní správy, takže se v první polovině devadesátých let 19. století rozhodly změnit své působiště. Za místo svého nového působení si vybraly Liberec (1895).⁵¹

Za podpory papeže Lva XIII. byla 28. listopadu 1900 založena Římská unie Řádu svatých Voršilky.⁵² Konventy na našem území se začaly připojovat k Římské unii od druhé poloviny dvacátých let, kutnohorský klášter tak učinil v roce 1926.⁵³ Ke konci září roku 1928 pak byly tyto voršilské domy dohromady sdruženy v nově vytvořené československé provincii, přičemž za sídlo provincie byla zvolena právě Kutná Hora. V roce 1932 došlo k rozdělení československé provincie, a to na provincii českou a provincii slovenskou. Českou provincii tvořily komunity v Hostinném, Kutné Hoře, Liberci, Olomouci, Praze a Přestavlkách, jejíž provinciální představená M. M. Ludmila Petránková nadále rezidovala v Kutné Hoře. Konventy v Bratislavě, Modré a Trnavě pak patřily pod slovenskou provincii, jejíž provinciální představenou se stala M. Felicitas Herbst.⁵⁴ Ale ne všechny konventy do Římské

⁴⁸ SVÁTEK, Josef. Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy. In *Zvláštní příloha k Sborníku archivních prací* 20, 1970, č. 2, s. 598–599. (Dále jen: SVÁTEK, Josef. Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy.)

⁴⁹ MACKOVÁ, Marie. Voršilky v Liberci 1895 – 1918. In: *Fontes Nissae VI.*, 2005, s. 38-40. ISBN 80-7372-007-8. (Dále jen: MACKOVÁ, Marie. Voršilky v Liberci 1895 – 1918.)

⁵⁰ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 57–62.

⁵¹ MACKOVÁ, Marie. Voršilky v Liberci 1895 – 1918, s. 38-40.

⁵² HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v českých zemích: Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří, 1997, s. 280. ISBN 80-7192-222-6.

⁵³ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 188, kart. 38, připojení kutnohorského konventu k Římské unii, 20. 8. 1926.

⁵⁴ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 195, kart. 40, rozdělení československé provincie, 13. 7. 1933.

unie vstoupily, jednalo se např. o konvent ve Frývaldově. Ten si nechal od Říma potvrdit statut samostatné komunity a až do konce svého působení zůstal samostatným.⁵⁵

Politické změny se v řádu samozřejmě projevovaly, ať už se jednalo o protikatolické hnutí „Pryč od Říma“ za první republiky, zrušení škol za druhé světové války, či vyhnání z klášterů a práce řádových sester v továrnách v padesátých letech 20. století.⁵⁶

Nyní voršilky působí na čtyřech místech České republiky, a to v Praze, v Kutné Hoře, v Jiřetíně pod Jedlovou a v Olomouci. V Praze se nachází sídlo Českomoravské provincie Římské unie Řádu svaté Voršily. Zdejší komunita sester zřizuje Základní školu sv. Voršily, která nabízí rozšířenou výuku jazyků a byla zde založena i Mateřská škola sv. Voršily. Pražské voršilky také nabízejí v klášteře malý internát pro dívky během školního roku. V Kutné Hoře bylo založeno Církevní gymnázium sv. Voršily. V Jiřetíně pod Jedlovou spravuje komunita sester dům na víkendy s dětmi. A v Olomouci se pak nachází Základní škola sv. Voršily. Všechny tyto konventy tedy náleží do Českomoravské provincie, která je součástí Římské unie řádu sv. Voršily.⁵⁷

⁵⁵ TINZOVÁ, Bohumila. Dějiny kláštera řádu sv. Voršily a jeho dívčích škol 1881 – 1948. In *Zapadlí vlastenci II*. Moravský Beroun, 2001, s. 66. ISBN 80-86511-05-7. Autorka zmiňuje v této souvislosti dopis M. Benedikty Wirrer (představené komunity ve Štýrském Hradci) z roku 1905. Ve svém dopise vyjádřila své připomínky a výhrady k Římské unii. Představuje v něm i myšlenku na zřízení rakouské unie, do níž by náležely konventy ve Vídni, v Praze a ještě dalších 16 komunit voršilek, včetně Frývaldova. Takto zamýšlená rakouská unie se však nikdy neuskutečnila. Pravdou však zůstává, že některé rakouské konventy voršilek se připojily ke svazu německých voršilek.

⁵⁶ HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v českých zemích*, s. 280.

⁵⁷ *Sestry voršilky v Čechách – současnost*. [cit. 2010-01-27]. URL: <<http://www.vorsilky.ic.cz/sestry-vorsilky-v-cechach---soucasnost/>>.

3 Voršilky v Kutné Hoře

3.1 Počátky voršilského řádu v Kutné Hoře

Iniciátorkami kutnohorského založení voršilek byly sestry Eleonora a Maxmiliána hraběnky z Trauttmansdorfu, které se staly chovankami pražského voršilského penzionátu v roce 1704.⁵⁸ Právě hraběnka Eleonora složila finanční jistinu 10 000 zlatých, která měla sloužit k zabezpečení chodu nově zamýšleného konventu. Zajistila také potřebné zařízení do prozatímního příbytku a především se musela postarat o získání císařského povolení k založení konventu. Získání tohoto císařského povolení však nebylo vůbec jednoduchou záležitostí. Nakonec bylo nutné přesvědčit ovdovělou císařovnu Magdalenu, aby se za tuto ideu postavila, a ta pak mohla být uskutečněna. S velkou pravděpodobností mohla za výběr místa v Kutné Hoře také Eleonora, ale proč se rozhodla právě pro toto město, už není zcela jasné. Středověká sláva a bohatství města byly již minulostí a nová průmyslová prosperita vzdálenou budoucností, ale šlo o město věrně katolické, ve kterém v oblasti školství měli hlavní slovo jezuité.⁵⁹

Dne 22. května 1712 se hraběnka Eleonora a pět sester⁶⁰ voršilek rozloučilo s pražským konventem na Novém Městě a odebraly se do Kutné Hory. Na cestu s nimi se také vydali Mater Marie Klára, rozená šlechtična ze Schmiedgräbneru, představená pražského konventu, její spolčnice Sestra Aurelie a kněz P. Josef Seidl. V jejich čele pak stály Mater Anna Aloisie šlechtična Klusáková a samozřejmě také Eleonora, jakožto zakladatelka kutnohorského konventu, se sestrou Maxmiliánou „*jako první duchovní nevěstou k oblékání*“. Obě sestry byly doprovázeny jejich vychovatelkou Johannou Lukaveckou z Lukavce, která později sama, ve věku 65 let, vstoupila do kutnohorského konventu.

⁵⁸ *Krátký výtah z dějin*, s. 12.

⁵⁹ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 51.

⁶⁰ *Krátký výtah z dějin*, s. 13. MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 51. Prvních pět voršilek z pražského konventu: 1. Mater Anna Aloisia šlechtična Klusáková (40let), jakožto představená nového kutnohorského konventu. V té době byla v řádu již dvacet let. 2. Mater Anna Karolina (38 let), rozená Smilkovská z Palmbergu. 3. Mater Maria Gottlieba Felicitas (32 let), rozená baronka Gerhartová. 4. Mater Maria Teresia (29 let), rozená šlechtična Moserová z Moseru. V Kutné Hoře strávila několik let, aby se pak navrátila do mateřského kláštera v Praze, kde byla po čase zvolena představenou. Do Kutné Hory zavítala, jako představená, v roce 1743 a to při příležitosti uvedení voršilek z prozatímního kláštera do nové klášterní budovy. 5. Mater Marie Etherie (19 let), rozená Malovcová z Chejnova a z Winterbergu.

Na cestu se vydali v několika vozech, které jim poskytnul bratr hraběnek, Václav z Trauttmansdorfu. Počasí na cestu jim však nepřálo, pozdě v noci dorazili do Brandýsa nad Labem, kde také přenocovali.

Druhého dne, po mši konané v Brandýse, se vydali opět na cestu. Na cestě se znovu vyskytly potíže, které měly za následek jejich zdržení. Do Nového Kolína dorazili až v deset hodin večer. Tam se velkým problémem ukázal nocleh, který jim byl nabídnut pouze v obecní krčmě, kde se právě tančilo. Avšak špatné zprávy nebraly konce. Čtyřspřežní vůz, ve kterém jely obě Velebné Matky s hraběnkami, uváznuv v blátě, a tak nemohli pokračovat dál v cestě. U hostince se začal srocovat dav zvědavců, který se zajímal o voršilky čekající na opožděný vůz. Naštěstí se mezi lidmi nacházela také dcera kolínské vrchnosti, která byla vychovávána u pražských voršilek. Sestry poznala, a tak rychle spěchala domů povědět rodičům, co se stalo. Ti samozřejmě na nic nečekali a vydali se sestrám na pomoc. Vzniklá situace byla nakonec vyřešena a celé skupině se dostalo co nejpřívětivějšího pohostinství.

Dalšího dne, 24. května 1712, se přes Sedlecký klášter dostali konečně do Kutné Hory, kde byli vřele uvítáni jak od zdejší správy města, tak od církevních hodnostářů, včetně sedleckého opata. Velkou příznivkyní voršilek se stala manželka kutnohorského primátora Karla Kubína, paní Kateřina, rozená Dačická z Heslova.

Prvním příbytkem kutnohorských voršilek se stal dům v Panenské ulici, který byl pronajat od sedleckých cisterciáků za roční plat 50 zlatých. Nejpotřebnější vybavení tohoto provizorního obydlí opatřila hraběnka Eleonora za 200 zlatých. Hned záhy po svém příchodu, 25. května, se voršilky věnovaly dalším starostem, jako bylo nutné zřízení si malé domácí kaple, aby nemusely každodenně docházet na bohoslužby do chrámu sv. Jakuba. Zprvu také využívaly pohostinnost paní Kateřiny, protože jejich domácnost ještě nebyla zcela hotová. Již 28. května však byla sloužena první mše v malé kapli, kterou si voršilky zřídily.

Dne 2. června 1712 se pak konala slavnost, kdy byla do kaple voršilek přenesena v malé monstranci Nejsvětější svátost. Po skončených obřadech pak vstoupili pan arciděkan, radní a další vážení občané města do domu voršilek, kde si prohlédli jeho zařízení, ale i příbytky samotných sester. Od tohoto dne byl dům uzavřen a byla zavedena klausura. Zatímco hosté procházeli dům voršilek, tak paní Kateřina obdarovávala venku děti. Bylo jich prý okolo čtyřiceti a na každé bylo pamatováno, dostaly malý bochánek chleba a peníz na památku.

K otevření vnější školy pro žákyně bydlící mimo klášter došlo dne 13. června. Dívky byly nejdříve uvedeny do kaple, posléze pak do školy, kde byly rozděleny do dvou tříd. Od té doby začaly tedy voršilky plnit jedno ze svých řádových poslání.⁶¹

3.2 Voršilky v Kutné Hoře v letech 1712 – 1754

3.2.1 *Mater Anna Aloisia, I. představená kutnohorského konventu 1712 - 1754*

V letech 1712 – 1754 byla představenou kutnohorských voršilek M. Anna Aloisia šlechtična Klusáková z Kostelce, která stála v čele mladého konventu voršilek po celých 42 let. Do pražského kláštera vstoupila 10. září 1690 a své slavné sliby zde složila dne 17. září 1692. Než přišla v roce 1712 do Kutné Hory, působila jako představená klášterního penzionátu v Praze.

Zakladatelka sice složila 10 000 zlatých jako jistinu nově fungujícímu klášteru, ale úroky z této jistiny nemohly pokrýt výlohy kláštera v celé míře, takže sestry zpočátku svého působení v Kutné Hoře zažívaly krušné chvíle. Kromě daru hraběnky Eleonory obdržely voršilky 1 000 zlatých od pražské představené M. Marie Kláry, které měly sloužit jako příspěvek na zakoupení pozemku pro stavbu nového kláštera.

Ještě v roce 1712 došlo k otevření i školy vnitřní, ve které byly vyučovány klášterní chovanky. Počet žákyň narůstal, takže místnosti byly nedostačující, a tak se klášterní budova spojila se dvěma sousedními domy. Jeden z domů byl darem od primátora Kubína a druhý dům byl zakoupen. Ovšem po pár dnech od prodeje přinesla jeho původní majitelka peníze nazpět se žádostí, aby byly využity ve prospěch kláštera.

25. březen 1713 byl významným dnem pro mladší sestru Eleonory, Maxmiliánu. V tento den, ve svých 18 letech, vstoupila do řádu a obdržela řeholní jméno Marie Josefá. Po vzoru Maxmiliány vstoupilo do řádu ještě několik dalších šlechtických i měšťanských dívek, které se ale musely vyživovat z vlastního přínosu. Maxmiliána však dne 20. srpna 1721 zemřela. Pohřbena byla v kryptě chrámu sv. Barbory, který se nacházel pod duchovní správou jezuitů.

⁶¹ *Krátký výtah z dějin*, s. 13–16.

V následujících letech čekal kutnohorské voršilky opravdový „boj“ za stavbu nového kláštera. První místo, které se zdálo být vhodné ke stavbě kláštera, se nacházelo nedaleko chrámu sv. Barbory, naproti jezuitské koleji. Avšak majitelé domů o tomto plánu nechtěli ani slyšet, takže se od toho úmyslu muselo upustit. Dalším vhodným místem se zdálo být místo nedaleko Kamenného domu (dnešní Václavské nám.). Proti tomuto návrhu se opět zvedla vlna nevole, jak ze strany správy města, tak i ze strany samotných měšťanů. Se vzniklou situací se snažila pomoci i představená z pražského kláštera, která do Kutné Hory dorazila i se stavitelem, ale ani oni nic nezmohli a dne 15. června 1714 se s nepořízenou vrátili do Prahy. Z Prahy pak poslala další žádost správě města, týkající se zakoupení místa ke stavbě kláštera, ale odpověď byla opět zamítavá.

Dne 26. listopadu 1714 se konalo zasedání městské rady, kde se řešila otázka odstoupení místa na stavbu kláštera u Kamenného domu. Větší část radních však byla proti tomuto návrhu, mezi nimi se nacházel i sedlecký prelát, kterého voršilky považovaly za svého příznivce. Toto rozhodnutí však voršilky nepřijaly a obrátily se v této záležitosti k vyšším úřadům. Žádost voršilek byla poslána zpět správě města, která měla podat své vyjádření nejvyššímu zemskému úřadu do 14 dnů. Obě původně vybraná místa nechali radní vyměřit a spolu s plány kláštera a kostela tyto údaje odeslali do Prahy. Nakonec byly jak žádost voršilek, tak i vyjádření města předány císaři Karlu VI. do Vídně. Žádost voršilek byla ale v dubnu roku 1715 opět zamítnuta.

Trápení řeholnic se pokusil vyřešit bratr Eleonory a Maxmiliány, Václav z Trauttmansdorfu, který nabídnul voršilkám, aby se z Kutné Hory odebraly do Litomyšle. Zde jim zajistil jak stavební místo, tak i prostředky nutné k zahájení stavby kláštera. Avšak voršilky se nechtěly tak lehce vzdát a tuto velkorysou nabídku s díky odmítly.⁶²

Celá tato složitá záležitost, spojená s hledáním vhodného stavebního místa, se vyřešila až v roce 1733. Hraběnka Eleonora v této záležitosti osobně intervenovala u císaře Karla VI. Tak dne 11. února 1733⁶³ došlo po odstranění veškerých překážek k povolení místa ke stavbě, které se nacházelo v severovýchodní části města u hradeb, v blízkosti Klášterské brány, kde stálo několik starších domů se zahradami, které byly ihned vykoupeny za 7 545 zlatých 24 kr.

Voršilky stavbu kláštera pojaly velmi zodpovědně, což dokládá fakt, že tehdejší prefekta konventu M. Maria Etheria s představenou M. Marií Aloisií osobně dojížděly do lomů a lesů,

⁶² *Krátký výťah z dějin*, s. 16–18.

⁶³ *Krátký výťah z dějin*, s. 21. Autorky Štroblová a Altová však uvádí rok 1735, jako datum definitivního určení místa stavby kláštera, i když poté, o něco níže, uvádějí rok 1733 jako počátek stavby. ŠTROBLOVÁ, Helena – ALTOVÁ, Blanka (ed.). *Kutná Hora*. Praha, 2000, s. 446. ISBN 80-7106-186-7. (Dále jen: ŠTROBLOVÁ – ALTOVÁ. *Kutná Hora*.)

aby zabezpečily co nejlepší suroviny pro stavbu. S kopáním základů se začalo ke konci dubna roku 1735 a dne 3. května se přistoupilo ke slavnostnímu kladení základního kamene, který byl posvěcen arciděkanem Janem Dačickým z Heslova.⁶⁴

Na radu jezuitů byla stavba kláštera svěřena do rukou Kiliána Ignáce Dientzenhofera. Ten vypracoval dvě varianty plánů pro stavbu budoucího kláštera. V obou možnostech bylo počítáno s diagonálně položeným kostelem ve středu komplexu, na který budou po obou stranách přiléhat dvojice křídel, které uzavřou trojúhelné nádvoří. Obě varianty se tedy lišily pouze v řešení dispozice kostela, která měla být buď podélná, nebo centrální. Půdorysná řešení obou kostelů se však od sebe dosti lišila. První varianta byla tvořena kruhovým ústředním prostorem a druhá dvěma ovály.⁶⁵ Nakonec se zvolila varianta druhá. Průčelí kostela mělo tvořit okosené nároží celého klášterního komplexu a nepatrně mělo ustupovat oproti přiléhajícím křídům. Celé toto průčelí pak mělo být zvýrazněno dvěma věžemi. Dominanta tohoto architektonického díla však spočívá v kopuli lodi umístěné na vysokém tamburu. Je zřejmé, že zamýšlené plány architekta byly velkolepé a velmi náročné, ale v konečném výsledku byla realizována jen část. Stavbu kláštera vedl bývalý polír architekta Santiniho, J. J. Vogler. Vybudovaná část tvořila asi jen polovinu konventu (jednalo se o stranu jižní, východní a severovýchodní, a prozatímní kaple byla upravena z pokoje v jižním křídle)⁶⁶, druhá část kláštera a kostel zůstaly naznačeny pouze v plánech. Ke stavbě kostela se přistoupilo až na úplném sklonku 19. století. Budova konventu je zachována do dnešní doby prakticky v neporušeném stavu. Jedná se o dvoutraktovou stavbu s vnitřní chodbou při dvorním průčelí. Refektář a kuchyně byly umístěny v zadním zalomeném křídle. V místě spojení dvou křídel se nachází schodiště zakončené kopulí s lucernou, které lze považovat za jeden z nejpůsobivějších vrcholně barokních prostorů v Čechách. Vnější fasády zdobí rizality s vysokým rustikovým soklem, střechy pak doplňují zděné vikýře. Naproti uličce, která nese název Andělská, již se ke klášteru přichází z boční strany, byl vystavěn sloupový portál nesoucí balkón. Nahoře nad balkonem na štítě stojí sochy andělů, které daly uličce jméno. Lze předpokládat, že podoba i umístění sochařské výzdoby byly prací samotného architekta Dientzenhofera. Vlastní sochařské výzdoby se pak zhostil v letech 1738 – 1739 litomyšlský sochař Jan Brázda. Dientzenhofer se zřejmě podílel na návrhu a stavbě kaple Nejsvětější

⁶⁴ *Krátký výtah z dějin*, s. 21.

⁶⁵ VLČEK, Pavel – SOMMER, Petr – FOLTÝN, Dušan. Encyklopedie českých klášterů. Praha, 1997, s. 328. ISBN 80-85983-17-6. (Dále jen: VLČEK, Encyklopedie.) Centrálně řešenou dispozici kostela známe i z jiných projektů stavitele Dientzenhofera, a to z neprovedeného návrhu kláštera celestinek na Novém Městě pražském a z uskutečněného plánu konventu v Lehnickém Poli.

⁶⁶ *Krátký výtah z dějin*, s. 27.

Trojice v Panenské (dnešní Libušině) ulici. Ta byla součástí domu, který voršilkám při jejich příchodu do Kutné Hory poskytli cisterciáci ze Sedlce.⁶⁷

V roce 1742 však zasáhly Kutnou Horu události spojené s válkami o rakouské dědictví, respektive s první slezskou válkou (1740 – 1742). Prusové se do Kutné Hory dostali 14. května roku 1742. Jejich požadavky jak na město, tak na voršilky byly nemalé. Kvůli dění ve městě byly voršilky nuceny přerušit své vyučování. Dne 16. května dorazil do Kutné Hory s třemi tisíci muži sám pruský král Fridrich II. Se svými dvěma bratry navštívil klášter, kde se však k sestřám všichni chovali velmi laskavě. Druhého dne, tedy 17. května, se Fridrich II. vydal časně zrána se svými muži k Čáslavi, kde u Chotusic porazil vojsko pod velením Karla Lotrinského. Tato bitva měla neblahý dopad jak na české země, které ztratily Kladsko a téměř celé Slezsko, tak na kutnohorské voršilky. Ty musely svou novou klášterní budovu uvést do takového stavu, aby v ní mohla být zřízena vojenská nemocnice pro pruské vojáky. Všechny prosby se ukázaly být marné, a tak musely sestry najmout dvacet lidí, kteří pomáhali proměňovat nedodělané klášterní pokoje v pokoje nemocniční. Prvními obyvateli nového kláštera se tedy 6. května 1742 stali ranění vojáci. Tato situace trvala ještě další dva měsíce, avšak 16. července opustili poslední ranění vojáci klášterní budovu. Toho samého dne se také začalo znovu vyučovat na vnější klášterní škole a vše se pozvolna vracelo do starých kolejí.

Počátkem září se dokončovaly opravné práce v budově nového kláštera. Dne 7. září 1743 byl nad klášterní bránu umístěn znak hrabat z Trauttmansdorfu, čímž byla stavba ukončena. Dne 16. září kutnohorský arciděkan P. Václav Eritrey vysvětil celý nový konvent i prozatímní kapli.

O dva dny později v den sv. Ludmily, tedy 16. září 1743, se konala velkolepá slavnost při příležitosti otevření nové klášterní budovy, která překonala samotné slavnostní uvedení voršilek do města. Účast na této slavnosti byla prestižní záležitostí, proto se zde ukázali všichni, co ve městě něco znamenali. Slavnostního průvodu se účastnili městske cechy (ševcovský, krejčovský, mlynářský, zednický, pekařský, řeznický a cech hospodských), horníci s hořícími kahany, ale i úředníci královského horního úřadu. Vedení města pak reprezentovali úřad osmera rychet, úřad starších obce a primátor. Do průvodu se pak zapojili také tři sbory trubačů a bubeníků, i členové bratrstva sv. Václava, kteří byli oděni v zelených, stříbrem vyšívaných šatech, a jejichž úkolem bylo nést hořící pochodně. Do Kutné Hory zavítal z církevních hodnostářů jen zástupce arcibiskupa, ostatní zúčastnění duchovní byli z vikariátu nebo z města či jeho nejbližšího okolí. Tento slavný den si nemohla nechat ujít ani

⁶⁷ ŠTROBLOVÁ – ALTOVÁ. *Kutná Hora*, s. 446–447. VLČEK, *Encyklopedie*, s. 328.

představená mateřského kláštera v Praze. Celý průvod prošel za hlasu zvonů městem, dorazil ke kapli, kde cechy se svými prapory utvořily špalír, aby duchovní a sestry mohli vejít bez překážky do kaple. Po krátké řeči kanovníka, čtení evangelia o Zacheovi a modlitbách byla brána konventu na znamení klausury silnou ranou uzavřena.

Dne 8. dubna 1754 zemřela představená kláštera M. Anna Aloisia, která přečkala se svými spolusestrami mnohé problémy spojené s etablováním voršilek v Kutné Hoře a se stavbou nového kláštera. Pohřbena byla v kryptě v chrámu sv. Barbory.⁶⁸

3.3 Voršilky v Kutné Hoře v letech 1754 – 1909

3.3.1 *M. Marie Etherie, II. představená kutnohorského konventu 1754 - 1780*

Po smrti M. Anny Aloisie byla zvolena novou představenou M. Marie Etherie, dosavadní prefekta kláštera. Tuto funkci zastávala až do své smrti roku 1780. Během stavby nového kláštera se starala o dohled nad probíhající stavbou a o vedení stavebních účtů. Pro tento účel obdržela dispens od klausury. Za jejího působení docházelo k dalšímu zvelebování konventu, tak například nechala v ochozu schodiště, v lucerně, umístit oltář k poctě Matky Boží Svatohorské, vymalovat křížovou cestu v přízemní chodbě kláštera a do prozatímní kaple opatřila oltář sv. Josefa, který byl v roce 1901 přenesen na galerii nového kostela.

V srpnu 1757 zemřela hraběnka Eleonora, která byla hlavní iniciátorkou založení voršilek v Kutné Hoře. Do řádu sice během svého života nevstoupila, žila však mezi sestrami v klášteře. Pohřbena byla také v kryptě v chrámu sv. Barbory.⁶⁹

⁶⁸ *Krátký výtah z dějin*, s. 21-29. MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 80.

⁶⁹ *Krátký výtah z dějin*, s. 29-30.

3.3.2 M. Marie Salesia, VI. představená kutnohorského konventu 1805 – 1810⁷⁰

V době působení představené M. Marie Salesie⁷¹ došlo zejména ve školství k důležitým změnám. Až do roku 1807 voršilky řídily vyučování na svých školách podle svého vědomí a svědomí, ale právě roku 1807 dochází guberniálním nařízením k ustanovení kněze P. Josefa Herzana prvním samostatným katechetou na škole.

3.3.3 M. Marie Josefa, VII. představená kutnohorského konventu 1811 – 1826

V roce 1811 byla zvolena za přítomnosti královéhradeckého biskupa Jana z Trauttmansdorfu novou představenou M. Marie Josefa, civilním jménem Felicitas Kohoutová z Hradce Králové. Ve své funkci setrvala až do roku 1826. Do řádu vstoupila v dubnu roku 1779 ve věku 36 let a hned od počátku působila jako učitelka na klášterní škole. Její činnost v oblasti vyučování a výchovy dívek byla zanedlouho ovlivněna josefínským zásahem.⁷²

Snaha Josefa II. o zreformování církevní správy se dotkla také klášterů a řádů. Rozhodující pro jejich zachování byla míra prospěšnosti pro společnost ve smyslu osvícenském. Obecná prospěšnost tak byla přiznána pouze řádům věnujícím se péči o nemocné (alžbětky a milosrdní bratři) a školským řádům (piaristi, voršilky a anglické panny). Voršilky tedy zůstaly v Kutné Hoře a v Praze,⁷³ kde byly však soustředěny do kláštera na Novém Městě Pražském ke sv. Voršile, protože jejich hradčanský dům byl josefínským nařízením ke dni 28. září 1784 zabaven pro potřeby armády. Na počátku tohoto vývoje bylo nařízení z 24. března 1781. Celý proces byl pak ukončen v roce 1814, avšak během let svého

⁷⁰ Mater Maria Stanislava, rozená Nepomucena Františka Laglerová ze Sickerskirchenu, III. představená kutnohorského konventu 1780 – 1791. Mater Johana Regina, rozená Johana Regina Engelbrechtová z Prahy, IV. představená kutnohorského konventu 1791 – 1796. Mater Marie Kateřina, rozená baronka Malovcová z Malovic, V. představená kutnohorského konventu 1796 – 1805. *Krátký výtah z dějin*, s. 78.

⁷¹ M. Maria Salesia, rozená baronka Náchodská z Neuburgu, působila ve funkci představené od roku 1805 – 1810. Byla také poslední představenou ze šlechtického prostředí. Všechny další představené voršilek v Kutné Hoře měly původ občanský. *Krátký výtah z dějin*, s. 31. MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 71.

⁷² *Krátký výtah z dějin*, s. 30–33.

⁷³ Dekret z 8. března 1782, který byl určen pouze českému guberniu, hovoří o tom, že voršilky, alžbětky a anglické panny mají zůstat v Čechách ve svých klášterních budovách. Bylo v něm také stanoveno, že voršilky mají přijmout plzeňské dominikánky, ovšem jen s povolením ordináře. Pro ostatní řeholnice hlásící se k voršilkám bylo nalezeno místo v Mostě, resp. v Zražanech, ve zrušeném klášteře magdalenitek. Nemocné a staré sestry, které se již nemohly věnovat vyučování nebo práci pro konvent, měly směřovat do Doksan či Pohledu. Avšak ustanovení císařského dekretu ve svém plném znění nikdy realizováno nebylo. Původní klášter magdalenitek nakonec dostali do správy piaristé. MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 53–54.

trvání byl různě ovlivňován, například aktuální politickou situací. Dekret z 29. listopadu 1781 přesně stanovoval, které řádové domy, kláštery a hospice mají být zrušeny. Majetek řádů, kromě osobního, měl být předán dvorské komoře a část z něj měla sloužit k výplatám mezd, důchodů či odstupného. Mužská část řeholníků ze zrušených konventů měla možnost se v rámci svých řádů vystěhovat za hranice, ale tato možnost se spíše týkala jen špiček jednotlivých řádů, dále se zapojit do farní správy, nebo se stát členy nezrušených řádů, a to buď piaristů, nebo milosrdných bratří. Pro ženy se však tolik možností nenaskývalo. Stály před rozhodnutím sekularizace, tedy mohly být osvobozeny od svých řeholních slibů, nebo přestoupit k alžbětinkám či voršilkám.⁷⁴ Při vstupu k alžbětinkám jim byl nabízen nadále roční příspěvek 200 zlatých od státu. Za to při vstupu k voršilkám se o žádné takové podpoře nehovořilo. Avšak řeholnice ze zrušených pražských klášterů se mohly uplatnit jako učitelky na voršilských školách. Sám pražský voršilský konvent byl k tomu nabádán, aby vyhledával vhodné kandidátky. Nutno podotknout, že ne všechny řeholnice měly k učitelkému poslání dispozice. Ty pak měly směřovat do konventu v Kutné Hoře nebo do jiných voršilských klášterů v monarchii.⁷⁵

Právě M. Marie Josefa a další dvě pražské voršilky, M. Augustina a M. Gabriela, se vydaly k dominikánkám v Bělči, aby je seznámily s vyučováním a výchovou dívek, zkrátka měly být nápomocny při přeměně ve školský řád. Řeholnicím byl udělen dispens od klausury pražským arcibiskupem Antonínem Petrem Příchofským. Na cestu se vydaly za doprovodu bývalého jezuita P. Chmele dne 2. února 1784. Ukázalo se však, že tato cesta byla zcela zbytečná, protože pro dominikánky v Bělči byla jejich přeměna ve školský řád nepřijatelná. V důsledku tohoto jejich rozhodnutí došlo ke zrušení kláštera. Zpět do českých zemí se voršilky vrátily v listopadu 1784. Do svého zvolení za představenou působila M. Marie Josefa na vnější i vnitřní škole, kde se věnovala zejména výuce francouzštiny.⁷⁶

⁷⁴ V Brně se týkalo toto rozhodnutí františkánek. Klášter františkánek byl původně tvořen dvanácti sestrami, při svém zrušení 18. ledna 1782 již čítal 33 sester (23 chórových sester, 5 laických a 4 novicky). Majetek františkánek samozřejmě připadl náboženskému fondu a sestry byly postaveny před rozhodnutí, jímž byla buď sekularizace nebo přestup k alžbětinkám či voršilkám. Františkánky se rozhodly pro péči o nemocné, avšak úřady nepovolily stavbu nemocnice uvnitř města. Sestry byly tedy nuceny své původní rozhodnutí zvrátit ve prospěch školského řádu sv. Voršily. K jejich úspěšnému etablování přispěly olomoucké voršilky. První slavné sliby složily nové voršilky 9. září 1782. Několik sester bylo také ze zrušeného kláštera dominikánek u sv. Anny, odkud voršilky přežaly vychovatelský ústav, který vedly až do roku 1945. FOLTÝN, Dušan et al. *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha, 2005, s. 190–192. ISBN 80-7277-026-8. SVÁTEK, Josef. *Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy*, s. 596. ŠVÁBENSKÝ, Mojmir. 1960. *Voršilky Brno 1695-1950*, archivní inventář. Brno, 1960.

⁷⁵ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 53.

⁷⁶ *Krátký výtah z dějin*, s. 33.

Jak již bylo zmíněno výše, majetky zrušených řádových domů připadly náboženskému fondu. Celkově se jednalo o téměř 11,5 milionu zlatých. Bylo jich využito především pro podporu farní správy, ale po celé 19. století se další části těchto prostředků použily k nejrůznějším investicím v rámci církevního prostředí, tak například došlo k znovuvybudování poutního kostela na Hoře Matky Boží u Králík. Části prostředků se dostalo i voršilkám, právě pro kutnohorský konvent plynuly na život v klášteře prostředky z náboženského fondu od poloviny 19. století až do konce trvání monarchie. Sumy příspěvků však byly stanoveny jako konstantní, takže na ně měl velký vliv finanční patent z roku 1811. Hodnota měny se snížila na 1/5 původní ceny, což mělo za následek úpadek klášterní jistiny, které se využívalo k zajištění chodu kláštera a výživě řeholnic. Aby toho nebylo málo, rok před vydáním tohoto finančního patentu voršilky poctivě odevzdaly většinu všech zlatých a stříbrných předmětů, jak bylo požadováno v rámci státní vojenské sbírky. Tato situace se tedy pro voršilky jevila dosti neutěšeně.⁷⁷ František I. však zavedl systém finančních prostředků, které byly rozdělovány dle počtu žen v konventu.⁷⁸ Tento systém byl v podstatě zachován až do konce trvání monarchie, avšak v průběhu doby podléhal změnám, které ovlivňovala aktuální ekonomické situace a síla měny.⁷⁹

Po bitvě u Chlumce, která se odehrála v roce 1813 mezi Napoleonem a spojenými armádami Rakouska, Pruska a Ruska, měly klášterní prostory sloužit opět pro vojenské účely jako vojenská nemocnice. Řeholnice se měly vystěhovat do Žlebu, kde jim bylo poskytnuto místo v tamním zámku. Nakonec se za vojenskou nemocnici ustavila chlapecká hlavní škola v Hrádku. Voršilky se tedy nemusely nikam stěhovat, musely však žákům z této školy postoupit místnosti v klášterní dívčí škole.

Zájem o vzdělávání dívek rostl, proto byla zřízena další třída, která byla umístěna ve společném pokoji řeholnic.⁸⁰

⁷⁷ Voršilkám se dostalo na základě přímluvy guberniálního rady Beierwecka finančních i materiálních darů od okolních vrchností. Například hrabě Špork, hrabě Auersperg, hrabě Chotek věnovali 100 zlatých. Želivský klášter pak věnoval sestrám 10 měřic žita, 2 měřice pšenice a 6 vozů dříví. *Krátký výtah z dějin*, s. 34.

⁷⁸ V roce 1805, tedy ještě před státním bankrotem, činila dotace kutnohorskému konventu 2 700 zlatých ročně. Byla určena pro 12 chórových a dvě laické sestry. Když se dotace rozpočítala na jednotlivé sestry, znamená to, že zhruba 200 zlatých připadaly na jednu chórovou sestru a 150 zlatých na laickou. Přitom na jednu celestinku, která k voršilkám přešla, činila dotace jen 50 zlatých. MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 85.

⁷⁹ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 54–55, 85. *Krátký výtah z dějin*, s. 33.

⁸⁰ *Krátký výtah z dějin*, s. 35.

3.3.4 M. Marie Thadea, VIII. představená kutnohorského konventu 1826 – 1852

Ještě za života M. Marie Josefy byla VIII. představenou dne 6. června 1826 zvolena M. Marie Thadea, rozená Johana Junová z Prahy. Jako osmiletá v roce 1796 přišla do kutnohorského konventu, aby zde mohla být vzdělávána, přitom jí byla poskytnuta Valdštejská nadace.⁸¹ Mladou Johanu však klášterní život natolik oslovil, že se rozhodla pro vstup do kláštera voršilek, avšak její rozhodnutí se nezamlouvalo jejím rodičům. Vzali ji z kláštera zpět domů, kde se na ni snažili působit a změnit její rozhodnutí. Ale dívka své předsevzetí nehodlala změnit, a tak dosáhla svého, dne 30. září 1805 byla oblečena v řeholní roucho. Vyučovala na vnitřní škole a později byla zvolena prefektkou a cvičitelkou novicek.

Za jejího působení, co by představené, se v Kutné Hoře objevila v roce 1831 cholera, která zde vypukla dne 19. prosince. O dva roky později, stejného data, se musely voršilky vypořádat s jiným problémem, a to s vichřicí, která zanechala na klášteře, ale i ve městě, nemalé škody. Několik klášterních oken bylo vytrženo i s rámy a vichřice se podepsala také na stavu střechy.

Zájem ze strany společnosti o vzdělávání dívek u voršilek nadále rostl, počet tříd se zvyšoval a několik sester již pro svůj vyšší věk nebylo schopno věnovat se naplno svým učitelským povinnostem, M. Thadea musela tedy požádat o to, aby se konvent mohl rozšířit o dvě nové řeholní sestry, čehož dosáhla v roce 1846. Tato dvě místa chórových sester byla nakonec svěřena do rukou dvěma rodačkám z Polné, a to Marii Brettschneiderové, řeholním jménem Marie Maxmiliána, a Josefě Prombergrové, jejíž řeholní jméno znělo M. Alfonsa. M. Alfonsa v pozdějších letech vynikala ve svém učitelském povolání, pyšnila se také výbornými znalostmi v přírodopisu. Až do své smrti v roce 1906 se starala o přírodopisnou sbírku, kterou při klášteře sama založila. O sestře Marii Maxmiliáně také nutno říci, že byla dobrou a oblíbenou učitelkou.

Události spojené s revolučním rokem 1848 se dotkly i kláštera v Kutné Hoře. První radosti s přijetím Pillersdorfovy ústavy v dubnu roku 1848 vystřídaly nepokoje a bouře, které sestrám

⁸¹ Nadace při klášteře voršilek v Kutné Hoře byly určeny pro dívky šlechtické, tak i pro dívky z měšťanského prostředí. Valdštejská nadace byla založena roku 1731 Marií Markétou hraběnkou z Valdštejna, rozenou Černínovou z Chudenic. Nejdříve byla určena pro osm dívek ze šlechtického prostředí a pro čtyři měšťanské dívky. Posléze došlo k jejímu omezení, kdy měly být prostředky z nadace poskytnuty dvěma šlechtičnám a jedné měšťanské dívce. Právo na obsazování této nadace měl vždy nejstarší hrabě z Valdštejna. *Krátký výtah z dějin*, s. 36, 67–68. *Dějepis kláštera Worsulinského na Horách Kutných*. Praha, 1843, s. 46.

přivodily mnoho úzkostí, a „až s nastoupením Jeho Veličenstva císaře Františka Josefa I. zavítal mír k národům rakouským a klid ustrašeným srdcím řeholnic.“⁸²

Koncem roku 1850 však voršilky zažívaly opět perné chvílky. V rámci předběžných opatření, která se týkala možného válečného konfliktu mezi Rakouskem a Pruskem,⁸³ byl za hlavní vojenskou nemocnici vyhlédnut kutnohorský klášter voršilek, které z něj měly být vystěhovány. Nakonec, po různých přímluvách, byly voršilky stěhování ušetřeny, měly však připravit pro budoucí válečný konflikt cupaninu na rány, avšak „díky Bohu, nebylo toho roku války, a proto ani bolestných ran, pro něž byla cupanina chystána.“⁸⁴

Voršilky musely myslet i na klášterní kněží, kterým nechaly v roce 1852 postavit faru při klášteře na místě starých domků, které byly strženy. Toto rozhodnutí bylo jedno z posledních, které Velebná Matka Marie Thadea učinila, než zemřela dne 10. prosince 1852.

3.3.5 M. Marie Augustina, IX. představená kutnohorského konventu 1853 – 1880

M. Marie Augustina, civilním jménem Antonie Česnovská, se narodila v Jičíně dne 7. března 1800, do kláštera pak vstoupila dne 28. srpna 1815. Představenou kutnohorského konventu byla zvolena 31. ledna 1853. Zajímavé přitom je, že samotné volbě představené nebyla přítomna z důvodu těžké nemoci.⁸⁵

Za úřadování nové představené se musely sestry rozloučit s M. Marií Nepomucenou (rozenou Johanou Šikolovou z Prahy), která zemřela dne 18. června 1854. Byla nejen dobrou učitelkou a v pozdějších letech vychovatelkou, ale hlavně se zasloužila o sepsání dějin kutnohorského konventu. V „pamětní knize“ uspořádala události tohoto domu od roku 1814 do roku 1854. Při příležitosti 100. výročí uvedení sester do nové klášterní budovy, roku 1843,

⁸² *Krátký výtah z dějin*, s. 36–39.

⁸³ Ve dnech 28. – 29. listopadu 1850 proběhla v Olomouci schůzka kancléře Schwarzenberka a ministra zahraničí Manteuffela, tedy setkání nejvyšších vládních představitelů Rakouska a Pruska. Týkala se řešení sporných otázek v Německu (oblasti Holštýnska a Hessensko-Darmstadtska) a řešila vzniklé napětí mezi oběma státy v otázce jejich vlivu v Německém spolku. Smlouva byla uzavřena ve prospěch Rakouska, Prusko tedy muselo jeho nátlaku ustoupit. ČAPKA, František. *Dějiny zemí Koruny české v datech*. [cit. 2010-03-12].

URL:< <http://www.libri.cz/databaze/dejiny/text/t67.html#18500000>>.

⁸⁴ *Krátký výtah z dějin*, s. 39.

⁸⁵ Tamtéž, s. 40.

pak vydala „*Dějepis kláštera Worssulinského na Horách Kutných*“,⁸⁶ který přibližuje dějiny konventu od roku 1712.⁸⁷

M. Marie Augustina se věnovala dalšímu rozkvětu klášterního školství. Založila dne 14. září 1857 Spolek dobročinných paní, který měl sloužit k podpoře chudých žákyň. Ochrannou ruku nad spolkem držela císařovna Alžběta až do své smrti roku 1898. První obdarování se týkalo 88 dívek. Od roku 1856 začala škola voršilek v Kutné Hoře fungovat jako škola hlavní, kterou tvořily 1. a 2. elementární třída a 1. – 4. třída.⁸⁸ V prosinci 1861 byl konvent, i ostatní školy a výchovavací ústavy v Čechách, vyzván ministerstvem kultu a vyučování, aby se zúčastnil s pracemi svých žákyň světové výstavy v Londýně. Z klášterní školy pak byly poslány výkresy a ukázky ručních prací, zvláště pak měla úspěch výšivka na krepu představující kutnohorský klášter. Od roku 1861 se začalo všem předmětům vyučovat v českém jazyce, přičemž německý jazyk patřil k povinným předmětům.⁸⁹

Kutnohorská představená se také zřejmě, jako první, snažila vtisknout konventu ryze český národní ráz. Za doklad této snahy můžeme uvést například kolektivní členství kláštera v Dědictví sv. Jana Nepomuckého na vzdělávání katolických kněží jazykem českým. Členství kutnohorského konventu bylo potvrzeno na Štědrý den roku 1855 jeho úřadujícím ředitelem a redaktorem kanovníkem Dr. Václavem M. Pešinou. Počet členů spolku se tedy navýšil na číslo 10 962.⁹⁰ Sestry také měly být v písemném styku s vynikajícími vlastenci a českými spisovateli. Zmíním zde jednu ze sester, M. Marii Alfonsu, která se až do pozdního věku věnovala s horlivostí výuce české literatury na klášterní vyšší dívčí škole.⁹¹ Zúčastnila se také učitelské konference dne 25. března 1866, kde přednášela o problematice tvoření a odvozování slov. Klášter v roce 1862 navštívili i takové osobnosti, jako byly František Palacký či František Rieger.⁹²

V roce 1865 se M. Marii Augustině dostalo vyznamenání v podobě zlatého záslužného kříže s korunou, kterým byla slavnostně dekorována dne 30. ledna 1866 okresním hejtmanem Hugem Pokorným se slovy „*Odevzdávaje Vám tento zlatý záslužný kříž s korunou, přeji z plného srdce, aby milostivý Bůh Vás ještě dlouhá – dlouhá léta zachoval, aby Vás posilnil ve Vašem působení, ve Vašich starostech, byste se k ozdobě a oslavě celého kláštera z tohoto*

⁸⁶ *Dějepis kláštera Worssulinského na Horách Kutných*. Praha, 1843.

⁸⁷ SOA Praha, Voršilky KH, kniha č. 8, Seznam řeholních sester chórových a laických 1772 – 1943.

⁸⁸ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 108.

⁸⁹ *Krátký výtah z dějin*, s. 41–43.

⁹⁰ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 77.

⁹¹ Vyšší dívčí škola byla při klášteře zřízena roku 1869. *Krátký výtah z dějin*, s. 48.

⁹² Tamtéž, s. 42–43.

nejvyššího vyznamenání ještě dlouho těšiti mohla.“⁹³ Svoji památnou řeč také připojil kutnohorský purkmistr MUDr. Štětka,⁹⁴ který v ní ocenil M. Marii Augustinu, co by výbornou učitelku, ale i ředitelku Spolku dobročinných paní. Vyzdvihl také, že „...cokoli dobrého a prospěšného v naší obci se podnikne, podporujete...“⁹⁵ MUDr. Štětka jí také předal diplom čestného měšťanství se slovy „... To vše uváživše a zásluhy Vaše o zdejší obec ocenivše, udělilo zastupitelstvo královského horního města Kutné Hory Vaší Důstojnosti čestné měšťanské právo, co skrovný důkaz nejhlubší úcty a všestranného uznání.“⁹⁶ Dalšího uznání se dostalo představené v podobě čestného členství v kutnohorském sboru ostrostřelců. Velitelem sboru byl v této době MUDr. Stáně,⁹⁷ který také zastával funkci lékaře konventu. V roce 1876 k tomuto členství přibylo ještě jedno, které pro ženu, zvláště pak pro řeholnici, působí neobvykle. Jednalo se o čestné členství ve Spolku vojenských vysloužilců arcivévod Albrechta v Kutné Hoře. Všechna tato členství udělená M. Marii Augustině vypovídají o její váženosti ve společnosti, která pramenila z její činnosti pro veřejnost.⁹⁸

Roku 1871 byla v Kutné Hoře zřízena obecná dívčí škola. Tímto rokem také skončilo přes 150 let „kralování“ kutnohorských voršilek v oblasti výchovy a vyučování dívek, které bylo jistě úspěšné, „... vždyť sluly ženy kutnohorské ctností, zbožností a pracovitostí.“⁹⁹

Představená kláštera se také samozřejmě starala i o hmotné otázky chodu kláštera. Roku 1859 došlo k výstavbě jednoho poschodí nad sušárnou, která sousedila s klášteřem, aby tam mohly být posléze umístěny tři třídy obecné školy. Důkladné opravy se také dostalo klášterní střeše. Náklady spojené s její opravou se vyšplhaly na částku 2 400 zlatých.¹⁰⁰

M. Marie Augusta byla představenou kutnohorského kláštera 27 let a šest měsíců, zemřela 18. července 1880. „Byla oplakávána nejen řeholnicemi, které na „dobrou Matinku“ nikdy

⁹³ *Krátký výtah z dějin*, s. 45.

⁹⁴ MUDr. Štětka, ve funkci purkmistra, se sám vyznamenal ve vedení města za rakousko-pruské války, která začala v roce 1866. Část pruského vojska (čítající několik set mužů) mělo k městu takové požadavky, že by si pokrytí těchto nákladů vyžádalo 40 000 zlatých. Avšak purkmistr Štětka nelenil a rozjel se do Prahy k hlavnímu velitelství pruského vojska, kde si vynutil snížení požadavků vojska na polovinu. Válečný konflikt sebou přinesl také další těžkosti, a to v podobě vypuknutí cholery. Přes Kutnou Horu koncem června a začátkem července přechalo mnoho lidí z Jičína, Hořic, Bydžova a dalších měst. Kutnohorské občany tato situace poděsila, ale opět purkmistr Štětka zasáhl, vydal jakési zvláštní tištěné prohlášení, ve kterém dodával občanům na odvaze a na klidu. Po skončení válečného konfliktu se mu dostalo uznání od měšťanů, ale také vyznamenání v podobě zlatého záslužného kříže s korunou. Tamtéž, s. 47.

⁹⁵ Tamtéž, s. 46.

⁹⁶ Tamtéž, s. 46.

⁹⁷ MUDr. Stáně se také zasloužil o rozšiřování přírodopisné sbírky, fyzikálního kabinetu či školní knihovny klášterní školy. Tamtéž, s. 48.

⁹⁸ *Krátký výtah z dějin*, s. 46. MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 78.

⁹⁹ *Krátký výtah z dějin*, s. 48.

¹⁰⁰ Avšak našli se dobrodinci, kteří klášteru finančně vypomohli, např. z Habsburského domu věnoval klášteru 500 zlatých na opravu střechy František Josef I., arcivévoda Ludvík Salvátor 100 zlatých, císařovna Anna také 100 zlatých a z kutnohorských občanů pak částkou 400 zlatých přispěl kurátor kláštera Jan Breüer. Tamtéž, s. 48, 50.

*nezapomněly, ale i všemi trpícími a potřebnými, k nimž tak často zasahovala laskavá péče její. Zlatem bylo to dobré srdce její a ani dlouhá léta neubrala krásy vzpomínkám na to dobro, které z něho rostlo.*¹⁰¹

3.3.6 *M. Marie Eleonora, X. představená kutnohorského konventu 1880 – 1882*

Matka Marie Eleonora, rozená Apolonie Fellerová z Kuřimi, se narodila 13. ledna 1813. Do kláštera pak vstoupila v osmnácti letech. Byla výbornou učitelkou, řídila i školu ženských ručních prací, posléze byla zvolena cvičitelkou novicek. Zastávala také funkci jednatelky Spolku dobročinných paní, pro který složila několik divadelních kusů.¹⁰² Žákyně nejvyšší třídy pak tyto divadelní hry sehrávaly při příležitosti obdarování chudých žákyň, které se konalo každoročně 19. listopadu.

Představenou byla zvolena 29. srpna 1880, avšak řídila klášter jen po dva roky, do své smrti dne 4. dubna 1882.¹⁰³

3.3.7 *M. Marie Jakobina, XI. představená kutnohorského konventu 1882 – 1909*

Anna Rejholcová z Vrbčan, řeholním jménem M. Marie Jakobina, se narodila 26. září 1834. V řeholní roucho pak byla oděna v dubnu roku 1853. Do svého zvolení představenou kutnohorského konventu, dne 22. září 1882, působila jako učitelka na klášterní škole. M. Marie Jakobina se zasloužila o stavbu nové klášterní kaple a o založení dívčího pedagogia.

Zamýšlenou stavbu nové, větší kaple projednávala představená s architektem Bedřichem Ohmannem, který bývá považován za velkého znalce baroka. Ten zpracoval plány kaple a rozpočet vypočetl na 44 914 zlatých 62 kr. Takového obnosu na stavbu kaple se sestrám nedostávalo. Na pomoc však přispěchala městská rada s peněžitým darem a s nabídkou stavebního materiálu za výrobní cenu, ale i různí dobrodinci z města a okolí, takže realizace stavby mohla být svěřena dne 30. června 1899 do rukou architekta Bohuslava Moravce. Stavba zdárně pokračovala, ke konci listopadu roku 1900 byly zavěšeny nové zvony, sv. Josef

¹⁰¹ *Krátký výtah z dějin*, s. 51.

¹⁰² Názvy divadelních her, které M. Marie Eleonora složila, jsou např. Slepý houslista, Svatvečer zlaté svatby, Lépe bráti nežli dáti, či Koncert. Tamtéž, s. 51.

¹⁰³ Tamtéž, s. 51–52.

a sv. Voršila. Na jaře roku 1901 se stavba nové kaple dokončila, a tak mohla být dne 26. května 1901 vysvěcena královéhradeckým biskupem Janem Eduardem Brynychem. Kostel byl pak zasvěcen Nejsvětějšímu Srdci Páně.¹⁰⁴

S rostoucím počtem žákyň se muselo opět přistoupit k rozšíření prostoru určeného k výuce. Školní budova, která sousedí s klášteřem, byla tedy za tímto účelem o jedno poschodí zvětšena. Na náklad městské rady byl také v roce 1897 rozšířen školní vodovod. Roku 1907 musela být také zúžena klášterní zahrada, aby mohla být rozšířena Zvonařská ulice. Na pozemku, který pro tento účel městu voršilký odstoupily, stával po delší čas domek klášterního zahradníka, který musel být zbořen. Na náklady města byl pak vystavěn na jiném místě zahrady nový.¹⁰⁵

Na sklonku svého života byla M. Marie Jakobina dne 1. prosince 1908 vyznamenána zlatým záslužným křížem s korunou, ale kvůli propuknutí nemoci jí nemohla být slavnostně dekorována. Nemoci podlehla o Štědrém dni roku 1909.¹⁰⁶

Události, které se odehrály během dalších let, a samotný chod konventu, kdy funkci představené voršilského kláštera postupně zastávaly tři ženy, jsou již otázkou řešenou na následujících stránkách této práce.

3.4 Voršilký v Kutné Hoře v letech 1918 – 1938

V období první republiky se ve vedení kutnohorského konventu vystřídaly tři ženy, a to Aloisie Petránková, Stanislava Konířová a Marie Sodomová.

XII. představenou konventu v Kutné Hoře se stala M. Marie Ludmila od lásky Ježíšovy, civilním jménem Aloisie Petránková, která zastávala funkci představené od roku 1910 až do roku 1929. Od 8. září 1928 do 28. září 1940 se stala provinciální představenou Římské unie řádu sv. Voršily. Avšak v roce 1938 byla opětovně zvolena do funkce lokální představené.¹⁰⁷

¹⁰⁴ *Krátký výťah z dějin*, s. 55. VLČEK, Encyklopedie, s. 328.

¹⁰⁵ *Krátký výťah z dějin*, s. 57.

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 58.

¹⁰⁷ SOA Praha, Voršilký KH, kniha č. 8, Seznam řeholních sester chórových a laických 1772 – 1943.

XIII. představenou konventu v Kutné Hoře pak byla zvolena 6. ledna 1929 M. M. Stanislava Konířová,¹⁰⁸ která také byla ředitelkou obecné a měšťanské školy. Funkci ředitelky těchto škol zastávala po dobu šesti školních let (od školního roku 1928/29 do školního roku 1934/35).¹⁰⁹ Volba představené se opakovala v tříletých intervalech. Po uplynutí druhého tříletí lokální představené M. M. Stanislavy Konířové bylo na žádost provinciální představené M. Ludmily Petránkové prodlouženo její úřadování o šest měsíců.¹¹⁰

Dne 6. července 1935 se stala XIV. představenou kutnohorského konventu řádu sv. Voršily M. M. Milada Sodomová,¹¹¹ která působila jako ředitelka obecné a měšťanské školy od školního roku 1935/36.¹¹² Do řádu vstoupila jako chórová sestra dne 21. srpna 1918 a sliby složila v srpnu 1922. Funkci lokální představené zastávala do 25. srpna 1938, kdy byla opětovně do čela kláštera zvolena M. Ludmila Petránková.¹¹³

3.4.1 Ekonomické zázemí kutnohorského konventu v letech 1918 – 1938

Ekonomická stabilita konventu byla udržována ve dvou základních rovinách. Jednalo se jak o zajištění běžného chodu kláštera, tak i o fungování školského institutu, včetně penzionátu.

Příjmy a výdaje konventu byly po celé sledované období ve značném nepoměru. Hlavní příjmy konventu pocházely z náboženského fondu,¹¹⁴ z české zemské pokladny,¹¹⁵ z výnosů vkladních knížek a cenných papírů, z výnosu nadace Zásadské na velkostatku Zámorsk,¹¹⁶

¹⁰⁸ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 191, kart. 39, fol. 5, jmenování lokální představené, 6. 1. 1929.

¹⁰⁹ SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 58, kniha č. 58, Kronika obecné a měšťanské školy 1925 – 1940.

¹¹⁰ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 197, kart. 41, fol. 4, prodloužení funkce, 6. 1. 1935.

¹¹¹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 197, kart. 41, fol. 129–130, jmenování lokální představené, 6. 7. 1935.

¹¹² SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 58, kniha č. 58, Kronika obecné a měšťanské školy 1925 – 1940.

¹¹³ SOA Praha, Voršilky KH, kniha č. 8, Seznam řeholních sester chórových a laických 1772 – 1943.

¹¹⁴ Dotace z náboženského fondu byly po celé sledované období konstantní, konventu bylo vypláceno necelých 8 749 korun. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181-199, kart. 36-42, výtahy z konventních účtů.

¹¹⁵ Příspěvek ze zemských peněz se každoročně měnil, výše dotace z náboženského fondu však nepřevyšoval. Průměrně činil příspěvek necelých 4 162 Kč. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181-199, kart. 36-42, výtahy z konventních účtů.

¹¹⁶ Rytíř Diviš Jeník Zásadský z Gamsendorfu, synovec M. Marie Salesie, rozené baronky Náchodské z Neuburgu, která působila ve funkci představené od roku 1805 – 1810, se zavázal v listině ze dne 3. března 1809, že bude kutnohorskému konventu vyplácet ročně 500 zl. V roce 1811 následkem finančního patentu byl roční výnos snížen na necelých 202 zl., z čeho musel konvent odvádět každoročně 18 zl. 7 kr. na daních. V roce 1912 pak obnášel nadační výnos 169 K 32 h. Shodná suma pak byla vyplácena konventu po celé sledované období. *Krátký výtah z dějin*, s. 32. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181-199, kart. 36-42, výtahy z konventních účtů.

z pronájmu domku čp. 291. Tyto příjmy rozhodně nemohly pokrýt vydání konventu. Takže se voršilky například snažily své příjmy zvyšovat poskytováním privátních vyučovacích hodin. Voršilky se ovšem také těšily přízni různých dobrodinců, od kterých získávaly další nutné finance na chod kláštera. Nermalou výpomocí konventu se staly také finanční přebytky klášterního penzionátu, které například v roce 1936 dosáhly 35014 Kč 65 h.¹¹⁷ Přes všechny tyto snahy a finanční výpomoc od okolí se však konvent musel potýkat s každoročním schodkem, který se například v roce 1924 vyšplhal až na téměř 80 000 korun.¹¹⁸

Schodek ve financích kutnohorských voršilek byl v tomto roce vyšší kvůli nákladnějším opravám konventní budovy, které započaly již v roce předešlém, kdy na základě přípisu Státního památkového úřadu pro Čechy v Praze¹¹⁹ byla voršilkám poukázána státní dotace na opravu střechy konventní budovy, která činila 30 000 korun.¹²⁰ V roce 1924 se mělo pokračovat s dalšími nákladnějšími opravami konventní budovy. Rozpočet oprav byl sestaven na 181 479 Kč 35 h, přičemž v roce 1924 měly opravy přijít na 65 000 Kč.¹²¹ Provedení oprav se „...za úhrnný vzájemně dohodnutý obnos 150.000-Kč...“ zhostil ing. Rudolf Ryšán, architekt v Kutné Hoře. Rozhodnutím ministerstva školství a osvěty ze dne 10. června byl na opravy kláštera uvolněn příspěvek 100 000 Kč z úvěru pro ochranu památek, který měl být ing. Ryšánovi vyplacen ve čtyřech ročních lhůtách, v roce 1924 a 1925 po 30 000 Kč, následující dva roky pak po 20 000 Kč.¹²² Konvent se pak zavázal, že ing. Ryšánovi vyplatí zbývajících 50 000 Kč.¹²³ Prováděné opravy pak probíhaly samozřejmě pod dohledem památkového úřadu až do října roku 1927, kdy proběhla závěrečná kolaudace.¹²⁴

Mimo tyto nutné nárazové výdaje spojené s opravami nemovitého majetku kláštera, patřily mezi každoročně nejvyšší konventní výdaje finance vynaložené na stravné a topení s osvětlením.¹²⁵ Konvent si přitom musel zásobování,¹²⁶ topení¹²⁷ a osvětlení¹²⁸ zajistit sám.

¹¹⁷ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 199, kart. 42, fol. 260, výtah z konventních účtů za rok 1936.

¹¹⁸ Schodek byl také navýšen připočítáním dluhu konventu z předešlého roku. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 186, kart. 38, výtah z konventních účtů za rok 1924.

¹¹⁹ Představená M. M. Ludmila neopomněla poděkovat Státnímu památkovému úřadu za doporučení žádosti konventu o subvenci na opravu střechy a doufala, že úřad o osud této velkolepé Dientzenhoferovy stavby neztratí svůj zájem ani v budoucnosti. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 241, děkovný dopis Státnímu památkovému úřadu, 23. 1. 1923.

¹²⁰ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 238-241, opravy stavební – státní subvence, 16. 12. 1922.

¹²¹ Firma ing. Ryšána nakonec provedla opravy v roce 1924 v celkové částce 48 990 Kč 32 h. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 187, kart. 38, výkaz čis. 1, 12. 10. 1924. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 186, kart. 38, protokol o stavebním postupu, 2. 7. 1924.

¹²² SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 186, kart. 38, dohoda mezi konventem a ing. Ryšánem, 2. 7. 1924.

¹²³ Konvent měl sumu 50 000 Kč splácet ing. Ryšánovi po částkách 12 500 Kč za rok. První splátka byla určena na 1. července 1925. Tamtéž.

¹²⁴ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 189, kart. 39, oznámení o závěrečné kolaudaci, 14. 11. 1927.

¹²⁵ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181-199, kart. 36-42, výtahy z konventních účtů.

Další nemalé finanční částky zaplatily voršilky také za nové oděvy, obuv, stolní a ložní prádlo, dále pak také každoročně platily daně, pojistné, poplatky z vody, odváděly různé dávky aj.¹²⁹

Úkolem konventu bylo také postarat se o chod kostela Nejsvětějšího Srdce Páně. Příjmy kostela pocházely z výnosů cenných papírů, vkladů, ale hlavně z milodarů dobrodinců, které například v roce 1935 dosáhly částky 15 800 Kč.¹³⁰ I kostel se potýkal s nevyrovnaným rozpočtem. Avšak případné schodky byly pokryty právě penězi z milodarů. Mezi běžné výdaje patřily například stálé platy a nadace, plat kostelníkovi, kostelní potřeby¹³¹ aj. Bylo ale také nutné vynaložit větší finanční sumy například za malování kostela, za nové koberce, nové zvony, za okrasné mříže u kostela,¹³² za opravu oltáře.¹³³

Voršilky musely také finančně zajistit chod školského institutu, včetně penzionátu. Školský institut kutnohorských voršilek tvořily: pětiletá obecná škola, čtyřletá měšťanská škola, dívčí pedagogium¹³⁴ a škola ženských ručních prací. Na vydržování obecné a měšťanské školy dostávaly voršilky subvenci¹³⁵ z finančních prostředků určených k podporování soukromých škol s právem veřejnosti. Tato subvence byla pro fungování škol velice důležitá, protože na obecné a ani na měšťanské škole, kromě jednorozhodného učebního kurzu (IV. třída měšťanské školy),¹³⁶ se školné neplatilo. Takže příjmy školy obecné a měšťanské tvořily jen zemská subvence a školné v jednorozhodném učebním kurzu. Voršilky byly opět nuceny vypořádat se s dosti nevyrovnaným rozpočtem těchto škol, neboť výdaje

¹²⁶ Například výpis jednotlivých dodavatelů a živnostníků za do dávky a práce za rok 1937. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 200, kart. 42, fol. 378, výpis pro daň z obratu za rok 1937, 10. 1. 1938.

¹²⁷ Například v roce 1931 zaplatil konvent za uhlí 27 683 Kč 30 h. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 193, kart. 40, fol. 50, výpis pro daň z obratu za rok 1931, 13. 2. 1932.

¹²⁸ Například v roce 1937 přijaly Elektrické podniky města Kutná Hora 11 377 Kč 80 h. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 200, kart. 42, fol. 378, výpis pro daň z obratu za rok 1937, 10. 1. 1938.

¹²⁹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181-199, kart. 36-42, výtahy z konventních účtů.

¹³⁰ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 198, kart. 42, fol. 85, výtah z kostelních účtů za rok 1935, 31. 12. 1935.

¹³¹ Například v roce 1931 bylo zapláceno za mešní víno, kostelní olej a kostelní svíce dohromady 1 969 Kč 28 h. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 194, kart. 40, fol. 112, výtah z kostelních účtů za rok 1931, 31. 12. 1931.

¹³² Okrasné mříže kolem kostela byly již v plánech B. Ohmanna, ale k jejich umístění došlo až v roce 1925, poněvadž „...se ukázalo, že ohradní mříže jest nezbytně potřeba, aby schodiště a kostelní zdi nebyly znečišťovány a aby při větrání kostela zamezen byl do něho přístup psům a pod...“ Jejich zhotovením podle původního plánu byl pověřen architekt V. Šimon. Pořízení této okrasné mříže přišlo na 8 000 Kč. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 186, kart. 38, žádost o obnovení dovolení k pořízení mříže, 28. 7. 1924. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 188, kart. 38, výtah z kostelních účtů za rok 1925, s. d.

¹³³ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181-199, kart. 36-42, výtahy z kostelních účtů.

¹³⁴ Na klášterním pedagogiu platily dívky ve školním roce 1918/1919 10 Kč měsíčně. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 180, kart. 35, fol. 20, nadace Assing-Turková, 6. 9. 1918.

¹³⁵ Například v roce 1921 byla voršilkám vyplacena subvence ve výši 4 800 Kč, v roce 1931 to bylo 5 000 Kč a v roce 1937 4 700 Kč. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184, 193, 200, kart. 37, 40, 42, fol. 161, 10, 482, výpis školních účtů za rok 1921, 1931, 1937.

¹³⁶ Ve školním roce 1927/1928 činilo školné 100 Kč. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 189, kart. 39, žádost o subvenci na školy, 26. 8. 1927.

rozhodně převyšovaly příjmy.¹³⁷ V každoročním vydání obecné a měšťanské školy se muselo počítat s financemi vynaloženými na platy výpomocných světských učitelek, na plat katechetovi a na plat školnice či školníka.¹³⁸ Nemalou finanční částku si také vyžádalo zajištění topení a elektrického osvětlení. Dále pak bylo nutné opatřit školní potřeby a pomůcky,¹³⁹ a to inkoust, křídly, houby a hadry, zajistit odlišně nákladné opravy, čištění, malování školních místností, ale také opravy a nákup nábytku a tělocvičného zařízení, hradit školní tiskopisy a kancelářské potřeby aj. Voršilky musely odvádět různé poplatky a daně, například daň z bytu řeholních učitelek a z bytu katechety a školníka.¹⁴⁰

V naprosto odlišném postavení se nacházel klášterní penzionát, jehož rozpočet byl po celé sledované období vyrovnaný, dokonce mohla být z jeho přebytků hrazena jiná konventní vydání. Poptávka po službách klášterního penzionátu během první republiky rozhodně neklesala, takže se měsíční poplatek za celkové zaopatření jedné chovanky zde mohl postupně zvyšovat ze 120 Kč až na 430 Kč. Skutečností se stávalo také, že některé z chovanek z nějakého důvodu nemusely za pobyt v penzionátu platit vůbec, nebo platily snížený poplatek.¹⁴¹

Žákyně voršilského školského institutu však mohly žít a platit potřebné náklady z prostředků některé z nadací, které byly postupem času při klášteře zřizovány. Jednotlivé nadace se od sebe lišily rozsahem financování. Z některých nadací bylo totiž možné financovat chovankám zcela vše, samozřejmě do výše příspěvku, jiné byly určeny jen k zajištění stravy a ošacení. Nadace vždy podléhaly aktuálně platným právním předpisům, takže se postupem času jejich postavení mohlo značně proměňovat.¹⁴² V Kutné Hoře bylo založeno do roku 1811 devět nadací,¹⁴³ které zajišťovaly dvaceti dívkám šlechtického a

¹³⁷ Například v roce 1937 činil příjem 15 380 Kč, ale vydání za obecnou a měšťanskou školu činilo téměř 32 000 Kč. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 200, kart. 42, fol. 482, výpis školních účtů za rok 1937, 6. 8. 1938.

¹³⁸ Například v roce 1935 byl katechetovi vyplacen honorář 6 600 Kč, výpomocným učitelkám pak 2 550 Kč. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 198, kart. 42, fol. 101, výpis školních účtů za rok 1935, s. d.

¹³⁹ Například v roce 1921 bylo zakoupeno kružidlo a trojúhelníkové příložníky k rýsování na tabuli. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 161, výpis školních účtů za rok 1921, 26. 10. 1922.

¹⁴⁰ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181-199, kart. 36-42, výpisy školních účtů.

¹⁴¹ V roce 1932 mělo šest chovanek slevu úplnou a sedm částečnou, takže platily 300 Kč měsíčně. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 195, kart. 40, fol. 19, přiznání k dani z obratu penzionátu za rok 1932, 30. 1. 1932.

¹⁴² MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 115.

¹⁴³ Nadace Lukavská (pro šlechtičnu) založená r. 1715 Johannou Lukavickou z Lukavic. Nadace Valdštejská (pro šlechtičnu a měšťanky) založená r. 1731 Marií Markétou hraběnkou z Valdštejna, rozenou Čermínovou z Chudenic. Nadace Janovská (pro šlechtičnu) založená r. 1745 Barborou Janovskou z Janovic, rozenou hraběnkou Vratislavou z Mitrovic. Nadace Hochbergerova (pro šlechtičnu) založená r. 1753 Arnoštem Hochbergem z Hennersdorfu. Nadace Fitzgeraldská (pro měšťanku) založená r. 1761 Eleonorou z Fitzgeraldu, rozenou hraběnkou Sereniovou. Nadace Příchovská (pro šlechtičnu) založená r. 1764 Terezií Příchovskou z Příchovic, rozenou hraběnkou z Veršovce. Nadace Rabenhauptská (pro šlechtičnu či měšťanku) založená r. 1765 Annou Ludmilou z Rabenhauptu, rozenou Schafmannovou z Hennersdorfu. Nadace Strachovská (pro šlechtičnu) založená r. 1773 Františkem Xaverem Kazimírem Strachovským za Strachovic, který byl proboštem

měšťanského původu¹⁴⁴ místo v penzionátu. Na základě státního bankrotu v roce 1811 došlo ke snížení nadačních míst při kutnohorském klášteře voršilek na pět míst.¹⁴⁵ Ale již od roku 1862 mohlo být původní množství nadačních míst obnoveno.¹⁴⁶ Na konci 19. století, v roce 1899,¹⁴⁷ k seznamu nadací přibyla ještě nadace Anastázie Turkové, rozené Assingové, založené pro osiřelou dívku.¹⁴⁸

Právě tato nadace a dvě další, Fitzgeraldská a Valdštejská, byly využívány v období první republiky.¹⁴⁹ I když většina nadací byla šlechtických a určených právě pro dívky ze šlechtického prostředí, zákon č. 61/1918 Sb. ze dne 10. prosince 1918, kterým došlo ke zrušení šlechtictví, řádů a titulů, a veškerých práv z nich plynoucích, neznamenal konec pro jejich existenci.¹⁵⁰ Například u nadace Terezie Příchovské z Příchovic byla tato otázka vyřešena tak, že nadaci budou moci využívat chudé dívky, bez ohledu na to, jestli pocházejí ze šlechtického rodu.¹⁵¹ Lze předpokládat, že se tak stalo i u ostatních šlechtických nadací. Ale nadace se potýkaly s jiným problémem, neboť u většiny nadací nedostačovaly jejich roční výnosy k tomu, aby z nich mohly být financovány výdaje spojené se zaopatřením chovanky v penzionátu. Nadace neměly být obsazovány až do doby, kdy nadační jistiny dorostou do potřebné výše.

Z nadace Assing-Turkové byly ve školním roce 1918/1919 financovány dvě žákyně. Roční výnos jednoho místa této nadace činil 480 Kč, přičemž za měsíční zaopatření v penzionátu se platilo 130 Kč, a tak musely obě dívky doplácet měsíčně ještě 82 Kč. Mimoto ještě musela jedna z dívek, Emilie Mašindová, platit školné 20 Kč za návštěvu industriálního kurzu, který sloužil jako příprava ke zkouškám.¹⁵² Druhá dívka, Marie Horáková, pak navštěvovala dívčí pedagogium, kde se platilo měsíčně školné 10 Kč.¹⁵³ E. Mašindové bylo

u sv. Víta. Nadace Klusáková (pro šlechtičnu) založená r. 1811 Václavem Klusákem z Kostelce. *Krátký výťah z dějin*, s. 67–68.

¹⁴⁴ Nadace Valdštejská zajišťovala osm šlechtických dívek a čtyři měšťanské dívky. Ostatní nadace zajišťovaly po jedné dívce. *Dějepis kláštera Worssulinského na Horách Kutných*. Praha, 1843, s. 46.

¹⁴⁵ Valdštejská nadace byla snížena na dvě nadační místa pro šlechtičnu a jedno místo pro měšťanku. Zbytek nadací bylo staženo tak, že tvořily dvě nadační místa. Tamtéž, s. 47.

¹⁴⁶ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 115.

¹⁴⁷ *Krátký výťah z dějin*, s. 68.

¹⁴⁸ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 180, kart. 35, fol. 21, nadace Assing-Turková, 6. 9. 1918.

¹⁴⁹ Nadační místa jednotlivých nadací byla uprázdněna: nadace Lukavská v roce 1913, nadace Janovská v roce 1916, nadace Hochbergerova v roce 1928, nadace Příchovská v roce 1928 (Hermína Pachnerová užívala nadání mimo klášter), nadace Rabenhauptská v roce 1922, nadace Strachovská v roce 1919, nadace Klusáková v roce 1918. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 191, kart. 39, fol. 109–112, nadace, 15. 7. 1929. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 190, kart. 39, fol. 28, nadace Příchovská, 28. 2. 1928.

¹⁵⁰ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, úprava šlechtických nadací, 17. 2. 1919. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 42, seznam šlechtických nadací, 10. 3. 1919.

¹⁵¹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 182–183, kart. 36–37, fol. 498, dodatek k Příchovské nadaci, 8. 10. 1920.

¹⁵² SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 180, kart. 35, fol. 21, nadace Assing-Turková, 6. 9. 1918.

¹⁵³ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 180, kart. 35, fol. 20, nadace Assing-Turková, 6. 9. 1918.

nadační místo propůjčeno do dne 15. července 1919.¹⁵⁴ M. Horáková pak mohla využívat ve školních letech 1919/1920 – 1921/1922 obě nadační místa.¹⁵⁵ V následujících školních letech nebyla již nadace Assing-Turková obsazována, neboť roční výnos nadace nemohl pokrýt výdaje spojené s bydlením v penzionátu.¹⁵⁶

Fitzgeraldská nadace byla obsazena chovankou Annou Roudnickou, která z jejího užívání vystoupila v září roku 1922. Protože roční výnos z této nadace činil 850 Kč a byl tudíž nedostačující, nebyla Fitzgeraldská nadace v následujících letech obsazována.¹⁵⁷

Jedinou nadací, která byla využívána po celé sledované období, byla pak Valdštejská nadace.¹⁵⁸ Z dvanácti míst byla postupem doby Valdštejská nadace zredukována na 5 míst (1916). V roce 1921 pak již měla být obsazena jen dvě místa a od roku 1922 se jednalo o obsazení pouhého jednoho místa.¹⁵⁹ Doba k požívání nadace nebyla časově omezena, pokud dívka vstoupila do řádu bez věna, dostával nadační výnos na její zaopatření klášter.¹⁶⁰ Ve sledovaném časovém úseku požívala takto finančních výhod nadace právě M. M. Bernarda, rozená Aloisie Břehovská.¹⁶¹ Byla učitelkou na obecné a měšťanské škole, ale také zastávala funkci sakristánky.¹⁶² Kromě A. Břehovské byly obsazeny do 30. června 1919 další dvě nadační místa.¹⁶³ Posléze, až do konce září roku 1926, zaplnila Aloisie Břehovská postupně s jednou¹⁶⁴ a pak druhou stipendistkou¹⁶⁵ dvě nadační místa. Do konce sledovaného období

¹⁵⁴ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 180, kart. 35, fol. 21, nadace Assing-Turková, 6. 9. 1918.

¹⁵⁵ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 180, kart. 35, fol. 23, rozhodnutí městské rady v Novém Bydžově, 31. 8. 1918.

¹⁵⁶ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 103, nadace Assing-Turková, 12. 8. 1922.

¹⁵⁷ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 142, nadace Fitzgeraldská, 13. 10. 1922.

¹⁵⁸ Při jejím založení v roce 1731 byla nadační listina ve výši 24 000 rýnských zlatých a původní roční úrok čítal 1400 rýn. zl. 40 kr. Konvent musel dívce požívající tuto nadaci zajistit: „*byt, stravu a šaty barvy hnědé, bez ozdob, jako nosí chudé děti. Vyučování české a německé řeči a vedení domácnosti, hlavně cvičba ve všech ctnostech.*“ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 200, kart. 42, fol. 464, Valdštejská nadace, 30. 5. 1938.

¹⁵⁹ Tamtéž.

¹⁶⁰ Tamtéž. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 42, seznam šlechtických nadací, 10. 3. 1919.

¹⁶¹ Aloisie Břehovská se narodila dne 24. ledna 1893. Do řádu vstoupila v září roku 1914. Svě sliby pak složila dne 21. srpna 1918. V roce 1922 byla řešena u ní otázka ponechání doživotní nadace Valdštejské. Představená kláštera v dopise zemské správě politické popsala špatnou ekonomickou situaci v rodině Břehovských. Otec Aloisie zemřel v roce 1921 bez zanechání jakéhokoliv majetku, takže byla Aloisie Břehovská na nadaci zcela odkázaná a „...*jsouc vzornou řeholnicí zasluhuje toho, aby jí nadání na doživotí ponecháno bylo, což i nadační listina stanoví.*“ SOA Praha, Voršilky KH, kniha č. 8, Seznam řeholních sester chórových a laických 1772 – 1943. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 188, doživotní nadace, 13. 11. 1922.

¹⁶² SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 196, kart. 41, fol. 151, přehled činnosti členek konventu, 25. 7. 1934.

¹⁶³ Roční výnos z jednoho nadačního místa činil 800 Kč. Antonie Schillerová z užívání nadace vystoupila právě k 30. červnu 1919. Její místo obsazeno nebylo. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 217, vystoupení z nadace Valdštejské, 28. 7. 1919. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 250, seznam využívaných nadací za rok 1918, 31. 12. 1919.

¹⁶⁴ Stipendistka Marie Polívková, která požívala nadaci od 23. března 1917, vystoupila z jejího užívání ke dni 1. července 1922. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 93, vystoupení z Valdštejské nadace, 28. 7. 1922.

¹⁶⁵ Konventu bylo vypláceno z nadace pro Aloisii Břehovskou 3 000 Kč. Zbývajících 1 000 Kč z ročního výnosu celé nadace bylo od 1. dubna 1923 vypláceno Marii Steigerwaldové, žákyni I. ročníku učitelského ústavu, a to do

pak již bylo při klášteře využíváno pouze jednoho nadačního místa, jehož roční výnos činil 3 000 Kč a byl vyplácen konventu na zaopatření M. M. Bernardy Břehovské.¹⁶⁶

Měsíční poplatek za penzionát v sobě nezahrnoval náklady na prádlo, oděv a obuv chovanek. Ty si musely dívky opatřit samy, tak jako si musely hradit léčebné výlohy v případě nemoci.¹⁶⁷ Z poplatků vybíraných od chovanek se však prakticky hradil chod celého penzionátu. Každoročně nejvíce financí bylo vynaloženo na stravu, topení a osvětlení.¹⁶⁸ Svě si ale také vyžádaly nejrůznější opravy místností a nábytku, malování a čištění penzionátních místností, různé pojištění, daně, dávky, ale také i služné, výlohy za prádlo aj.¹⁶⁹

Lze tedy konstatovat, že zajištění chodu konventu a školského institutu rozhodně nebylo jednoduchou záležitostí. Voršilky se musely potýkat s každoročními dluhy, k jejichž alespoň částečnému umořování docházelo především s pomocí dobrodinců či z finančních přebytků penzionátu. Prakticky jediný penzionát si sám na sebe dokázal vydělat, a ještě k tomu částečně financovat chod konventu, neboť jeho zřizování bylo soukromou záležitostí voršilek, takže si ceny za jeho služby mohly určovat samy.

3.5 Dobročinná činnost při klášteře v letech 1918 – 1938

Kutnohorské voršilky se záhy po založení kláštera začaly věnovat také dobročinné činnosti. V období první republiky byla tato dobročinná činnost spojená s fungováním kutnohorského místního spolku Družiny blahoslovené Anežky České v Praze,¹⁷⁰ Spolku dobročinných paní při klášteře voršilek v Kutné Hoře a Polévkového ústavu.¹⁷¹

30. září 1926. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 379, nadace pro M. Steigerwaldovou, 23. 6. 1923.

¹⁶⁶ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 189-198, kart. 39-42, seznam využívaných nadací za jednotlivé roky.

¹⁶⁷ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 143, poplatek za penzionát, 13. 10. 1922.

¹⁶⁸ Například v roce 1926 125 chovanek a jedna stipendistka zaplatily bydlení v penzionátu 294 200 Kč. Na stravné bylo vynaloženo 239 960 Kč, za topení a osvětlení pak 21 900 Kč. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 189, kart. 39, fol. 129, výtah penzionátních účtů za rok 1926, 31. 12. 1927.

¹⁶⁹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181-199, kart. 36-42, výtah penzionátních účtů.

¹⁷⁰ Družina byla založena v roce 1896 M. M. Terezií. Jejím účelem byla podpora křesťansko-katolické výchovy českých dívek od jejich nejtělejšího věku až do jejich samostatnosti. Družina také hmotně podporovala chudé chráněnkyně. V roce 1924 měl tento spolek 90 členek a 37 chráněnek. Finanční prostředky získával spolek z příspěvků členů, z konání bezzávadných představení, koncertů, věcné loterie a také z darů dobrodinců. Každou neděli se pak měly konat jakési besídky chráněnek. Avšak po celé sledované období jsem nezaznamenala

3.5.1 Spolek dobročinných paní při klášteře voršilek v Kutné Hoře

„Spolek dobročinných paní kutnohorských ku podpoře chudých žákyň, zvláště sirotků“¹⁷² založily v roce 1857 představená kutnohorského konventu M. M. Augustina Česnovská a Anna Denglerová, choť soudního rady. V prvním roce trvání čítal spolek 50 členek, v období první republiky, v roce 1924, pak již měl 156 členek.¹⁷³ Mezi významnější členky spolku, které se podílely i na jeho organizaci, patřily manželky, případně vdovy významných kutnohorských občanů. Spolek byl spravován výborem voleným na jeden rok, který se skládal z předsedkyně, místopředsedkyně, jednatelky, pokladní a čtyř rádkyň.¹⁷⁴

Každoročně na podzim obdarovával Spolek dobročinných paní žačky prádlem, oděvem, obuví, pečivem a ovocem. Při této příležitosti vždy sehrály žákyně klášterních škol divadelní představení, které se konalo v klášteře. Druhý den se pak představení opakovalo, hrálo se pro veřejnost. Výtěžek z představení byl určen například na školní pomůcky a potřeby. Takováto podílka chudých žákyň¹⁷⁵ se konala například v sobotu dne 20. listopadu 1926 v klášteře,¹⁷⁶ kdy žákyně III. třídy měšťanské školy sehrály „Pohádku o květu a zapomnění“, hru se zpěvy a tanci o třech jednáních, kterou napsala J. Toucová-Mettlelová. Divadelní představení se hrálo i další den, v neděli 21. listopadu, v sále Lidového domu, který býval voršilkám pro tuto akci pronajímán zdarma.¹⁷⁷ Výtěžek 1 750 Kč byl pak věnován na školní pomůcky a potřeby.¹⁷⁸

Látky a obuv se obstarávaly z členských příspěvků,¹⁷⁹ milodarů, různých příspěvků, například se jednalo o finanční podporu od okresní správní komise v Kutné Hoře¹⁸⁰ aj. O ušití prádla a šatů se pak postaral konvent. Chudým žačkám se dostávalo pomoci i ze zahraničí,

významnější zmínku o fungování této družiny. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 186, kart. 38, charita, 4. 3. 1924.

¹⁷¹ Tamtéž.

¹⁷² Takto zněl oficiální název spolku založeného v roce 1857. Poté, co pro měšťanské školy byl v roce 1889 založen spolek se stejným názvem, došlo k jeho přejmenování na „Spolek dobročinných paní při klášteře voršilek v Kutné Hoře.“ Tamtéž.

¹⁷³ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 186, kart. 38, podílka chudých žaček, 11. 12. 1924.

¹⁷⁴ Výbor v roce 1926 tvořily: předsedkyně – M. M. Uršula, místopředsedkyně – Julie Šafránková, vdova po advokátovi, jednatelka – M. M. Ludmila a 4 rádkyně – Marie Jeneweinová, vdova po malíři Felixi Jeneweinovi, Božena Jägerová, manželka ředitele okresní nemocnice, Marie Mičanová, manželka advokáta, Marie Votrubová, vdova po profesorovi. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 188, kart. 38, volba výboru spolku, 21. 12. 1926.

¹⁷⁵ 108 žaček dostalo: od M. Breüerové 25 párů botek, dále pak ještě 6 párů bot, 50tery šaty, patero sukní, sedmero blůz, sedmero zástěr, 15tero košil, 15tero trik, jeden kabát, 12 párů punčoch, 108 vánoček a ovoce. SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 58, kniha č. 58, Kronika obecné a měšťanské školy 1925 – 1940.

¹⁷⁶ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 188, kart. 38, pozvánky na divadelní představení.

¹⁷⁷ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 188, kart. 38, pronájem sálu lidového domu, 10. 11. 1926.

¹⁷⁸ SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 58, kniha č. 58, Kronika obecné a měšťanské školy 1925 – 1940.

¹⁷⁹ Například v roce 1924 byl členský příspěvek 4 Kč 20 h. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 186, kart. 38, charita, 4. 3. 1924.

¹⁸⁰ Okresní správní komise Spolku dobročinných paní přispívala částkou 300 Kč. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 188, kart. 38, pronájem sálu lidového domu, 10. 11. 1926.

z New Yorku. Bývalá žákyně klášterních škol, Aloisie Vaněčková, posílala ze zámoří zásilky obnošeného šatstva, prádla a obuvi, které pak Spolek dobročinných paní spravedlivě rozdělil mezi chudé žákyně, ale i jiné potřebné.¹⁸¹

Voršilky a kutnohorské ženy ze Spolku dobročinných paní, se již tedy od poloviny 19. století snažily co největšímu počtu chudých žákyň klášterních škol zajistit potřebné ošacení. Avšak kromě samotného obdarování, které muselo žákyním zajisté způsobit značnou radost, se spolek také snažil o jejich rozptýlení a potěšení, když bylo každoročně při této příležitosti secvičeno s dívkami z klášterního školského institutu divadelní představení. Chudé žákyně byly takto obdarovávány po celé sledované období, lišil se jen jejich počet a množství darů, které byly odvislé od finančních možností Spolku dobročinných paní a konventu.

3.5.2 Polévkový ústav

Již od založení konventu v roce 1712 dostávali chudí v poledne od sester voršilek pokrmy.¹⁸² Později se k nim připojily i chudé studentky. Od roku 1885 jim byly placeny obědy ve slušném hostinci až do roku 1890, kdy byl založen ve městě „Spolek na podporu chudých studujících.“ Konvent se stal jeho podpůrným členem. Poněvadž ve městě chudých přibývalo, založila M. M. Jakobina Rejholcová v roce 1896 „Polévkový ústav při klášteře voršilek v Kutné Hoře.“¹⁸³

Tento ústav byl od svého počátku udržován konventem, jeho chod byl závislý na různých finančních prostředcích a milodarech. Mezi přispěvovatele na fungování ústavu patřily okresní správní komise v Kutné Hoře, Občanská záložna v Kutné Hoře, Okresní záložna hospodářská, ministerstvo sociální péče,¹⁸⁴ ale také i Spolek dobročinných paní.

¹⁸¹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 191, 193, 195, kart. 39-40, zásilky z USA v roce 1929, 1931, 1933.

¹⁸² SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 186, kart. 38, charita, 4. 3. 1924.

¹⁸³ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 200, kart. 42, fol. 411, polévkový ústav, s. d.

¹⁸⁴ Voršilky v roce 1932 žádaly ministerstvo sociální péče, jestli by „...*aspoň jednou celý schodek 26.316.74 Kč, který musí konvent těžce již po tolik roků spláceti, mohl býti uhrazen milostivým, mocným zásáhnutím ministerstva sociální péče.*“ Od roku 1934 pak začalo ministerstvo konventu vyplácet příspěvek na udržování ústavu. Například právě v roce 1934 příspěvek činil 428 Kč. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 194, kart. 40, fol. 156, žádost o subvenci, 2. 8. 1932. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 196, kart. 41, fol. 16, subvence, 16. 1. 1934.

Spolek dobročinných paní a polévkový ústav při klášteře byly přijaty v roce 1924 do diecézního svazu československé charity v Hradci Králové,¹⁸⁵ v rámci něhož byly polévkovému ústavu poskytovány naturálie z pořádaných sbírek v jednotlivých farnostech.¹⁸⁶

I přes tyto poskytované příspěvky byly však voršilky nuceny větší část vydání polévkového ústavu hradit ze svých vlastních zdrojů.

Polévkový ústav pečoval nejen o chudé žačky obecné a měšťanské školy, kterým byla rozdávána polévka¹⁸⁷ v klášteře od počátku listopadu do konce března, ale hlavně o chudé dospělé a nezaměstnané, kteří dostávali polévku ve fortně po celý rok. Mimo to dostávalo zhruba deset osob každodenně celý oběd. Takže například v roce 1931 byla chudým žákyním rozdávána polévka po dobu 74 dní, denně bylo vydáno průměrně 66 porcí. Celkový počet porcí polévky pak čítal 4 884 v úhrnné sumě 1 954 Kč. Polévky pro dospělé se rozdalo denně průměrně 60 porcí. Přitom denní náklad na stravování dospělých v klášterním polévkovém ústavu obnášelo zhruba 56 Kč, takže roční náklad se vyšplhal až na 20 440 Kč. Z peněžních či naturálních příspěvků a milodarů mohlo být pokryto pouhých 10% (2 193 Kč) z výdajů polévkového ústavu za rok 1931.¹⁸⁸ Zbylých 90% (20 201 Kč) měl uhradit samotný konvent, který se sám potýkal s finanční nouzí.¹⁸⁹

Na základě této dobročinné činnosti se voršilky také snažily o to, aby působily na své žákyně jako vzor, aby prohloubily jejich sociální citění. Právě kandidátky učitelského ústavu, které byly členkami „Sociálního studentského sdružení dívčího,“ které fungovalo při Mariánské družině, „...skládají své úspory, jež vznikají tím, že si dívky odřeknou koupí pamlsku a podobně a v sobotu nosí do nejchudších rodin mouku, kávu, cukr a kola dříví.“¹⁹⁰ Na dobročinnost voršilek nezapomínaly ani jejich bývalé žačky. Božena Pospíšilová, bývalá učitelka v Malešově, která studovala na voršilském školském institutu právě za finanční pomoci konventu, ve své závěti odkázala polévkovému ústavu 5 000 Kč.

¹⁸⁵ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 186, kart. 38, charita, 4. 3. 1924.

¹⁸⁶ Například v roce 1938 byly konventu dodány z farnosti ve Skuhrově následující naturálie: 32 q 40 kg brambor, 1q mouky, 2 q 50 kg žita, 2 q 40 kg zelí. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 200, kart. 42, fol. 163, darované naturálie, 16. 12. 1938.

¹⁸⁷ Druh polévky „...se řídí dle naturalit, které právě konvent má, a která bývá: kroupová, krupková, bramborová, nudlová, krupicová neb chlebová. Maso, polévkovému ústavu přikázané, přidává se v masných dnech rozsekané do polévky. Ku každé porci přidává se krajíček chleba.“ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 180, kart. 35, výkaz činnosti polévkového ústavu za rok 1918, 5. 8. 1918.

¹⁸⁸ Na výdaje polévkového ústavu přispěly: Spolek dobročinných paní - 1013 Kč, Občanská záložna v Kutné Hoře - 150 Kč, Okresní záložna hospodářská v Kutné Hoře - 200 Kč, kutnohorská městská rada zajistila 3 m polomového dřeva v ceně 60 Kč, katolická charita v Habrech 26 q brambor v ceně 520 Kč, milodary - 250 Kč. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 194, kart. 40, fol. 92, zpráva o činnosti polévkového ústavu za rok 1931, 31. 3. 1932.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 200, kart. 42, fol. 411, polévkový ústav, s. d.

Voršilkyně se i přes svoji svízelnou finanční situaci této dobročinné činnosti nevzdaly, i když obavy o udržení polévkového ústavu zde byly jistě na místě.

3.6 Osobnosti kutnohorského konventu v letech 1918 – 1938

V období první republiky mezi významné osobnosti kláštera voršilek v Kutné Hoře patřily rozhodně M. M. Ludmila Petránková a RNDr. M. M. Terezie Marešová.

3.6.1 *M. Marie Ludmila od lásky Ježíšovy*

Aloisie Petránková, jak znělo její civilní jméno, se narodila dne 16. října 1873 v Červených Pečkách. Do řádu vstoupila ve svých necelých jedenadvaceti letech, dne 5. září 1894. O čtyři roky později, dne 29. srpna 1898, pak složila sliby. Vyučovala na obecné, později na měšťanské škole a na učitelském ústavu. Po smrti M. M. Jakobiny byla zvolena představenou dne 20. května 1910 za přítomnosti královéhradeckého biskupa, Josefa Doubravy. V listopadu 1917 byla císařem Karlem I. dekorována zlatým záslužným křížem s korunou. Po vzniku Československé republiky byla nucena, jako představená kláštera, čelit hrozbě likvidace kláštera a škol, kdy „...nevěrecká správa města usilovala řeholní sestry vypuditi z kláštera a zmocniti se budovy a škol. V. M. Ludmila podnikala v těch zlých dobách cesty k ministrům, do sněmovny a s důvěrou v pomoc Nejsv. Srdce Páně bránila drahý řeholní dům. A pán Bůh pomohl a ustrašeným Sestrám zachoval řeholní domov i jejich škol.“¹⁹¹

Představená konventu M. M. Ludmila musela dokonce řešit soudní spor s bývalou učitelkou hudby, slečnou Dulčou Mayovou. Představená kláštera žalovala D. Mayovou pro urážku na cti, které se měla „...známá kutnohorská „futuristka“ ...“¹⁹² dopustit ve svém dopise uveřejněném ve Voskově kraji dne 8. listopadu 1919.¹⁹³

¹⁹¹ SOA Praha, Voršilkyně KH, kniha č. 8, Seznam řeholních sester chórových a laických 1772 – 1943.

¹⁹² SOkA KH, *Podvysocké listy: list politický a národohospodářský*. Č. 10, (únor 1920). Kutná Hora, 1920.

¹⁹³ SOkA KH, *Voskáv kraj: týdeník Československé soc.-demokratické strany dělnické pro okres Kutnohorský a Uhlířskojanovický*. Č. 36, (listopad 1919). Kutná Hora, 1919.

Prvotní příčinou celého sporu byla rok a půl stará záležitost. Jednalo se o sérii krádeží, kterých se měla účastnit právě slečna učitelka.¹⁹⁴ Ve svém dopise vytýkala představené, že se stala „...*již před půl druhým rokem obětí Vaší bezkarakternosti...*“¹⁹⁵ neboť byla právě M. M. Ludmilou nařknuta z krádeží, které se začaly v klášteře množit. Po tomto obvinění chtěla D. Mayová opustit okamžitě klášterní školu, avšak neučinila tak. Byla představenou ujištěna, že se jednalo určitě o omyl a postará se o to, aby byla její nevina dokázána. Po několika dnech od obvinění z krádeží začala dotyčná učitelka opět vyučovat,¹⁹⁶ ale jak uvedla ve svém dopise: „...*od března do července r. 1917 trpěla jsem tolik, jako nikdy v životě předtím.*“¹⁹⁷ Na konci školního pak klášterní školu opustila.

Dulča Mayová celou tuto záležitost otevřela kvůli tomu, aby obvinila představenou M. M. Ludmilu, že stvrdila pravdivost obsahu anonymu, který obdržela paní Josefa Rejholcová, matka její žačky. D. Mayová adresovala představené toto obvinění: „*A dnes udělala Jste něco, co je vrcholem špatnosti. Dnes po půl druhém roce dovedla jste s klidem svědomí říci pí R., matce mé žákyňe, která obdržela anonymní dopis plný lži a sprostého obvinění a která šla se k Vám o mně infomovati, že jsem byla vysloveně přistižena při krádeži, ale Vy jste potvrdila i vše ostatní, co v anonymu psáno bylo a poslala Jste pí. R., by se poptala ještě u dvou „dam“ v městě...vím jedno: že mají ty „dámy“ tak špatně vyvinutý smysl pro charakter jako Vy, paní představená!*“ Právě na základě potvrzení pravdivosti tohoto anonymu měla slečna učitelka přijít o vyučování Ireny Rejholcové, a tak o měsíční honorář 60 K. Po představené nakonec požadovala veřejné odvolání potvrzení pravdivosti anonymu nebo předložení důkazů, které by svědčily o její vině.

Na začátku prosince se na stránkách Voskova kraje¹⁹⁸ objevila reakce na dopis D. Mayové, ve které bylo uvedeno, že obsah dopisu D. Mayové nebyl správný, neboť paní Rejholcová před svědky prohlásila, že anonym představené neukázala a ani jí ho nedala číst. Před představenou M. M. Ludmilou se měla pouze zmínit o jeho obsahu, neboť se u ní byla informovat, zda se zakládal na pravdě. M. M. Ludmila měla odpovědět se slovy: „...*že to*

¹⁹⁴ „*Nešťastnou náhodou – lépe řečeno velkou rafinovaností Vašeho domácího zloděje – byly mně vyměněny přezůvky, moje neznamenané, které přirozeně mohl zloděj lépe potřebovati než ty, které byly znamenány jménem jedné z Vašich chovanek.*“ SOKA KH, *Voskův kraj: týdeník Československé soc.-demokratické strany dělnické pro okres Kutnohorský a Uhlířskojanovický*. Č. 36, (listopad 1919). Kutná Hora, 1919.

¹⁹⁵ Tamtéž.

¹⁹⁶ „*Nikdo nepochopí ta strašná muka, když vcházíte do vrat klášterních a kdy cítila jsem, jak bývalá sympatie začek prchla a jak dívá se vše s despektem. Nikdo nepochopí bolest trpěnou, když vstoupila jsem do ložnice, kde jsem učila a tam nebylo více nočních stolků, kde měly chovanky věci své, které byly odneseny přede mnou jako před zlodějem.*“ Tamtéž.

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ SOKA KH, *Voskův kraj: týdeník Československé soc.-demokratické strany dělnické pro okres Kutnohorský a Uhlířskojanovický*. Č. 40, (prosinec 1919). Kutná Hora, 1919.

potvrditi nemůže, nýbrž že může říci jen to, co se dokázalo, totiž, že slečna měla cizí galoše jedné chovanky.“¹⁹⁹ Představená kláštera se rozhodla, že svá pravdivá tvrzení prokáže soudní cestou a podala na D. Mayovou žalobu pro urážku na cti. M. M. Ludmila nemyslela jen na svoji čest, ale před soudem chtěla také uhájit dobrou pověst kláštera.

Soudní líčení se pak konalo v sobotu 31. ledna 1920.²⁰⁰ M. M. Ludmilu zastupoval JUDr. Mlčan, který před soudem sdělil, že si představená kláštera pouze přeje, aby D. Mayová uveřejnila ve Voskově kraji svoji „prosbu za odpuštění.“ Ale D. Mayová chtěla také prosadit otištění prohlášení, ve kterém by představená uvedla, že ji z žádných nečestných skutků neviní a vinit ani nemůže. JUDr. Mlčan byl rozhodně proti, avšak oznámil, že je zmocněn jménem své mandantky prohlásit: „...že velebná matka slč. Dulču Mayovou nikdy nevinila a neviní z nějaké krádeže neb nečestných skutků v klášteře.“²⁰¹ D. Mayová se tedy nakonec uvolila k tomu, že nechá ve Voskově kraji otisknout svoji omluvu představené kláštera.²⁰²

Omluva D. Mayové se pak objevila v Odboji, příloze Voskova kraje pro okres Brandýsský.²⁰³

Ve školních rocích 1921/1922 až 1927/1928 byla M. M. Ludmila Petránková také ředitelkou obecné a měšťanské školy, kde také vyučovala počtům, měřičství, fyzice a občanské nauce.²⁰⁴

V době, kdy se ve městě množily případy krádeží,²⁰⁵ řešila M. M. Ludmila situaci dokonce tak, že si u kutnohorské Okresní správy politické dne 11. dubna 1928 podala žádost o udělení zbrojního pasu pro svou osobu na „...bubínkový revolver šestiranový, který potřebuje

¹⁹⁹ SOKA KH, *Voskáv kraj: týdeník Československé soc.-demokratické strany dělnické pro okres Kutnohorský a Uhlířskojanovický*. Č. 40, (prosinec 1919). Kutná Hora, 1919.

²⁰⁰ „Minulou sobotu bylo v ponurých chodbách našeho krajského soudu obzvláště živo. Růžolíci děvčátka vlásků všech odstínů, v krátkých sukénkách, zavítaly v temná místa tato...Přišly v průvodu matinek a v krátkce proměnily chladné tyto chodby v předsíně hlučné taneční dvorany, kde tony Strausova valčíku přerušovány pouze šveholením tančících párů, šeptajících si sladká slova lásky...Líčení, na které tak se těšily, odbyvalo se na čísle 5 a v I. poschodí.“ SOKA KH, *Podvysocké listy: list politický a národohospodářský*. Č. 10, (únor 1920). Kutná Hora, 1920.

²⁰¹ Tamtéž.

²⁰² „O soudní útraty rozdělily se obě strany. – A tak usměvavé slečinky, aniž by byly přítomny nějaké sensaci, vrátiti se musely do klášterních škamen.“ Tamtéž.

²⁰³ Ve své omluvné zprávě shrnula pisatelka nejdříve důvod soudního sporu a pak se omluvila představené se slovy: „...poněvadž Váš pan právní zástupce při hlavním líčení dne 31. ledna 1920 prohlásil, že mne nemůžete z nějaké krádeže v klášteře viniti a že Jste mne také neobvinila, seznávám z toho všeho, že jsem byla mystifikována a ohledně Vaší osoby v omyl uvedena, proto odvolávám urážky...proti Vám vyslovené jako nepravdivé a žádám Vás za odpuštění.“ SOKA KH, *Odboj*. Č. 11, (únor 1920). Brandýs nad Labem, 1920.

²⁰⁴ SOKA KH, *Klášterní školy KH*, inv. č. 57, kniha č. 57, *Kronika měšťanské školy 1892 – 1925*. SOKA KH, *Klášterní školy KH*, inv. č. 58, kniha č. 58, *Kronika obecné a měšťanské školy 1925 – 1940*.

²⁰⁵ Vzhledem na množství krádeží ve městě konala policejní stráž v tomto období dobrovolně kombinovanou noční službu. SOKA KH, *Posázavský kraj: týdeník československé Strany národně-socialistické pro Kutnou Horu a okolí*. Č. 18, (duben 1928). Kutná Hora, 1928. SOKA KH, *Sociálně demokratické Podvysocko: časopis čsl. sociálně demokratické strany dělnické pro okres kutnohorský, uhlířskojanovický a čáslavský*. Č. 21, (duben 1928). Kutná Hora, 1928.

vzhledem k nejistým poměrům bezpečnostním.“²⁰⁶ Její žádost byla kladně vyřízena dne 16. dubna 1928. Představená konventu tak obdržela zbrojní pas s platností na tři roky.²⁰⁷

Ve funkci lokální představené setrvala do 6. ledna 1929. Ale již od 8. září 1828 zastávala také funkci provinciální představené. V čele české provincie pak zůstala až do září 1940.

I přes bezpochybnou náročnost práce provinciální představené se M. M. Ludmila, která měla zanedlouho oslavit 65. narozeniny, vrátila dne 25. srpna 1938 opět do vedení kutnohorského konventu.

Generální představená Římské unie se svou radou ji jmenovala dne 17. srpna dočasnou lokální představenou, a to do provedení generální kanonické visitace. Ostatní hodnostářky a úřednice zvolené při předchozí volbě představené M. M. Milady Sodomové měly zůstat ve svých hodnostech až do příštího jmenování. M. M. Ludmila byla vázána svými povinnostmi provinciální představené v Římě, takže ji měla v její nepřítomnosti zastupovat podpřevorka M. M. Stanislava Konířová. Odstupující představená M. M. Milada Sodomová se měla na přání generální představené věnovat plně školství. Zdali na funkci představené nestačila, a proto ji nahradila M. M. Ludmila, nelze s určitostí prokázat.

M. M. Ludmila Petránková zemřela v úctyhodných 74 letech, dne 10. prosince 1947.²⁰⁸

Bohužel se mi o M. M. Ludmile nepodařilo získat více informací. Ale z výše uvedeného, lze usoudit, že se jednalo o nesmírně pracovitou, energickou a inteligentní ženu, která vždy stála za svým mateřským konventem. V nelehkých dobách počátku první republiky se nebojácně postavila na obranu klášterních škol. Právě ona měla na zdárném výsledku „boje“ mezi městem a konventem nemalý podíl. Ale i vedený soudní spor napověděl mnoho o její silné osobnosti. A samotný fakt, že si na obranu konventu pořídila zbraň, hovoří sám za sebe. Její práce pro konvent pak byla nejspíš zhodnocena ve volbě provinciální představené, k níž došlo v roce 1928. O tom, že se jednalo v jejím případě o úspěšnou volbu, vypovídá fakt, že práci provinciálky zastávala plných 12 let.

²⁰⁶ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 190, kart. 39, fol. 97, žádost o udělení zbrojního pasu, 11. 4. 1928.

²⁰⁷ V kolonce „K jaké potřebě slouží“ uvedeno „k bezpečí“. SOA KH, Okresní úřad Kutná Hora 1850 – 1945 (1951), inv. č. 130, kniha č. 130, rejstřík zbrojních pasů 1923 – 1930.

²⁰⁸ Datum úmrtí M. M. Ludmily bylo získáno ze Seznamu členek kláštera 1712 – 1945, který se nachází v archivu Českomoravské provincie Římské unie řádu sv. Voršily, se sídlem v Praze.

3.6.2 RNDr. M. Marie Terezie od Ježíše

M. M. Terezie, jejíž civilní jméno znělo Růžena Marešová, se narodila dne 9. ledna 1891 v Budíkově, v rodině řídícího učitele. Od svých tří let byla vychovávána u bezdětných příbuzných ve Vídni,²⁰⁹ kde pak také v letech 1897 – 1905 navštěvovala obecnou školu.²¹⁰ Po jejím dokončení pokračovala ve studiu na veřejné dívčí měšťanské školy ve Vídni, kterou navštěvovala v letech 1902 – 1905.²¹¹ V letech 1905 – 1910 pak studovala na Soukromém vzdělávacím ústavu pro učitelky u sester Od Chudého Dítěte Ježíše ve Vídni.²¹² Svá studia zde pak ukončila nabytím vysvědčení dospělosti s vyznamenáním,²¹³ načež se vrátila zpět k rodičům do Budíkova.²¹⁴

Dne 4. července 1911 pak vykonala na c. k. českém ústavě ku vzdělávání učitelek v Praze doplňující maturitní zkoušku s vyznamenáním. Mohla tedy začít působit jako podučitelka či učitelka na veřejných obecných školách, ale také mohla vyučovat ženským ručním pracím na obecných a měšťanských školách s českým vyučovacím jazykem.²¹⁵ Od září roku 1912 do července 1916 vyučovala na dívčí obecné a měšťanské škole v Humpolci.²¹⁶ V listopadu roku 1914 získala Růžena Marešová vysvědčení o způsobilost k vyučování na školách obecných s českým vyučovacím jazykem, kde také mohla vyučovat německému jazyku a být výpomocnou učitelkou náboženství.²¹⁷ V roce 1915 se jí dostalo pochvalného uznání od královéhradeckého biskupa Josefa Doubravy „za vzorné plnění náboženských povinností a výchovu dívek v duchu nábožensko – mravním...“²¹⁸ Koncem školního roku 1915/1916 opustila své učitelské místo v Humpolci a „majíc touhu po řeholním životě...“²¹⁹ začala působit od následujícího školního roku na klášterní škole v Kutné Hoře. Na měšťanské škole a dívčím pedagogiu vyučovala němčině a na dívčím pokračovacím kurzu pak kreslení, počtům a země – dějepisu.²²⁰

²⁰⁹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 18, vysvědčení o zachovalosti, 7. 8. 1917.

²¹⁰ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 21, vysvědčení M. M. Terezie z III. třídy měšťanské školy, 15. 7. 1905.

²¹¹ Tamtéž.

²¹² SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 22, vysvědčení dospělosti M. M. Terezie, 24. 6. 1910.

²¹³ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 24, vysvědčení o způsobilosti k vyučování na školách obecných, 17. 11. 1914.

²¹⁴ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 18, vysvědčení o zachovalosti, 7. 8. 1917.

²¹⁵ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 23, vysvědčení dospělosti - doplňující, 4. 7. 1911.

²¹⁶ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 18, vysvědčení o zachovalosti, 7. 8. 1917.

²¹⁷ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 24, vysvědčení o způsobilosti k vyučování na školách obecných, 17. 11. 1914.

²¹⁸ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 47, pochvalné uznání, 9. 10. 1915.

²¹⁹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 18, vysvědčení o zachovalosti, 7. 8. 1917.

²²⁰ Tamtéž.

Mons. Karel Vorlíček, kutnohorský arciděkan, vypracoval dne 7. srpna 1917 vysvědčení o zachovalosti Růženy Marešové, kterou mohl „...*Nejdůstojnějšímu Biskupskému Ordinariátu ku přijetí do řádu sv. Voršily v Kutné Hoře co nejvřeleji doporučiti,*“ poněvadž „...*po celou tuto dobu jevila vždy na sobě mravy takové, že si vážností své představené, úcty a lásky celého ctihodného řeholního sboru získala...*“²²¹

Růžena Marešová vstoupila do řádu sv. Voršily dne 30. srpna 1917. O čtyři roky později pak složila své sliby. Dne 13. listopadu 1917 vykonala zkoušku, která jí opravňovala k vyučování na měšťanských školách předměty skupiny matematicko-technické (matematika, kreslení s krasopisem a rýsování.)²²² Ve školních rocích 1918/1919 až 1922/23 vyučovala na klášterní měšťanské škole počtům, měřičství, němčině, kreslení a ženským ručním pracím.²²³ Ve školním roce 1922/1923 přibyla také do učitelského sboru na klášterním učitelském ústavu, kde vyučovala matematice a krasopisu.²²⁴ Ale již v následujícím školním roce se situace změnila, neboť začala studovat na Dívčím vyšším reálném gymnasiu kongregace Školských sester O. S. F. s právem veřejnosti v Praze na Královských Vinohradech. Na základě složené maturitní zkoušky,²²⁵ mohla S. M. Terezie začít svá studia na univerzitě.

Během svého gymnaziálního studia bydlela u Školských sester O. S. F. v Praze na Královských Vinohradech, ale bez kontaktu s mateřským klášteřem rozhodně nezůstala. Důkazem toho je například její dopis ze soboty 13. října 1923, ve kterém si nelze nepovšimnout vřelosti, jakou pociťovala právě ke svému mateřskému klášteři. Svůj dopis začala se slovy: „*Dnes, v sobotu večer, slavím svátek!*“²²⁶ Svátek sv. Terezie od Ježíše sice připadal až na 15. říjen,²²⁷ ale právě přání a „dárkový“ koš²²⁸ z Kutné Hory čekaly na S. M. Terezii již v sobotu. A tak se rozhodla: „...*a že ten den tak krásně začal, chci jej tedy také pěkně zakončiti. „Budu slavít svátek“, povídám si – zamkla jsem a po „Anděl Páně“ rozbalila v slavnostní náladě koš. Prvně беру psaní. Nikdy bych nebyla řekla, že může člověk mít*

²²¹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 18, vysvědčení o zachovalosti, 7. 8. 1917.

²²² SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 26, vysvědčení o způsobilosti k vyučování na školách měšťanských, 13. 11. 1917.

²²³ SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 57, kniha č. 57, Kronika měšťanské školy 1892 – 1925. SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 58, kniha č. 58, Kronika obecné a měšťanské školy 1925 – 1940.

²²⁴ SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 – 1937.

²²⁵ Vysvědčení dospělosti získala po roce studia na Dívčím vyšším reálném gymnasiu kongregace Školských sester O. S. F. s právem veřejnosti v Praze na Královských Vinohradech, dne 26. června 1924. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 29, vysvědčení dospělosti, 26. 6. 1924.

²²⁶ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 211, kart. 50, fol. 20, dopis S. M. Terezie, 13. 10. 1923.

²²⁷ SCHAUBER, Vera – SCHINDLER, Hanns Michael. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří, 1997, s. 533–535. ISBN 80-7192-304-4.

²²⁸ „*Drahé Vel. Matince děkuji za všechna ta psaníčka milá a těž za ty krásné punčochy a šáteček, který si hned zítra vezmu. Také za ovoce a vše ostatní tisíckrátě „Zaplat' Pán Bůh!“*“ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 211, kart. 50, fol. 23, dopis S. M. Terezie, 13. 10. 1923.

*takovou radost z každého řádku!*²²⁹ Sestra Terezie ve svém dopise mimo jiné popisovala, jakou jí udělalo radost, že se bude moci zúčastnit slavnosti pořádané na pražském Karmelu, která se konala v neděli 14. října.²³⁰ Také se zmínila o průběhu výuky na gymnáziu.²³¹ Nezapomněla však ani pográtulovat představené M. M. Ludmile Petránkové, která dne 16. října 1923 slavila své životní jubileum 50. let.²³² Na závěr dopisu vyřídila také pozdravy od představené kongregace Školských sester O. S. F.²³³ a rozloučila se slovy: „*Za všecko, všecičko Vel. Vel. Matince a všem ctih. Sestrám tisíckrátě děkuje, všechny pozdravuje a na shledanou se hrozitánsky těší, S. M. Terezie.*“²³⁴

Svá vysokoškolská studia na přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v Praze zahájila pak v akademickém roce 1924/25 a ukončila v akademickém roce 1927/1928.²³⁵ Zde navštěvovala povinné přednášky o školském zdravotnictví a tělesné výchově, účastnila se předepsaných proseminárních cvičení, matematického semináře, pracovala v laboratořích fyzikálního a chemického ústavu, a podrobila se povinným kolokviím z kosmické fyziky, z anorganické chemie, z mineralogie a z úvodu do deskriptivní geometrie.²³⁶ Po obhájení disertační práce s názvem O vlivu valence iontů na průběh křivky elektrokapilární²³⁷ a úspěšném složení rigorózních zkoušek mohla být S. M. Terezie slavnostně promována doktorkou přírodních věd.

Dne 24. ledna 1930 proběhla slavnostní promoce S. M. Terezie a třech dalších kandidátů v promoční síni Univerzity Karlovy.²³⁸ Samotný fakt, že bude promována doktorkou přírodních věd právě řeholní sestra, vzbudil nemalý zájem společnosti, neboť „...*tato první venerabilis Doctrix věd přírodních jest průkopnicí, její promoce značí průlom do veřejného*

²²⁹ Svá přání připojily představená kláštera, prefekta kláštera, M. M. Stanislava, M. M. Milada, novicky, ale i chovanky II. ročníku. S. M. Terezie dostala přání i od S. M. Hildegardy, kterou pak ve svém dopise oslovila „Hildíku.“ SOA Praha, Voršilký KH, inv. č. 211, kart. 50, fol. 21-22, dopis S. M. Terezie, 13. 10. 1923.

²³⁰ „*Tedy půjdu zítra ráno hned po mši sv. se sl. Brand., abychom tam byly o něco dříve, a budu tam tolik prosit „Sestřičku Terezii“, aby nám vymohla vše, čeho potřebujeme, a aby zasypala náš drahý klášter a všechny jeho obyvatelky růžemi... Tolik se těším!*“ SOA Praha, Voršilký KH, inv. č. 211, kart. 50, fol. 21, dopis S. M. Terezie, 13. 10. 1923.

²³¹ „*Odpoledne byla čeština. Na středu máme uloženo „jen“ stránek 36 – 83. Pak jsme „louskali“ z Ovidia „Potopu“ – „Aurea prima...“ už máme. „Louskali“ jsme Caesara bez přípravy, tam kde p. prof. právě řekl... Ale račte si představit, jak zápasíme – to je „vojna s vojnou!“*“ SOA Praha, Voršilký KH, inv. č. 211, kart. 50, fol. 20, dopis S. M. Terezie, 13. 10. 1923.

²³² „*Kéž dobrotivý Bůh zachová ve stálém zdraví naši drahou Velebnou Matinku a kéž žehná její námáhavé práci a kéž nám Ji zachová ještě mnohá léta!*“ SOA Praha, Voršilký KH, inv. č. 211, kart. 50, fol. 18, dopis S. M. Terezie, 13. 10. 1923.

²³³ „*Vd. Vel. Matinka a všechny ctih. Sestry jsou ke mně velmi hodné, ani si toho nezasluhuji!*“ SOA Praha, Voršilký KH, inv. č. 211, kart. 50, fol. 23, dopis S. M. Terezie, 13. 10. 1923.

²³⁴ Tamtéž.

²³⁵ SOA Praha, Voršilký KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 32, vysvědčení učitelské způsobilosti, 23. 5. 1930.

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ SOA Praha, Voršilký KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 21, výtah z disertace, 15. 3. 1930.

²³⁸ SOA Praha, Voršilký KH, inv. č. 217, kart. 67, výstřížek novin Čech, č. 20, s. d.

*minění, omezeného přesvědčení, že klášterní vyučování a výchova jsou jednostranné, omezující ducha, dusící pokrok atd.*²³⁹ O průběhu tohoto slavnostního okamžiku se psalo například na stránkách Čecha,²⁴⁰ Telegrafu,²⁴¹ Pražského večerníku,²⁴² v příloze Lidových listů, Žena a rodina,²⁴³ či v belgickém časopise vydávaném cisterciáky s názvem La Semaine d'Averbode.²⁴⁴

*„Promoce tato sdružila ve velké aule všechny přátele a zastánce ženského studia, ženských schopností a zdravé emancipace.*²⁴⁵ Promoční slavnosti se také zúčastnilo mnoho církevních představitelů, například velmistr řádu křižovníků Josef Vlasák, za Tovaryšstvo Ježíšovo pak superior Štok s několika dalšími členy řádu, kutnohorský klášterní spirituál Josef Mašina, zástupkyně některých ženských řádů a katolická inteligence.²⁴⁶ Mezi další významné hosty pak patřili prof. Jemelka či poslanec Krejčí.²⁴⁷

Právě s promoci S. M. Terezie byla opětně otevřena otázka protichůdnosti vědy a víry. V článku, týkajícím se promoce, otištěném v Telegrafu dne 25. ledna 1930 autor mimo jiné napsal: *„Je tím zajímavější, promoce zúčastnili se církevní funkcionáři, jimž přece nemůže být lhostejno, že jeptiška stává se doktorem vědy, která tak příkře odporuje některým dogmatům církve katolické.*²⁴⁸ Zcela jiného názoru však byl autor článku v příloze Lidových listů, Žena a rodina, který spatřoval právě v promoci řeholní sestry přesvědčivý důkaz o modernismu a pokroku katolické církve.²⁴⁹ Sama S. M. Terezie se během studia přírodovědy do kolize se svým náboženským přesvědčením nedostala. Ve svém proslovu se k této otázce vyjádřila takto: *„Často mi při studiu přicházelo na mysl: Ctíme-li muže, jimž podařilo se objeviti po dlouhém,*

²³⁹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, výstřížek z přílohy Lidových listů - Žena a rodina, č. 21, 26. 1. 1935.

²⁴⁰ Článek s názvem Řeholnice doktorkou přírodních věd. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, výstřížek novin Žena a rodina, č. 21, 26. 1. 1935.

²⁴¹ Článek s názvem „Sestra Terezie“ doktorem přírodních věd. První jeptiška, která v Praze dosáhla doktorátu. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, výstřížek novin Telegraf, 25. 1. 1930.

²⁴² Článek s názvem První řeholnice promovaná na Karlově universitě. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, výstřížek novin Pražský večerník, č. 21, 25. 1. 1930.

²⁴³ Článek s názvem Řeholnice doktorkou přírodních věd. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, výstřížek z přílohy Lidových listů - Žena a rodina, č. 21, 26. 1. 1935.

²⁴⁴ Článek s názvem Une religieuse docteur es sciences naturelles. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 797, výstřížek časopisu La Semaine d'Averbode, s. d.

²⁴⁵ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, výstřížek z přílohy Lidových listů - Žena a rodina, č. 21, 26. 1. 1930

²⁴⁶ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, výstřížek novin Čech, č. 20, s. d.

²⁴⁷ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, výstřížek novin Pražský večerník, č. 21, 25. 1. 1930.

²⁴⁸ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, výstřížek novin Telegraf, 25. 1. 1930.

²⁴⁹ *„Nebyla by tak dnešní promoce historicky přesvědčivým důkazem o modernismu a pokroku katolické církve, kdyby nejnovější cti. Domina Doctrix byla na př. Phil. Dr. – ale že jest doktorkou věd přírodních, podává důkaz, že katolické náboženství klidně doporučí nejhlubší studium přírody až do těch nejprvotnějších záhad, aniž se obává kolize s náboženskými zásadami o Bohu-Stvořiteli, Vesmíru a veškeré harmonie v něm.“* SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, výstřížek z Lidových listů - Žena a rodina, č. 21, 26. 1. 1930.

*mnohdy úmorném bádání zákonitost v některém ději přírodním a přiodíti ji rouchem matematickým, ctíme-li je, opakuji, tím více sluší čest vzdáti zákonodárci, jenž způsobem jednoduchým, takřka hravým, ukryl v přírodu všechny ty velké i drobné zákony, spojiv je v jednu jedinou úchvatnou harmonii.*²⁵⁰ Ve svém promočním proslovu hovořila mimo jiné o tom, s jakými obavami nastupovala na svá vysokoškolská studia, protože jak její otec, katolický učitel, tak i ona, se během své pedagogické dráhy mnohdy setkali s předpojatostí ostatních. Ale poté, co začala navštěvovat přírodovědeckou fakultu, se její obavy rozplynuly.²⁵¹ S. M. Terezie také neopomněla poděkovat svým profesorům, rodičům a v neposlední řadě řádu sv. Voršily. Na závěr pak popřála Karlově univerzitě, aby vzkvétala a „...vychovávala našemu drahému národu husté řady ušlechtilé inteligence, která by naši milou vlast před cizinou vždy důstojně reprezentovala!”²⁵²

Významnost této události, kromě popsané slavnostní promoce, dokládá také množství došlých gratulací, jejichž počet přesáhl 180.²⁵³ Mezi gratulacemi dominovala blahopřání od církevních hodnostářů²⁵⁴ a významných kutnohorských občanů.²⁵⁵ Pográtulovat sestře Terezii k jejímu úspěchu však neopomněly ani sestry z jiných voršilských klášterů.²⁵⁶ Mezi gratulacemi se objevily také blahopřání od školních inspektorů a školních radů,²⁵⁷ profesorů,²⁵⁸ učitelek,²⁵⁹ jiných školských ústavů²⁶⁰ apod.

²⁵⁰ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, výstřížek novin Pražský večerník, č. 21, 25. 1. 1930.

²⁵¹ „Po celou dobu svého studia na přírodovědecké fakultě milé naší staroslavné university Karlovy setkala jsem se téměř všude s naprostou nestranností, vybraným taktem a potěšující spravedlností. Je to pochopitelné: neboť tam, kde pravá a skutečná inteligence ducha se druí k ušlechtilosti srdce, nemůžé býti jinak, než, že svoboda všech je respektována.” SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, výstřížek novin Čech, č. 20, s. d.

²⁵² Tamtéž.

²⁵³ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, blahopřání: 166 dopisů, 4 pohledy, 13 telegramů.

²⁵⁴ Mezi gratulanty patřili například: Karel Kašpar, královéhradecký biskup; Pietro Ciriaci, papežský nuncius, který poslal S. M. Terezii stříbrný medailon posvěcený osobně Svatým Otcem; J. M. Zavoral, strahovský opat; L. Schmidt, superior a spirituál kněžského semináře v Hradci Králové; A. Dudek, biskupský okresní vikář; Antonín Wünsch, prelát aj. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 248, 774, 722, 729, 735, 673 blahopřání.

²⁵⁵ Byli to například: MUDr. Janda, vrchní městský lékař; E. Vitek, vrchní finanční rada; J. Skála, majitel strojírenského závodu v Kutné Hoře; M. Kredlová, choť ředitele okresní hospodářské záložny v Kutné Hoře¹⁶⁶; A. Kolenatá, choť po hoteliérově¹⁷⁷; JUDr. Musil; MUDr. Jäger; V. Urban, komerční ředitel, ředitel továrny na tabák v. v.; V. Formánková, vdova po vrchním soudním radovi; F. Janků, lékárník; MUDr. Tardy, primář, JUDr. Mlčan aj. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 99, 107, 148, 166, 177, 182, 204, 213, 254, 263, 266, 296, blahopřání.

²⁵⁶ Kláštery voršilek v Přestavlkách, ve Frývaldově, v Hostinném, v Olomouci a v Brně. Blahopřání přišla i ze slovenských klášterů zaslaly v Modré, v Trnavě (svoji gratulaci připojily i trnavské chovanky), a v Bratislavě. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 127-128, 221, 224, 617, 700, 650, 663, 665, blahopřání.

²⁵⁷ Například: J. Nevšimal, okresní školní inspektor; E. Leminger, školní rada; T. Pelikán, okresní školní inspektor v. v.; J. Neumann, okresní školní inspektor v Kutné Hoře aj. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 136, 219, 240, 293, blahopřání.

²⁵⁸ Například: A. Štěpina, profesor státní reálky; V. Padecký, vrchní profesor v Kutné Hoře; dr. F. Záviška, profesor na UK v Praze; F. Braun, profesor soukromého ženského učitelského ústavu a ředitel kúru v Kutné Hoře; RNDr. J. Smrž, profesor českého arcibiskupského gymnázia; dr. J. Kratochvíl, univerzitní profesor aj. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 116, 117, 242, 244, 251, 598, blahopřání.

V květnu 1930 složila RNDr. M. M. Terezie zkoušku učitelské způsobilosti pro střední školy k výuce matematiky a fyziky.²⁶¹ Ve školním roce 1930/1931 vystřídala ve funkci ředitelky učitelského ústavu M. M. Miladu Ebenstreitovou. Ředitelkou pak zůstala po celé sledované období. Na učitelském ústavu vyučovala těmto předmětům: matematice, fyzice, němčině, pedagogice a chemii.²⁶²

Dne 13. července 1933 byla M. M. Terezie jmenována převorkou studijního domu v Praze.²⁶³ Každou druhou neděli pak měla do Prahy dojíždět, aby pečovala o řeholní sestry, které studovaly na vysokých školách.²⁶⁴ Při této činnosti se zřejmě musela řídit pravidly převorky studií,²⁶⁵ podle kterých měla být tato převorka „...*hluboce zbožná, proniknuta duchem nadpřirozeným, spojená s Bohem a zcela oddána pro slávu Boží, jen v modlitbě čerpá potřebného světla.*“²⁶⁶ Právě převorka studií měla za úkol úzkostlivě vybírat mezi řeholnicemi, které se ucházely o univerzitní studium. Měla navrhopvat jen ty, „...*u kterých pozoruje přímou duhu, zbožnost, pokoru, poslušnost, lnutí k naukám církve sv., a posílá je do škol studií akademických, kterých jen potřebují.*“²⁶⁷ Ve vedení studentek by měla být pozorná a prozíravá, ale má je také vést mírně a laskavě. Často by jim pak měla připomínat, že „...*cíl našich studií je oslavovati boha než nabývati věd...*“²⁶⁸ Studentky mohly potřebovat ke svému studiu také literaturu, která byla zakázaná. K jejímu studování musely dostat zvláštní povolení biskupské konzistoře.²⁶⁹ Převorka studií se měla pak postarat o to, aby jinými dobrými skutky zeslabila možný účinek těchto knih. Pokud tak naznala, mohla také převorka studií požádat provinciální představenou, aby bylo studentkám přerušeno vysokoškolské studium. Dále se měla postarat o to, aby se studentky příliš nenamáhaly, zaopatřit jim dobré duchovní knihy, asketické přednášky předepsané voršilskými pravidly,

²⁵⁹ Například: M. Skuhřavcová, V. Jochová, M. Bařková, M. Vaňková aj. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 233, 239, 278, 638, blahopřání.

²⁶⁰ Ředitelství měšťanské a obecné školy dívčí v Humpolci, Ředitelství státního Lindnerova koedukačního ústavu učitelského v Kutné Hoře. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 672, 772, blahopřání.

²⁶¹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 32-33, vysvědčení učitelské způsobilosti, 23. 5. 1930.

²⁶² SOKA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 – 1937. SOKA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 54, kniha č. 54, Kronika školy 1937 – 1940.

²⁶³ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 194, kart. 40, fol. 198, studijní dům, 16. 10. 1934.

²⁶⁴ SOKA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 – 1937.

²⁶⁵ Jedná se o nedatovaný český strojepis. Doc. Macková se domnívá, že podle souvislostí lze usuzovat, že tato pravidla byla platná po roce 1918. MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 74.

²⁶⁶ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č., kart. 51, pravidla převorky studií.

²⁶⁷ Tamtéž.

²⁶⁸ Tamtéž.

²⁶⁹ Takové povolení na tři roky dostala S. M. Terezita Kropáčková při svých studiích na filozofické fakultě. Avšak knihy, pojednání aj., které měly vysloveně nemravný obsah či přímo vyvracely víru, se k ní neměly dostat. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 199, kart. 42, povolení zakázaných knih, 9. 3. 1937.

aby „...mohly posloužiti duchu odpočinkem a tělu potřebným pohybem“²⁷⁰ atd. Pravidla nabádala převorku studií, aby dohlížela na to, s kým se studentky stýkají, ať už to byli profesori či jiné studentky. Rozhodně neměla připustit, aby studentka byla sama s profesorem. Aby se studentky při svých studiích cítily dobře, měla se převorka vynasnažit o udržení rodinného ducha a o zpříjemnění řeholního života. Měla mít také na mysli, aby přílišnou chválou studentek nevzbudila v jejich chování sebechválu a závistivost. Pravidelně pak musela převorka studií podávat zprávu provinciální představené o chování a prospěchu řeholních studentek, o stavu domu atd. Provinciální představená pak měla vyhrazené právo dávat studijním domům rozkazy.

Na několik měsíců se stala také provinciální představenou.²⁷¹

„... A když z „doktora“ stará bude babička. Tu pak v odměnu, po záslužném díle otevrou se brány nebička a Vám nastane zas „promoce“ chvíle. Ve velké aule nebeské říše – andělé „diplom světice“ Vám podají sv. Angela, sv. Terezie ze svých trůnů výše s dcerami sv. Voršily, své „Veni...“ radostně zvolají!“²⁷² RNDr. M. M. Terezie onemocněla v květnu roku 1943, tři dny poté, kdy byly učitelské ústavy uzavřeny. Její nemoc byla popsána jako tuberkulóza krevní soustavy, zemřela necelý rok poté, dne 27. dubna 1944. Představená kláštera M. M. Ludmila o ní napsala: „Byla postavy imposantní, silnější a duševní projev každý ukazoval na vysoké vzdělání, a na vysokou duchovní úroveň. Byla to pro konvent velká ztráta...Smrt ukončila všecku její obětavou a blahodárnou činnost.“²⁷³

RNDr. M. M. Terezie Marešová byla další z výjimečných žen kutnohorského konventu, která se velkou část svého života snažila o zdokonalování vlastního vzdělání, aby pak mohla tyto své nabyté vědomosti předat dál, mezi studentky. Právě intelligence, houževnatost a cílevědomost M. M. Terezie stály z velké části za jejími studijními úspěchy. Ovšem bez podpory a důvěry mateřského kláštera by se však při svých studiích, zejména těch vysokoškolských, neobešla. Nejprve studovala na vzdělávacím ústavu ve Vídni, pak složila několik zkoušek opravňujících ji k vyučování různých předmětů na obecných a měšťanských školách a svá studia ukončila doktorátem na přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy ve svých téměř čtyřiceti letech. Samotná promoce vzbudila velký ohlas a rozruch nejen v československé společnosti, vždyť se stala první promovanou řádovou sestrou

²⁷⁰ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č., kart. 51, pravidla převorky studií.

²⁷¹ SOA Praha, Voršilky KH, kniha č. 8, seznam řeholních sester chórových a laických 1772 – 1943.

²⁷² SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 217, kart. 67, fol. 149-151, M. M. Irena – báseň k promoci, 24. 1. 1930.

²⁷³ SOA Praha, Voršilky KH, kniha č. 8, seznam řeholních sester chórových a laických 1772 – 1943.

v Československé republice. Přesto, že se M. M. Terezie stala doktorkou přírodních věd, nebyla zlákána touhou po dalším vědeckém bádání, ale zůstala až do své smrti oddaná řádu sv. Voršily a jeho řádovému poslání, tedy výuce a výchově dívek.

4 Školy voršilek v Kutné Hoře

4.1 Dívčí školství

Za jeden z prvních kroků k rovnoprávnosti žen a mužů můžeme považovat názor osvícenců z konce 18. století, který viděl ženu a muže jako dvě rovnocenné bytosti. Názory francouzských osvícenců našly ohlas i u českých intelektuálů, avšak proti těmto myšlenkám se postavil tradiční konzervatismus, který ženy rozhodně za rovnocenné s muži nepovažoval. Žena měla své místo určeno v soukromé sféře, tedy v rodině.²⁷⁴ V šedesátých letech 19. století se začalo probouzet emancipační hnutí českých žen, které vyvíjelo snahu v otázkách určitého hospodářského osamostatnění a hlavně ženského vzdělávání. Orientovalo se na zakládání dívčích škol, na vzdělávací a přednáškovou činnost. Od devadesátých let 19. století a zejména pak na počátku 20. století se tyto emancipační tendence přenesly také do politické roviny, ženy se začaly hlásit o svá politická práva a jejich aktivita se upírala k prosazování všeobecného volebního práva. Ústavou ČSR z roku 1920 byla ženám zaručena stejná politická a občanská práva jako mužům, avšak zpočátku tato zákonem daná rovnoprávnost nebyla zcela dodržována. Po přijetí všeobecného volebního práva aktivita žen v rámci společenského dění ještě vzrostla a v první polovině 20. století se nadále prohlubovala a zintenzivnila.²⁷⁵

Dívčí školství v našich zemích začalo rozkvétat od druhé poloviny 19. století, počátky dívčího vzdělávání však klademe do doby vlády Marie Terezie, která v sedmdesátých letech 18. století zavedla povinnou školní docházku. Zákon z roku 1775 stanovil, že se mají zřizovat dívčí školy na všech místech, která budou splňovat dané podmínky. Tyto dívčí školy měly být zaměřeny na základní vzdělání a vyučování ručním pracím.²⁷⁶

Až do poloviny 19. století bylo na dívčí vzdělávání nahlíženo jen povrchně, hlavními a důležitými body stále zůstávala výchova dívek v dobrou hospodyně a manželku. Ve třicátých

²⁷⁴ MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí – proč?: Vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha, 2005, s. 9. ISBN 80-7277-295-3. (Dále jen: MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí – proč?*)

²⁷⁵ MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí – proč?*, s. 10–12. BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc, 2001, s. 40. ISBN 80-244-0248-3. (Dále jen: BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen*.)

²⁷⁶ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha, 2005, s. 9. ISBN 80-7277-241-4. (Dále jen: BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách*.)

a čtyřicátých letech se začaly v hlavních školách zřizovat, pokud to bylo možné, dívčí třídy.²⁷⁷ V roce 1842 byla v Praze přeměněna dívčí triviální škola na školu hlavní, při této škole pak byla také zřízena preparanda pro přípravu učitelek. V tomto roce došlo také k otevření prvního veřejného kurzu pro vzdělávání učitelek.²⁷⁸ Mezi další možnosti dívčího vzdělávání přicházely v úvahu klášterní školy, penzionáty či soukromé školy. Výchova dívek z měšťanského prostředí mohla být pak vedena domácím vychovatelem. Od šedesátých let 19. století se začaly postupně zvyšovat možnosti dívek navštěvovat školy a rozvíjet své vzdělání.²⁷⁹

Zákon ze dne 14. května 1869 zavedl školy obecné a měšťanské, učitelské ústavy ke vzdělávání učitelů obecných a měšťanských škol, zasloužil se také o rozšíření obsahu vzdělání. Při učitelských ústavech začaly být zřizovány cvičné obecné školy a při ženských ústavech i cvičné dětské zahrádky (dětské opatrovny). V červenci roku 1869 byl v Praze založen první ženský učitelský ústav v našich zemích. V ten samý rok byla otevřena také první mateřská škola, která se nacházela v Praze.²⁸⁰ Tento zákon také předpokládal, že obecné školy budou fungovat jako smíšené, výslovně dívčí školy budou pak zřizovány v místech, kde budou k tomuto účelu vhodné podmínky a jejich potřeba vůbec. Vyučování v dívčích třídách či na dívčích obecných školách pak měly přednostně vést učitelky. Učitelky musely mít kvalifikaci k vyučování ženských ručních prací a domácího hospodářství. Tak jako obecné školy, tak i měšťanky mohly navštěvovat dívky, avšak zde už vyvstala povinnost rozdělení dle pohlaví. Učitelské ústavy podle tohoto zákona musely být také odděleny podle pohlaví. V zákoně nebyla řešena otázka studia dívek na středních školách, s výjimkou učitelských ústavů. Nepřímo pak na tento problém reagovala novela z roku 1883.²⁸¹

Od šedesátých let se začaly objevovat dívčí školy, které mohly začít dívky navštěvovat po skončení docházky na obecných a měšťanských školách. Od sedmdesátých a osmdesátých let mohly dívky začít studovat na odborných a specializovaných dívčích školách. V prvotních fázích se specializované dívčí školství rozvíjelo většinou jako soukromé. Roku 1871 založila Karolína Světlá spolu s dalšími spisovatelkami Ženský výrobní spolek český, který zřídil obchodní a průmyslovou školu s kurzy pro vychovatelky a ošetřovatelky. Roku 1884 v Praze vznikla průmyslová pokračovací škola pro dívky. Od osmdesátých let se k těmto vyšším

²⁷⁷ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách*, s. 18, 25.

²⁷⁸ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 98.

²⁷⁹ BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách*, s. 25, 36.

²⁸⁰ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času*. Plzeň, 1999 s. 24–27. ISBN 80-7020-051-0. (Dále jen: MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času*.)

²⁸¹ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 98–99.

dívčím školám přidaly také hospodyňské školy. Vůbec první střední školou v celém Rakousku se stalo soukromé dívčí gymnázium Minerva, založené dne 15. září 1890 v Praze. Univerzitní vzdělání mohly ženy získat až od konce 19. století. K roku 1897 se mohly ženy zapsat na filozofickou fakultu pražské české univerzity. Možnost zápisu na lékařskou fakultu se pak otevřela o tři roky později.²⁸²

4.2 Rozvoj veřejného a soukromého školství v období samostatného Československa

Prvním zákonem, který Národní výbor přijal dne 28. října 1918, byla tzv. recepční norma, která umožnila nově vzniklému československému státu převzít celý právní řád a systém Rakouska-Uherska.²⁸³ Pro školství byl tímto zákonem získán potřebný čas k vytváření nové školské legislativy. Prvním ministrem školství a národní osvěty (MŠANO) se stal Gustav Habrman.²⁸⁴ Nově vzniklý stát se však také musel potýkat se složitým národnostním složením, které si vyžádalo úpravu menšinového školství. Zákonem č. 189/1919 Sb., který byl vydán v dubnu roku 1919,²⁸⁵ (a následně zákonem č. 295/1920 Sb.) byla řešena otázka výchovy a vzdělání dětí v jejich mateřském jazyce.²⁸⁶ První ze zákonů upravujících menšinové školství skýtal naději pro učitelstvo, že budou řešeny i další otázky školství. V roce 1919 byl zrušen celibát literních učitelek. Ve stejném roce došlo tzv. paritním zákonem k zařazení učitelů do stejných platových stupnic a tříd, do kterých patřili státní úředníci.²⁸⁷ Učitelské nadšení se projevilo při Prvním sjezdu československého učitelstva a přátel školství, který se konal v Praze v roce 1920 za účasti více než pěti tisíců učitelů. Zde byla vznesena řada návrhů a názorů, které měly přispět ke zkvalitnění československého

²⁸² BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách*, s. 33. ŠTVERÁK, Vladimír – ČADSKÁ, Milada. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha, 1997, s. 69. ISBN 80-7184-508-6. (Dále jen: ŠTVERÁK – ČADSKÁ. *Stručný průvodce*.) MORKES, František – PÁNKOVÁ, Markéta. *Vzdělávání dívek v Čechách*. Praha, 2006, s. 8. ISBN 80-86935-00-0. MACKOVÁ, Marie. *Voršilký v Čechách*, s. 98.

²⁸³ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času*, s. 42.

²⁸⁴ VÁŇOVÁ, Růžena – RÝDL, Karel – VALENTA, Josef. *Výchova a vzdělání v českých dějinách IV. – 1. svazek: Problematika vzdělávacích institucí a školských reforem (obecné školství – 1848 – 1939), (střední školství a učitelské vzdělání – 1914 – 1939)*. Praha, 1992, s. 124-125. (Dále jen: VÁŇOVÁ – RÝDL – VALENTA. *Výchova a vzdělání v českých dějinách IV.*)

²⁸⁵ VÁŇOVÁ – RÝDL – VALENTA. *Výchova a vzdělání v českých dějinách IV.*, s. 125.

²⁸⁶ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času*, s. 45.

²⁸⁷ Tamtéž, s. 47, 50.

školství i odborné přípravy a vzdělávání učitelů.²⁸⁸ Sjezd připravil založení Československé obce učitelské.²⁸⁹

Až v srpnu roku 1922 byl vydán dlouho očekávaný zákon č. 226/1922 o základním školství pod názvem „Zákon, jímž se mění a doplňují zákony o školách obecných a občanských“, obecně znám jako tzv. malý zákon. Zákon však neřešil základní otázky školské reformy, zavedl pouze dílčí změny. Zákon unifikoval školství na celém území republiky. Řešil otázky týkající se školní docházky, obsahu vzdělání a počtu žáků ve třídách. Zákon zavedl osmiletou školní docházku, což pro Čechy a Moravu znamenalo zrušení úlev podle novely z roku 1883. Na Slovensku pak byla dosavadní šestiletá školní docházka prodloužena o dva roky. Došlo k rozšíření učebních předmětů obecných a měšťanských škol o občanskou nauku a výchovu, ruční práce pro chlapce a nauku o domácím hospodářství pro dívky. Náboženství zůstalo nadále povinným vyučovacím předmětem, rodiče však mohli požádat o zproštění povinnosti dítěte účastnit se výuky náboženství. Malý zákon dále řešil snižování počtu dětí ve třídách, povoloval zřizování koedukovaných škol. Ženy mohly začít vyučovat na chlapeckých školách. Zastoupení žen a mužů v učitelských sborech mělo být na základě parity. V základním školství dle malého školského zákona existovaly dva typy škol – osmiletá obecná škola a pětiletá obecná škola, na kterou navazovala tříletá škola měšťanská, která mohla být doplněna čtvrtým ročníkem s dobrovolnou docházkou.²⁹⁰

U učitelstva se však zákon nesetkal s příznivou reakcí, byl považován za výsměch. Jistou útěchou mělo být prohlášení, že zákon je prozatímní a MŠANO bude řešit další otázky týkající se unifikace školního zákonodárství. Takto nastíněný vývoj se však nekonal, očekávaný zákon vydán nebyl a školská reforma zcela stagnovala. Vyřešeny nebyly otázky učitelského vzdělání, problémy měšťanských škol, vybavení škol či učitelské platy. K oživení reformního dění došlo až na přelomu dvacátých a třicátých let.²⁹¹

V roce 1924 byl přijat zákon o úsporných opatřeních, který stanovil, že ve všech veřejných úřadech a školách musí být počty pracovníků určeny vždy na tři roky dopředu. Rokem 1928 skončila platnost všech předpisů, které omezovaly volnost sňatku. I když celibát literních učitelek byl zrušen již v roce 1919, musely učitelky stále formálně žádat okresní školní radu o souhlas se sňatkem.²⁹²

²⁸⁸ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času*, s. 48.

²⁸⁹ ŠTVERÁK – ČADSKÁ. *Stručný průvodce*, s. 74.

²⁹⁰ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času*, s. 49. VÁŇOVÁ – RÝDL – VALENTA. *Výchova a vzdělání v českých dějinách IV.*, s. 125–126.

²⁹¹ VÁŇOVÁ – RÝDL – VALENTA. *Výchova a vzdělání v českých dějinách IV.*, s. 130.

²⁹² MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času*, s. 50.

V roce 1929 uspořádalo MŠANO veřejnou anketu odborníků, která se týkala jednotné vnitřně diferencované školy (Příhodův plán). Na základě této ankety rozhodlo ministerstvo o povolení několika pokusných škol. Problém s nedostatečným počtem měšťanských škol byl pak řešen v polovině třicátých let, a to dne 20. prosince 1935 vyhlášením zákona o újezdních měšťanských školách. Tento zákon vytvořil podmínky pro to, aby se všem dětem, které nechodily do školy střední, dostalo vzdělání v měšťanské škole, avšak tento zákon nebyl do konce první republiky plně realizován.²⁹³ Byly tedy položeny základy pro další rozvoj českého školství, které však byly přerušeny událostmi po roce 1938.

Vedle škol veřejných však existovaly také školy soukromé. Právě školy voršilek byly vždy formálně školami soukromými, konfesními a školami dívčími.²⁹⁴

Soukromé školy byly sice začleněny do školského systému až zákonem z roku 1869, existovaly však již mnohem dříve.²⁹⁵ Zprvu se soukromé školy nenazývaly soukromými, ale „pokoutními“. Státní dozor na těchto soukromých školách byl zaveden již od doby panování Marie Terezie.²⁹⁶ „Pokoutní“ školy si také všiml dvorský dekret ze dne 24. dubna 1792, který stanovil, že na „pokoutní“, tedy neveřejné škole, nesmí vyučovat učitel, který nemá sám vysvědčení ze školy hlavní či normální. Dále se dekret zmiňoval o tom, že žák, který byl vyučován nezkušeným učitelem, nemá být připuštěn ke zkoušce pro udělení stipendia či k přijímací zkoušce na gymnázium.²⁹⁷ O tom, že se „pokoutní“ školy množily, vypovídá nařízení z roku 1806. Toto nařízení předpisovalo každému, kdo by měl zájem o zřízení soukromého ústavu, sehnat si za tímto účelem guberniální povolení.²⁹⁸

Soukromé školy byly tedy začleněny do školského systému zákonem ze dne 14. května 1869, jejich postavení bylo definováno v šesti paragrafech (§ 68 – 73). Zákon řešil otázku soukromých učitelských ústavů. Jejich statuta a vyučovací plány musely být schváleny ministerstvem kultu a vyučování. Vyučovat na těchto ústavech mohli jen učitelé, kteří měli vysvědčení učitelské způsobilosti pro měšťanské školy a tříletou praxi ve školství. Dále zákon hovoří o možnosti zřizování soukromých učitelských ústavů pro děti, které jsou povinné

²⁹³ VÁŇOVÁ – RÝDL – VALENTA. *Výchova a vzdělání v českých dějinách IV.*, s. 136, 162, 165. MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času*, s. 51.

²⁹⁴ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 103.

²⁹⁵ MORKES, František. *Devětkrát o českém školství*. Praha, 2004, s. 23. ISBN 80-901461-6-3. (Dále jen: MORKES, František. *Devětkrát o českém školství*.)

²⁹⁶ KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*. Čtvrtý díl závěrečný. Praha, 1938, s. 380. (Dále jen: KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*.)

²⁹⁷ MORKES, František. *Učitelé a školy v proměnách času*, s. 11.

²⁹⁸ MORKES, František. *Devětkrát o českém školství*, s. 24.

chodit do školy a také o výchovných ústavách, v nichž jsou těmto dětem poskytnuty strava, byt a jiné potřeby. Učitelé na těchto ústavách se museli také prokázat učitelskou způsobilostí, opravňující je k výuce na veřejných školách a museli být mravně bezúhonní. Vyučovací plán soukromé školy se musel minimálně shodovat s osnovami, podle kterých se vyučovalo na veřejné škole. Zákon pomýšlel i na zdraví dětí v soukromých ústavách. O tom, kdy se na těchto soukromých školách začne vyučovat, rozhodl příslušný zemský školní úřad. Zemský školní úřad také mohl soukromé ústavy uzavřít, a to za porušení zákona nebo „...by přišly na jevo nějaké vady mravní“. Soukromým ústavům mohlo být na jejich žádost propůjčeno právo veřejnosti. Toto právo veřejnosti soukromé školy opravňovalo vydávat výstupní vysvědčení, která měla stejnou platnost jako vysvědčení státní.²⁹⁹ Soukromé školy, které podléhaly státnímu dozoru a byly povoleny po 15. dubnu 1919, nabývaly práva veřejnosti automaticky. Avšak školy soukromé, které byly zřízeny již dříve, mohly nabýt práva veřejnosti až po prohlídce ústavu okresním školním inspektorem.³⁰⁰

Hlavní zdroj financí soukromých škol plynul ze soukromých zdrojů, avšak mohly dostat obecní, zemskou či státní dotaci. Pokud soukromá škola nabyla práva veřejnosti, stát na ni začal částečně přispívat, jednalo se především o platy učitelstva. Pokud musela soukromá škola řešit například nákladnou opravu budovy, mohl jí stát poskytnout jednorázovou cílenou dotaci.³⁰¹

V roce 1868 došlo k významné změně ve vztahu církve ke školám. Pravomoci v řízení škol a dozor nad nimi v plném rozsahu převzal stát. Každá církev měla právo opatřovat a dozorovat výuku náboženství. Také každá církev mohla zřizovat a vydržovat ze svých prostředků vlastní školy, které však musely dodržovat zákon. Mohlo jim být také propůjčeno právo veřejnosti. Tímto zákonem byly mezi soukromé školy zařazeny také všechny školy konfesní. Všechny školy zřizované římskokatolickými školskými řády a kongregacemi nyní tedy patřily mezi školy soukromé. Konfesní školy se musely vyrovnat s faktem, že se na ně začala vztahovat stejná pravidla, která platila pro školy soukromé.³⁰²

Nově vzniklé samostatné Československo konfesnímu školství žádné překážky v právním smyslu nekladlo a jeho další existence měla záviset na tom, jestli o ně bude ze strany společnosti projeven zájem,³⁰³ i když hlasy socialistických poslankyň, které požadovaly

²⁹⁹ *Nejdůležitější zákony o školství obecném spolu s učebními osnovami pro Markrabství Moravské*. Vídeň, 1892.

³⁰⁰ KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*, s. 380.

³⁰¹ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 101.

³⁰² Tamtéž, s. 102.

³⁰³ Tamtéž, s. 112.

zestátnění či dokonce zrušení klášterních škol, se začaly ozývat již v prvních měsících života republiky.³⁰⁴ Tyto tendence a snahy socialistů se pak projeví v Kutné Hoře, kde konvent musel čelit tlaku části městské reprezentace, která se snažila o zrušení voršilských škol a převedení klášterních budov do státního majetku.

4.3 Vývoj kutnohorského voršilského školského institutu od roku 1712

Tzv. vnitřní škola byla nejstarším typem škol, které voršilky provozovaly. Tyto vnitřní školy byly určeny zpočátku pro mladé šlechtičny, které v klášteře i bydlely. Koncem 19. století se tento trend změnil, postupně byly tyto školy otevřeny i pro dívky, které žily v místě, a proto nemusely využívat služeb penzionátu. Voršilky také provozovaly vnější školy, které fungovaly většinou zároveň se školami vnitřními. Vnější škola pak byla určena pro dívky žijící v místě, stavovský či sociální původ dívek zde však nehrál žádnou roli. Pro dívky byly ve vnější škole otevřeny elementární třídy, které mohly být doplněny několika navazujícími postupnými třídami. Voršilky také zřizovaly nedělní pokračovací školy. Zhruba od druhé poloviny 18. století začaly voršilky svoji pozornost věnovat také různým specializovaným kurzům, které navazovaly na postupné třídy vnějších škol. V těchto specializovaných kurzech se vyučovalo především ženským ručním pracím, dále se dívky mohly zdokonalit v různých výtvarných technikách či ve vedení domácnosti. V 19. století na ně navázaly celé speciální školy ručních prací nebo hospodyňské školy, kromě nich se však voršilky na jiné specializované střední školy nezaměřily. Součástí některých voršilských institutů se pak staly také dívčí učitelské ústavy, které navázaly na učitelské kurzy pro učitelky dívčí mládeže, například pražské voršilky takovýto učitelský kurz zřídily v roce 1854. Tyto dívčí učitelské ústavy byly ústavy soukromými, maximálně mohly získat právo veřejnosti. O jejich vznik se zasloužila školská reforma ze sedmdesátých let 19. století.³⁰⁵

Všechny voršilské školy zřizovaly také penzionáty, které zpočátku sloužily jako doplněk pro vnitřní školy určené pouze šlechtičnám. Postupem doby však nabývaly podoby novodobého internátu. Penzionáty se tedy měnily ve všeobecné ubytovací zařízení. Jejich

³⁰⁴ Tisk 83. Návrh Fr. Zeminové, Dra Bartoška, Housera, Laubeho a soudruhů na vzetí škol a vzdělávacích ústavů, dosud kláštery nebo jinými církevními korporacemi, nebo soukromníky řízených, ve správu státní. V Praze, dne 26. listopadu 1918. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-11]. URL:<http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0083_00htm>.

³⁰⁵ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 106–107.

služeb mohly začít využívat i žákyně vnějších škol, posléze i žákyně všech druhů kurzů, které příslušný voršilský školský institut provozoval. U voršilek se často vzdělávaly dívky z dalekých míst, a proto jim muselo být poskytnuto bezpečné bydlení. Bydlení v soukromí platilo za ojedinělé, poskytnout zázemí dívce mohl například její příbuzný, pokud bydlel v místě školy. O komerčním podnájmu, který byl u chlapců běžnou záležitostí, nemohla být ani řeč.³⁰⁶

Na voršilských školách vyučovaly především členky řádu. Jednalo se o chórové sestry, které mohly být podle potřeby doplněny civilními učitelkami. Řádové učitelky se však musely řídit pravidly klauzury,³⁰⁷ která se stávala s postupem doby velkým problémem.³⁰⁸ Kutnohorské voršilky byly nuceny reagovat jak na změny ve společnosti, na nová nařízení ministerstva školství, tak i na celkové, ale i místní nepřívznivé společenské postoje této doby.

Voršilkám v Kutné Hoře byl od roku 1872 udělován dispens od přísné klauzury na pětileté období, který umožňoval, „*aby sestry za příčinou dozoru se školní mládeží o veřejných průvodech ke společným službám Božím a společným poučným vycházkám vycházeti a žákyně doprovázeti mohly*“.³⁰⁹ V červenci 1922 musely voršilky řešit vypršení tohoto pětiletého dispense. Žádaly tedy biskupský ordinariát v Hradci Králové o jeho prodloužení a o rozšíření o další případy. Jednalo se o dispens pro konání předepsaných státních a jiných zkoušek pro sestry učitelky, pro účast na různých učebních kurzech pro řádové učitelky, pro případ nemoci, „*kdy pro záchranu zdraví a života nutným jest odborné lékařské vyšetření, operativní neb jiné léčení mimo klášter*“³¹⁰, a dispens pro představenou kláštera, aby ve zvláště důležitých případech, které vyžadují okamžitou reakci, mohla osobně jednat s úřady.³¹¹ Voršilky si uvědomovaly, že přes přísnou papežskou klauzuru nebude zřejmě možné pro

³⁰⁶ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 110.

³⁰⁷ Ženské řeholní instituce se dělí na ženské řády, a na ženské kongregace, společnosti a ústavy. Členky ženských řádů skládají slavné sliby (religiosae votorum sollemnium), kterým předcházejí sliby jednoduché. Řeholnice v kongregacích pak mají sliby jednoduché, a to buď dočasné nebo věčné (sorores votorum simplicium). Ženské řády mají přísnou papežskou klauzuru (clausura papalis), podléhají jurisdikci diecézního biskupa, kterého zastupuje biskupský komisař (commissarius episcopalis), nebo jurisdikci řádového představeného. Ženské kongregace se dále dělí na apoštolské a na diecézní. Sestry v kongregacích se řídí jednoduchou biskupskou klauzurou, podléhají jurisdikci diecézního biskupa zastupovaného komisařem. SVÁTEK, Josef. *Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy*, s. 588–589, 600.

³⁰⁸ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 116.

³⁰⁹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 82, dispens od klauzury, 16. 7. 1922.

³¹⁰ Tento dispens byl žádán také pro sestru, která doprovázela nemocnou, tak i pro sestry, které budou nemocnou navštěvovat. Tamtéž.

³¹¹ Tento „požadavek“ na dispens byl reakcí na události v letech 1919 - 1920, kdy byla představená konventu nucena zakročit na ministerstvu školství a národní osvěty věci zamýšleného záboru školní i konventní budovu městem, a posléze když vydalo ministerstvo výnos, kterým bylo zakázáno otevření I. ročníku učitelského ústavu ve školním roce 1920/21. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 82-85, dispens od klauzury, 16. 7. 1922.

všechny tyto případy získat dispens, a proto žádaly po vzoru svého mateřského kláštera v Praze, který tak učinil v roce 1918,³¹² aby byla v jejich řeholním domě přeměněna papežská klauzura na biskupskou.³¹³ Sacra Congregatio de Religiosis žádost kutnohorských voršilek ohledně rozšíření dispensí od klauzury zvažila, ale požadavky na získání dispensí byly takového rozsahu, že jejich přijetí by znamenalo popření smyslu a významu řádů se slavnými sliby, tak i papežské klauzury. Avšak bylo jim oznámeno, že změně papežské klauzury na biskupskou nic nebrání, pokud se všechny sestry vyjádří kladně. Biskupská klauzura ale přinášela s sebou důležité změny ve skládání slibů. Namísto slibů slavných měly sestry skládat sliby jednoduché. Skládání těchto jednoduchých slibů se mělo týkat nových sester, protože sestry, které již byly vázány slavnými sliby, si tyto sliby směly podržet.³¹⁴ Představená kutnohorského konventu přesto žádala o to, aby si konvent mohl ponechat slavné sliby i při biskupské klauzure,³¹⁵ ale její žádosti vyhověno nebylo.³¹⁶ V červnu 1923 byla rozhodnutím s. Congregatio de Religiosis a Královéhradecké diecéze zavedena v kutnohorském konventu biskupská klauzura.³¹⁷ První konventuálkou, která skládala jednoduché sliby dočasné a po třech letech jednoduché sliby věčné, byla S. Marie Klára od sv. Voršily.³¹⁸ Poté, co se řeholní domy v Československu připojily v roce 1928 k Římské unii, udílela sestrám dispense od klauzury provinciální představená, která rezidovala v Kutné Hoře.³¹⁹

Voršilky v Kutné Hoře se začaly svému řádovému poslání věnovat záhy po příchodu do města. Již dne 13. června 1712, tedy po třech týdnech nového pobytu, otevřely pro dívky vnější školu, téhož roku na ni navázala také škola vnitřní, která byla spojena s penzionátem. Kutnohorské voršilky začaly vyučovat prvních 150 dívek, které byly rozděleny do dvou tříd, náboženství, čtení, psaní, počtům a ručním pracím. V roce 1743 se vyučování přesunulo do nové klášterní budovy. Zájem o školu voršilek ze strany společnosti nadále rostl, a tak v roce

³¹² Sestrám voršilkám v Praze na základě rozhodnutí sacra Congregatio de Religiosis ze dne 18. června 1918 byla zrušena papežská klauzura, avšak směly nadále skládat slavné sliby a byl jim ponechán čestný titul řádu, namísto kongregace či institutu. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 84, dispens od klauzury, 16. 7. 1922.

³¹³ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 85, dispens od klauzury, 16. 7. 1922.

³¹⁴ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 256, biskupská klauzura, 30. 1. 1923.

³¹⁵ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 259, biskupská klauzura, 1. 2. 1923.

³¹⁶ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 285, změna klauzury, 22. 3. 1923.

³¹⁷ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 352, dekret o změně klauzury, 15. 7. 1923.

³¹⁸ Sestra Marie Klára od sv. Voršily, rodem Božena Kapounová, se narodila 11. dubna 1892 v Dvorci u Nepomuku. Do řádu vstoupila jako chórová sestra v srpnu 1920. Jednoduché sliby dočasné složila 22. srpna 1922 a o tři roky později se zavázala sliby věčnými. SOA Praha, Voršilky KH, kniha č. 8, Seznam řeholních sester chórových a laických 1772 – 1943.

³¹⁹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 191, kart. 39, fol. 67, dispens udělený provinciální představenou, 22. 4. 1929.

1816 musela být elementární třída rozdělena na dvě. O deset let později vnější klášterní školu navštěvovalo již 700 dívek, které byly vyučovány ve čtyřech třídách.³²⁰

Od roku 1856 voršilská škola začala fungovat jako škola hlavní, která zahrnovala 1. a 2. elementární třídu a 1. – 4. třídu. Rokem 1861 byl zaveden český jazyk jako hlavní vyučovací jazyk, němčina nadále zůstala jazykem povinným. V roce 1869 na žádost města zřídily voršilky vyšší dívčí školu. Nejdříve byla otevřena jedna třída, v následujícím roce druhá. Do první třídy pak nastoupilo 35 žákyně. V letech 1869 – 1870 klášterní školy navštěvovala tisícovka děvčat. V roce 1879 byla situace taková, že voršilky v Kutné Hoře provozovaly šestitřídní obecnou školu a vyšší dívčí školu, které v roce 1892 změnilly na pětitřídní občanskou školu a trojtřídní měšťanskou školu. Jednalo se o formální změnu pojmenování, protože podle osnov určených pro měšťanky se tu již vyučovalo. Dne 10. listopadu 1898 získala tato měšťanská škola při klášteře voršilek právo veřejnosti.³²¹

Od roku 1888 se začaly voršilky věnovat vzdělávání učitelek. Dne 15. října 1888 byl zřízen soukromý kurz, „...v němž se mělo dostati českým dívkám takové průpravy, aby – podrobně se jako externistky zkoušce maturitní na některém stávajícím ústavě učitelském – nabyly vysvědčení dospělosti.“³²² Z celkového počtu 21 dívek, které soukromý kurz navštěvovaly, vykonalo maturitní zkoušku 17 dívek.³²³ Na základě výnosu ministerstva kultu a vyučování ze dne 20. srpna 1891 byl soukromý kurz přeměněn na dívčí pedagogium s názvem „Soukromý ústav ku vzdělávání učitelek v klášteře Voršilek v Kutné Hoře.“ Správa ústavu byla svěřena do rukou M. M. Terezii Hablíkové. Do prvního ročníku bylo přijato 46 uchazeček.³²⁴ Významným mezníkem ve vývoji učitelského ústavu pak byl 15. únor 1898, kdy bylo klášternímu dívčímu pedagogiu a spolu s ním i obecné škole, jakožto cvičné, uděleno právo veřejnosti.³²⁵

Při klášteře, prakticky od počátku působení voršilek v Kutné Hoře, otevřely zvláštní školu ručních prací, ve které se vyučovalo všem praktickým i jemným ručním pracím. Tato škola zůstala po celou dobu trvání školou soukromou, ale postupem doby získala oprávnění,³²⁶ které

³²⁰ *Krátký výtah z dějin*, s. 60–61.

³²¹ *Tamtéž*, s. 61–63.

³²² *40 let soukromého čl. ženského ústavu učitelského (s právem veřejnosti) v klášteře Voršilek v Kutné Hoře*. Kutná Hora, 1932, s. 5-6.

³²³ 14 žaček složilo maturitní zkoušku v roce 1891 na c. k. státním ústavu ku vzdělávání učitelek v Praze. Zbývající 3 dívky pak kvůli svému nižšímu věku musely počkat s maturitní zkouškou až na rok 1894. Složily ji na c. k. státním ústavu mužském v Kutné Hoře. *Tamtéž*, s. 6.

³²⁴ *Tamtéž*, s. 7.

³²⁵ *Krátký výtah z dějin*, s. 63.

³²⁶ Škola soukromých ručních prací byla nově organizovaná výnosem ministerstva školství a osvěty ze dne 25. srpna 1925, č. 69794/ III. Škola vyhověla ustanovením zákona č. 252/1923 Sb. ze dne 20. prosince 1923. Tento zákon navazoval na zákon ze dne 17. února 1922, č. 75 Sb., jímž byla upravena organizace odborných škol pro

zde umožňovalo složit zkoušky z ručních prací. Ty pak následně opravňovaly k vyučování tohoto předmětu na obecných a měšťanských školách.³²⁷

Od roku 1833 existovala také při klášteře nedělní škola pro dívky, ta však byla zrušena po zavedení povinné osmileté docházky.

Jak již bylo uvedeno, klášterní vnitřní škola spolu s penzionátem byla určena především pro mladé šlechtičny. Podle tohoto trendu byly také zvoleny vyučovací předměty, mezi které patřily náboženství, francouzština, malba, jemné ruční práce, ale také i předměty, které byly vyučovány na vnější škole. Samotné vyučování pak probíhalo v němčině. V průběhu let však byly vnitřní škola a penzionát otevřeny i pro dívky bez aristokratického původu. Celá přeměna vnitřní školy byla završena rokem 1900, kdy místo ní vznikl německý pokračovací kurz, který získal právo veřejnosti dne 15. března 1901.³²⁸

4.4 Školský institut kutnohorských voršilek v letech 1918 – 1938

Podle výňatků z domácího řádu konventu voršilek v Kutné Hoře³²⁹ si společnost řeholnic sv. Voršily „za zvláštní účel klade vyučovati a vychovávatí dívky, snažiti se zachovati je v milosti a přátelství Božím, zdroji všech duchovních statků, vyučováním křesťanské nauky, rozšiřováním náležitých vědomostí a cvičením jich ve zbožnosti a dobrých mravech.“³³⁰ Řádové učitelky se měly také vynasnažit, aby „... se staly schopnými úkol svůj řádně zastávati mezi mládeží, snažíce se ze všech sil – řízeny jsouce poslušností – osvojití si vědomostí a dovedností k tomu, aby svatý úřad svůj s prospěchem mohly zastávati.“³³¹ Hovoří se zde jak o povinnostech laických sester, které sice dívky nevyučovaly, ale „...mají jim přece vykazovati všecky služby, jež se od nich žádají... Tím, že vzdělávají své okolí a vykonávají jim svěřené

ženská povolání. § 4 tohoto zákona nařizoval, že odborné dívčí školy mají být do dvou let od účinnosti tohoto zákona postátněny, pokud orgány, jimž přísluší jejich vydržování, projeví s postátněním souhlas. Právě zákon č. 252/1923 Sb. prodlužoval lhůtu k postátnění těchto škol do konce kalendářního roku 1934. Škola byla výnosem také upozorněna, že podle § 26 (zákona č. 252/1923 Sb.) musí podávat zprávu o zahájení vyučování, na konci školního roku pak zprávu závěrečnou a vést katalog žákyň. Dále pak podle § 14 musí tato škola užívat výhradně názvu Soukromá škola ženských ručních prací řádu sv. Voršily v Kutné Hoře. SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 53, kn. č. 53, Kniha školních nařízení školy ženských ručních prací 1925 – 28. *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, č. 252/1923. Senát Národního shromáždění R. Čs. r. 1934. [cit. 2010-04-22].

URL: <http://www.senat.cz/zajimavosti/tisky/3vo/tisky/T1371_00.htm>.

³²⁷ MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách*, s. 108. *Krátký výťah z dějin*, s. 63.

³²⁸ *Krátký výťah z dějin*, s. 63-64.

³²⁹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 193, kart. 40, fol. 80, domácí řád konventu voršilek v Kutné Hoře, 13. 3. 1931.

³³⁰ Tamtéž.

³³¹ Tamtéž.

*práce, plní úkol institutu.*³³², tak i chórových, které „...jsou povinny věnovat se vyučování dívek...Vyučovat je mají všemu, co se pro dobře vzdělanou dívku hodí,...dobře vésti domácnost a plnit všechny povinnosti křesťanské.“³³³ Voršilky si měly „...všech vážit stejným způsobem a považovati se ne tak za jejich představené, nýbrž spíše za jejich pravé matky...“³³⁴

Kutnohorské voršilky v období první republiky provozovaly: pětiletou obecnou školu,³³⁵ čtyřletou měšťanskou školu,³³⁶ ženský učitelský ústav,³³⁷ školu ženských ručních prací.³³⁸ Obecná škola ve školním roce 1919/1920 pozbyla svého statusu školy cvičné. Stalo se tak v důsledku vypršení práva veřejnosti na ženském učitelském ústavu koncem školního roku 1918/1919.³³⁹ Ministerský rada Karel Novák však po inspekci, kterou vykonal na obecné škole ve školním roce 1922/1923, určil, aby se 1., 2. a 3. třída staly opět třídami cvičnými.³⁴⁰ Trojtřídní měšťanská škola byla rozšířena o IV. třídu až v září roku 1919. Jednalo se vlastně o jednorozšíření učební kurz při měšťanské škole.³⁴¹ Zapříčiněním různých okolností byla představená kláštera nucena ve školním roce 1919/1920 uzavřít ženský učitelský ústav, ale již v dalším školním roce došlo k jeho opětovnému otevření.³⁴² Soukromá škola ženských ručních prací byla nově organizovaná a schválená ministerstvem školství a národní osvěty v roce 1925. Úkolem této školy bylo pak, aby se dívky naučily všemu, „...čeho od nich vyžaduje budoucí úkol hospodyněk.“³⁴³ K řádnému vedení domácnosti měly dívkám pomoci předměty, jako byly vaření či domácí hospodářství. Hlavními předměty ale byly ruční práce, „...a to šití prádla i šatů, jakož i ozdobné ruční práce, při čemž je přihlíženo i k vlastnímu přání absolventek i k praktické stránce.“³⁴⁴ Vychovatelství pak mělo dívky připravit „...pro jejich úkoly ve společnosti.“³⁴⁵ Například hodiny českého jazyka byly koncipovány prakticky, dívky se zdokonalovaly zvláště v oboru korespondence.

³³² SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 193, kart. 40, fol. 80, domácí řád konventu voršilek v Kutné Hoře, 13. 3. 1931.

³³³ Tamtéž.

³³⁴ Tamtéž.

³³⁵ Přehled počtů žáků na voršilské obecné škole v letech 1918 – 1938. Tabulka č. 1.

³³⁶ Přehled počtů žáků na voršilské měšťanské škole v letech 1918 – 1938. Tabulka č. 2.

³³⁷ Přehled počtů žáků na voršilském ženském učitelském ústavu v letech 1918 – 1938. Tabulka č. 3.

³³⁸ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 193, kart. 40, fol. 80, domácí řád konventu voršilek v Kutné Hoře, 13. 3. 1931.

³³⁹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 219, ZŠR vypršení práva veřejnosti, 4. 7. 1919.

³⁴⁰ Výnos ze dne 23. 8. 1923. SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 57, kniha č. 57, Kronika měšťanské školy 1892 – 1925. 40 let soukromého čl. ženského ústavu učitelského (s právem veřejnosti) v klášteře Voršilek v Kutné Hoře. Kutná Hora, 1932, s. 18.

³⁴¹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 279, povolení jednorozšíření učebního kurzu, 5. 9. 1919.

³⁴² SOkA KH, Učitelský ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 – 1937.

³⁴³ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 201, kart. 43, fol. 209, škola ženských ručních prací, s.d.

³⁴⁴ Tamtéž.

³⁴⁵ Tamtéž.

Zájem ze strany rodičů o klášterní školy voršilek v Kutné Hoře v období první republiky rozhodně neuvadl, jako tomu bylo například u brněnských voršilek.³⁴⁶ Obecnou školu ve sledovaném období navštěvovalo průměrně 174 děvčat v každém školním roce a školu měšťanskou pak 194 žákyň.³⁴⁷ Učitelství ústav otevíral v každém školním roce dva ročníky. Ve školním roce 1918/1919 to byly ročníky I. a III., v následujícím školním roce to měly být II. a IV. ročník. Po nátlaku ze strany města se představená rozhodla, že ve školním roce 1919/1920 nebudou II. a IV. ročník otevřeny. Ale již v následujícím školním roce se situace změnila, a tak dívky mohly začít navštěvovat ve školním roce 1920/1921 I. ročník a ve školním roce 1921/1922 II. ročník. V dalších školních letech už bylo opět navázáno na systém dvou ročníků. Každý ročník mohlo navštěvovat 40 dívek. Kutnohorský ženský učitelství ústav si na nezájem ze strany společnosti rozhodně nemohl stěžovat, neboť jen dvakrát klesl počet kandidátek v ročnících pod třicet.³⁴⁸

Výuka na ženském učitelství ústavu³⁴⁹ se skládala z náboženství, matematiky, českého jazyka, německého jazyka, přírodopisu, zeměpisu, dějepisu, fyziky, kreslení, zpěvu, hry na housle, ženských ručních prací, zdravotní (hygieny), tělocviku, krasopisu, pedagogiky a speciální metodiky.³⁵⁰

„Jen ve zdravém těle je zdravý duch – a proto, aby chovanky mohly dobře studovati, bylo velmi pečováno o jejich tělesné zdraví nejen povinným tělocvikem, ale i vycházkami, hrami a

³⁴⁶ Ve školním roce 1921/1922 navštěvovalo pětiletou obecnou školu v Kutné Hoře 224 žákyň, v Brně to bylo pouhých 48 žákyň. Nutno ale dodat, že brněnská škola voršilek byla ústavem s německým vyučovacím jazykem. SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 57, kniha č. 57, Kronika měšťanské školy 1892 – 1925. SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 58, kniha č. 58, Kronika obecné a měšťanské školy 1925 – 1940. Moravský zemský archiv v Brně, Voršilky Brno, inv. č. 93, kart. 30, školní katalogy 1921/1922.

³⁴⁷ SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 57, kniha č. 57, Kronika měšťanské školy 1892 – 1925. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 175, výkaz za rok 1918, 13. 7. 1919.

³⁴⁸ Ve školním roce 1925/1926 bylo do II. ročníku zapsáno jen 29 dívek a ve školním roce 1926/1927 nastoupilo do I. ročníku 26 žákyň. SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 – 1937. SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 54, kniha č. 54, Kronika školy 1937 - 1940.

³⁴⁹ Na příkladě ženského učitelství ústavu si ukážeme skladbu předmětů, příklad pořádaných festivit, výlety a exkurze konané na škole ve sledovaném období.

³⁵⁰ Vyučované předměty a počet hodin ve školním roce 1922/1923 (I. a III. ročník) a školním roce 1923/1924 (II. a IV. ročník) - Náboženství: I. ročník 1 hod./týden, II. - IV. ročník 2 hod. Náboženství bylo nepovinným předmětem pro II., III. a IV. ročník. Matematika: I. ročník 4 hod./týden, II. a III. 3 hod., IV. 2 hod. Český jazyk: I. a II. ročník 5 hod./týden., III. a IV. ročník 4 hod. Německý jazyk: I. – III. ročník 3 hod./týden, IV. 2 hod. Přírodopis: I. ročník v 1. pololetí 2 hod./týden a v 2. pololetí 3 hod./týden, II. ročník v 2. pololetí 3 hod., III. a IV. ročník 2 hod. Zeměpis: I. – IV. ročník 2 hod./týden. Dějepis: I. – IV. ročník 2 hod./týden. Fyzika: I. a II. ročník v 1. pololetí 3 hod./týden a v 2. pololetí 2 hod., III. a IV. ročník 2 hod. Kreslení: I. a II. ročník 3 hod./týden, III. a IV. ročník 2 hod. Zpěv: I. – IV. ročník 2 hod./týden. Nepovinná hra na housle: I. – IV. 2 hod./týden. Ženské ruční práce: I. – IV. ročník 2 hod./týden. Zdravověda (hygieny): II. ročník v 1. pololetí 2 hod./týden. Tělocvik: I. – IV. ročník 2 hod./týden. Krasopis: III. ročník 1 hod./týden. Pedagogika: II. ročník 3 hod./týden, III. ročník v 1. pololetí 3 hod., IV. ročník 3 hod. Speciální metodika: III. ročník v 2. pololetí 2 hod./týden. Předměty se během sledovaného období neměnily, různil se jen počet vyučovaných hodin. SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 – 1937.

koupáním.³⁵¹ Výuka tělocviku³⁵² bývala doménou civilních učitelek,³⁵³ ale voršilky v Kutné Hoře se o jeho vyučování staraly samy. Po celé sledované období³⁵⁴ vyučovala tělocvik v I. až IV. ročníku učitelského ústavu M. M. Hildegarda Hladíková.³⁵⁵

Za příznivého počasí dívky pěstovaly tělocvičné hry na klášterním hřišti o rozloze 3, 67 arů, a to každou středu a sobotu po dvou hodinách. Například ve školním roce 1928/1929 díky mírnému podzimu bylo možné cvičit pod širým nebem až do konce listopadu. Po dva další měsíce pak panovala ideální zima, která s sebou přinesla možnosti sáňkování, lyžování a bruslení. Z 69 žákyně se během školního roku účastnilo: sáňkování 54, bruslení 11, lyžování 2, plavání 44, veslování 11, jízdy na kole 16, turistiky 6, tenisu 5 a 3 chovanky se pak věnovaly skautingu.³⁵⁶ V hodinách tělocviku byly také dívky seznámeny s různými cvičebními metodami a dějinami sportu. Během školního roku se chovanky účastnily také pochodových vycházek, poučných exkurzí či celodenních výletů. V rámci branné výchovy byly pořádány delší pochody³⁵⁷ a v hodinách tělocviku byly pak voleny takové cviky,³⁵⁸ které by dívky mohly uplatnit v případě obrany. Při samotném pochodování se dívky také učily některým cvikům branné výchovy, jako byly například odhadování dálek, rozptylování v terénu či překonávání překážek.³⁵⁹ Ve školním roce 1937/1938 byly chovanky v rámci tělesné výchovy „...poučovány o ochraně proti cizí, nepřátelské propagandě a o podpoře propagandy

³⁵¹ SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 – 1937.

³⁵² O příspěví k rozvoji tělesné výchovy v českých zemích se rozhodně zasloužila Klemeňa Hanušová. Tato žena byla nejen autorkou metodických knih, ve kterých dále rozpracovala a prohloubila tělocvičnou metodu M. Tyrše s ohledem k ženskému i dětskému cvičení, ale stala se také jednou ze zakladatelek a průkopnic odborné výchovy zaměřené právě na ženy a děti. Více v VOŠÁHLÍKOVÁ, Pavla – MARTÍNEK, Jiří et al. *Cesty k samostatnosti: Portréty žen v éře modernizace*. Praha, 2010, s. 69. ISBN 978-80-7286-164-4. (Dále jen: VOŠÁHLÍKOVÁ. *Cesty k samostatnosti*.)

³⁵³ MACKOVÁ. *Voršilky v Čechách*, s. 134.

³⁵⁴ M. M. Hildegarda Hladíková vyučovala tělocvik ve školních rocích 1918/1919 až 1937/1938. Ve školním roce 1938/1939 začala vyučovat tělocvik Ludmila Růžičková, která se ale místa dobrovolně vzdala. Tělocvik zde učila do 14. listopadu 1938. Posléze začal na učitelství ústavu vyučovat tělocvik Jiří Lavický. SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 54, kniha č. 54, Kronika školy 1937 - 1940.

³⁵⁵ Sestra Marie Hildegarda od Utrpení Páně, rodem Františka Hladíková se narodila dne 9. března 1893 ve Veselici u Německého Brodu. Dne 12. září 1914 vstoupila do řádu jako chórová sestra. Své řeholní sliby pak složila v roce 1918. SOA Praha, Voršilky KH, kniha č. 8, Seznam řeholních sester chórových a laických 1772 – 1943.

³⁵⁶ SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 – 1937.

³⁵⁷ Například ve školním roce 1933/34 vykonaly chovanky II. ročníku třicetakilometrový vytrvalý pochod. Dále pak ve školním roce 1935/1936 byly konány například tyto pochody: „Dne 10/12 1935 šly chovanky obou ročníků ve svěžím vzduchu mírné zimy nepřetržitým pochodem 16 km (Kutná Hora – Miskovice – Suchdol). Dne 30/1 1936 pochodovaly chovanky obou ročníků obtížně po blátivých cestách a silnicích směrem Kutná Hora – Hořany – Libenice – Hlízov – Malín – Sedlec; celkem 20 km. Tempo udržováno zpěvem, nálada zdoláváním překážek.“ Tamtéž.

³⁵⁸ „...chovanky musely po určité době zachovati naprosté ticho a nesměly reagovati na silné vnější popudy (gymnastika vůle). Cvičeno plížení různého druhu v tělocvičné i ve volné přírodě, zlézání vyšších překážek, skok s rychlým krytem, pěstování smyslové hry a házeno k cíli. ...a příležitostně byly chovanky poučeny o úkolu ženy při obraně státu, o první pomoci a o otravných plynech.“ SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 – 1937.

³⁵⁹ Tamtéž.

republiky. Bylo jim vštěpováno, že v čas nebezpečí je třeba ukázněných, pohotových a obětavých žen. Chovanky se rády podrobovaly úkonům kázně jak v ústavě, tak i na pochodových cvičeních.³⁶⁰

Klášterní učitelka tělocviku M. M. Hildegarda Hladíková se musela během svého působení na ženském učitelském ústavu zúčastnit několika kurzů tělesné výchovy, které se konaly v Praze.³⁶¹ Například ve dnech 29. – 31. října 1926 pořádalo ředitelství státních tělovýchovných kursů v Praze kurz pro profesory /profesorky/ tělesné výchovy na středních školách s tímto programem: „1. Srdce, jeho činnost a nemoci, vliv tělesných cvičení a srdce zdravé a nemocné /9 hod. přednášek/. 2. Rytmičtý tělocvik /3 hod. přednášek, 6 hod. prakt. cvičení/. 3. Kurs plování s ukázkami stylů a s praktickými cvičeními /9 hod./.“³⁶²

Při školních výletech a exkurzích narážely voršilky na problém klausurních předpisů. Pro tyto akce bylo nutné vyřešit otázku doprovodu dívek, protože bez biskupského svolení, posléze svolení provinciální představené, by to řádové učitelky rozhodně nemohly být.³⁶³ Proto mohly být žákyně doprovázeny civilními učitelkami, katechetou, dokonce i matkami žákyň či bývalými žačkami.³⁶⁴ Odborné exkurze³⁶⁵ byly konány z toho důvodu, „aby se prohloubilo a všestranně objasnilo probrané učivo...“³⁶⁶ V rámci získávání praktických dovedností se kandidátky učitelství zúčastnily také vyučování na jiných školách.³⁶⁷ Při výletech, které bývaly jednodenní až třídní,³⁶⁸ navštívily dívky mnoho krás

³⁶⁰ SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 54, kniha č. 54, Kronika školy 1937 - 1940.

³⁶¹ M. Hildegarda Hladíková se zúčastnila kurzu tělesné výchovy v roce 1922, 1923, 1926, 1927, 1929, 1930, 1933, 1934. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 73, dispens od klausury, 23. 6. 1923. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 318, dispens od klausury, 7. 5. 1923. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 188, kart. 38, dispens od klausury, 22. 10. 1926. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 195, kart. 41, fol. 117, dispens od klausury, 6. 6. 1933. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 196, kart. 41, fol. 223, dispens od klausury, 17. 11. 1934. SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 – 1937.

³⁶² SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 188, kart. 38, dispens od klausury, 22. 10. 1926.

³⁶³ Například M. M. Hildegarda Hladíková se svojí průvodkyní dostaly dispens od klausury k doprovodu žaček III. ročníku učitelského ústavu při výletě na Kokořín. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 193, kart. 40, fol. 165, dispens od klausury, 16. 6. 1931.

³⁶⁴ MACKOVÁ, *Voršilky v Čechách*, s. 137.

³⁶⁵ Žákyně zavítaly do skláren ve Světlé nad Sázavou, městské plynárny, tabákové továrny v Sedlci, městského muzea, mlékárny, knihovny, městského pivovaru, na geologicky zajímavý vrch Kaňk atd. SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 – 1937.

³⁶⁶ Tamtéž.

³⁶⁷ Například ve školním roce 1923/1924, dne 11. června 1924, kandidátky IV. ročníku zavítaly do čtyřtřídní obecné školy v Suchdole, kde byly přítomny vyučování ve čtyřech třídách. V následujícím školním roce, dne 26. května 1925, se kandidátky III. ročníku zúčastnily výuky na ústavech pro hluchoněmé v Dejvicích a pro slepé na Hradčanech. Tamtéž.

³⁶⁸ Například ve školním roce 1928/1929, ve dnech 30. června až 3. července 1929, tedy na začátku prázdnin navštívily dívky Starou Boleslav, Prahu, Zbraslav a Karlův Týn. Výlet tentokrát řídil katecheta Josef Mašina. Tamtéž.

Československa.³⁶⁹ „Aby se vytríbil vkus chovanek, zúčastnily se koncertů³⁷⁰ a přednášek,³⁷¹ navštěvovaly výstavy³⁷² a divadlo³⁷³ ...“ Rozhodně poučného rázu bývaly také filmy,³⁷⁴ které měly chovanky učitelského ústavu možnost zhlédnout.

Ve vyučovacích hodinách byly kandidátkám při různých příležitostech připomínány osobnosti jak českého,³⁷⁵ tak i světového³⁷⁶ věhlasu. Každoročně se pak konaly například oslavy státního svátku 28. října, narozenin prezidenta Masaryka, svátek matek aj.

Jedna z pořádaných oslav na učitelském ústavu, která se týkala přímo jeho samotného, pak proběhla v sobotu 2. dubna 1932. Voršilský učitelský ústav pořádal „...hudební, deklamatorní a pěveckou akademii na oslavu 40. výročí svého založení,“ která se konala v sále Lidového domu v Kutné Hoře. Akademii řídil prof. zpěvu a hudby na učitelském ústavu František Braun. Při této příležitosti vydaly voršilky svým nákladem také brožury týkající se právě čtyřicetiletého trvání klášterního učitelského ústavu. Na tuto slavnost zavítal do Kutné Hory také královéhradecký biskup ThDr. Mořic Pícha, který v neděli celebroid pontifikální mši svatou. Akademie se zúčastnili zástupci úřadů, škol a různých spolků. O důležitosti této události svědčilo množství došlých gratulací. Mezi blahopřejnými projevy dominovala blahopřání z jiných školských institutů.³⁷⁷ Dále patřili mezi gratulanty například bývalé

³⁶⁹ Žačky navštívily Prachovské skály, zámek Konopiště, hrad Kokořín, hrad Bezděz, zámek Kačina, hrad Sion atd. SOkA KH, Učitel'ský ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 – 1937.

³⁷⁰ Například ve školním roce 1926/1927, dne 12. října 1926, chovanky obou ročníků učitelského ústavu navštívily koncert Emy Destinové. Ve stejném školním roce pak dívky zavítaly na koncert kutnohorské filharmonie. Tamtéž.

³⁷¹ Například ve školním roce 1925/1926 žákyně vyslechly přednášku A. B. Svojsíka: „O Číně a Číňanech“. Ve školním roce 1929/1930, v době oslav svatováclavského milénia se kandidátky zúčastnily přednášky J. V. Šimáka: „Knižně Václav Svätý“. Ve školním roce 1930/1931, dne 13. listopadu 1930 „...přednášel Dr. Vojtěch, účastník Byrdovy výpravy na téma: „ S admirálem Byrdem k jižní točně.“ Přednáška byla doprovázena světelnými obrazy a velmi poutala.“ Tamtéž.

³⁷² Dívky navštívily okresní hospodářsko-zahradnicko-lesnickou výstavu v Lorci u Kutné Hory, hospodářsko-průmyslovou výstavu v Kolíně, hospodářskou výstavu v Čáslavi, výstavu radiopřístrojů, výstavu gobelinů a kobereců v Kolíně atd. SOkA KH, Učitel'ský ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 – 1937.

³⁷³ Například ve školním roce 1927/1928 „na oslavu národního svätce sv. Václava sehrál 28. září 1927 kutnohorský odbor dramatický kus J. K. Tyla „Drahomíra a její synové.“ Romantického tohoto obrazu z dávných českých dějin se chovanky zúčastnily.“ V lednu roku 1928 pak chovanky zhlédly divadelní představení ruské společnosti dr. Dmitrije Romanova: „Jan Amos Komenský v Rusku.“ Tamtéž.

³⁷⁴ Například se jednalo o filmy: Obrázky z Alp, Ostrov Borneo, Ráj zvířat, Jičín a Prachovské skály, Tajemství života a stvoření – radium, Ze života pana presidenta, Za rodnou hroudou, Psohlavci (zvukový film) atd. Tamtéž.

³⁷⁵ Například ve školním roce 1921/1922 si chovanky připomněly 100. výročí narození Karla Havlíčka Borovského, ve školním roce 1928/1929 pak 60. narozeniny Otokara Březiny, 550. výročí smrti Karla IV., 25. výročí smrti Antonína Dvořáka atd. Každoročně pak byla připomínána osobnost J. A. Komenského. Tamtéž.

³⁷⁶ Například ve školním roce 1934/1935, poté co „dne 9. října 1934 zahynul jugoslávský král Alexandr I. v Marseille vražednou rukou najatého zlosyna a spolu s ním byl zabit francouzský ministr zahraničí Barthou,“ promluvila docentka dějepisu v obou ročnících „...o významu tohoto velkého syna Francie a zdůraznila především jeho snahy o upevnění míru.“ V den pohřbu Alexandra I. se pak na ústavu konala smuteční slavnost. Tamtéž.

³⁷⁷ České arcibiskupské gymnasium v Praze – Bubenči, Měšťanská škola v Nové Pace, Soukromý německý ženský ústav učitel'ský sester sv. Kříže v Chebu, Dívčí vyšší reálné gymnasium kongregace Školských sester O. S. F. s právem veřejnosti v Praze – Královské Vinohrady, Masarykova obecná škola dívčí v Kutné Hoře,

žákyně učitelského ústavu,³⁷⁸ M. Anselma, představená kláštera voršilek v Hostinném,³⁷⁹ bývalý klášterní katecheta Josef Vrzal,³⁸⁰ biskupská konzistoř v Hradci Králové,³⁸¹ sestry jiných řeholí,³⁸² za Svaz katolických žen a dívek pak popřála konventu mnoho zdaru jeho předsedkyně Emilie Schmutzerová.³⁸³

Kandidátky učitelského ústavu také založily ve školním roce 1921/1922 Mariánskou družinu.³⁸⁴ Oficiální název nově založené družiny zněl „Družina dívek Matky ustavičné pomoci pod ochranou blahoslavené Milady.“ Prvním ředitelem družiny byl jmenován katecheta chlapeckých škol a klášterní spirituál P. Josef Mašina.³⁸⁵ Členkami se stalo zpočátku 33 žákyně,³⁸⁶ po deseti letech trvání čítala družina již 70 členek z celkového počtu 76 chovanek ústavu.³⁸⁷ Mariánská družina oslavila například dne 6. března 1932 „...650. výročí úmrtí naší milé české kněžny, velké ženy a skromné řeholnice, blah. Anežky Přemyslovny...“³⁸⁸ Při Mariánské družině fungovaly další dva odbory (vzdělávací a misijní) a eucharistický kroužek. Vzdělávací odbor s názvem „Sociální studentské sdružení dívčí“ měl „...za účel hlubší náboženské, filosofické a sociální vzdělání nastávajících učitelek.“³⁸⁹

Rolnická škola v Kutné Hoře, Obecná a měšťanská škola dívčí ve Vlašském dvoře v Kutné Hoře, Komenského měšťanská škola chlapecká v Kutné Hoře, Veřejná obchodní škola v Kutné Hoře, Lindnerův státní čl. ústav v Kutné Hoře. SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 306, kart. 16, fol. 1, 13-14, 26, 31, 35, 38, 40, 41, 49, 50, gratulace k 40. výročí trvání učitelského ústavu.

³⁷⁸ Například Růžena Křikavová, ředitelka měšťanské školy v Nové Pace, ve svém blahopřejném dopise poukázala mimo jiné na to, že „...jsme si ze všech předmětů odnesly z našeho ústavu více než kandidátky některých i státních ústavů...“ Další z bývalých žákyně, Marie Frýdová, pak ve své gratulaci napsala: „Život nás zavál do různých končin a na různé cesty. Ale byť bychom se nehlásily, nezapomínáme – nelze vděčně nevzpomenouti těch, již nám tak pečlivě nahrazovali domov a budovali naše štěstí.“ SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 306, kart. 16, fol. 13-14, dopis Růženy Křikavové, 4. 4. 1932. SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 306, kart. 16, fol. 42-43, dopis Marie Frýdové, 15. 4. 1932.

³⁷⁹ SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 306, kart. 16, fol. 3-4, dopis Mater Anselmy, 2. 4. 1932.

³⁸⁰ P. Josef Vrzal vyučoval náboženství na středních školách v Chrudimích. Ve svém blahopřejném dopise píše: „Chci Vás v této radostné chvíli také pozdraviti, Vám blahopřáti – ale zvláště prosím Všemohoucího, aby Svým požehnáním a svojí Prozřetelností šlechetnou, velikou a nenáročnou prací tohoto Vašeho Konventu i dále řídil a provázel, by z tohoto Vašeho ústavu vyšlo a stále vycházelo hojnost nadšených učitelek českých katolických dětí, by národ náš v brzké budoucnosti vrácen byl do náruče sv. matky Církve a tím pojistil a posvětil nejlépe svoji budoucnost existenci pro mnohá staletí mezi vzdělanými národy světa.“ SOA Praha, Voršilký KH, inv. č. 189, kart. 39, fol. 168, Kutnohorský biskupský vikariátní úřad, 26. 9. 1927. SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 306, kart. 16, fol. 9-10, dopis Josefa Vrzala, 1. 4. 1932.

³⁸¹ SOA Praha, Voršilký KH, inv. č. 194, kart. 40, fol. 100, Biskupská konzistoř v Hradci Králové, 6. 4. 1932.

³⁸² Sestry Neposkvrněného Početí Panny Marie v Levoči, či kongregace Školských sester O. S. F. SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 306, kart. 16, fol. 2, 31, blahopřejné dopisy, 2. 4. 1932 a 3. 4. 1932.

³⁸³ SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 306, kart. 16, fol. 59, dopis E. Schmutzerové, 2. 4. 1932.

³⁸⁴ SOA Praha, Voršilký KH, inv. č. 183, kart. 37, fol. 193, zřízení dívčí Mariánské družiny, 30. 9. 1921.

³⁸⁵ SOA Praha, Voršilký KH, inv. č. 183, kart. 37, fol. 218, zřízení dívčí Mariánské družiny, 24. 10. 1921.

³⁸⁶ Tamtéž.

³⁸⁷ SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 - 1937.

³⁸⁸ Tamtéž.

³⁸⁹ Tamtéž.

5 Otázka sekularizace prvorepublikové společnosti ve vztahu ke kutnohorskému konventu voršilek

5.1 První republika a český politický katolicismus

Konec Habsburské monarchie znamenal pro římskokatolickou církev značné problémy. Právě Rakousko–Uhersko bylo považováno za hlavní oporu Apoštolského stolce v Evropě. V Předlitavsku měla církev mimořádně silnou pozici, hovořilo se zde o tzv. sepětí trůnu a oltáře. Tento pojem však není zcela tak přesný, císař František Josef I. sice na jedné straně církev podporoval, ale na druhé straně k ní v Rakousku panoval tradičně vrchnostenský postoj. Pozice katolické církve v Rakousku výrazně vzrůstaly, jednalo se především o její vliv ve školství, v manželském právu a v celé kulturní sféře. I když vydání liberálních zákonů na přelomu šedesátých a sedmdesátých let 19. století znamenalo významnější zásah do platnosti konkordátu s Apoštolským stolcem. Mezi tyto liberální zákony patřily například zákon o poměru školy a církve, který odstraňoval neomezený dohled církve nad školstvím, či zákon o interkonfesionálních vztazích odstraňující znevýhodnění nekatolíků v občanském životě.³⁹⁰

V českých zemích se hlásilo k římskokatolické církvi přes 90 % obyvatel, další občané pak k evangelickým církvím. Značné procento obyvatelstva bylo také izraelského vyznání. Občanů bez vyznání bylo zanedbatelné množství, netvořili ani půl procenta.³⁹¹

Počátek 20. století byl ve znamení narůstajícího vlivu církve, což v Rakousku vyvolalo znovu silnější rozšíření hnutí „Pryč od Říma“ („Los von Rom“). Hnutí „Los von Rom“ se zaměřovalo například na kritiku konkordátu z roku 1855, požadovalo oslabení pozic církve ve školském, kulturním a společenském životě a odpoutání státu od Apoštolského stolce. Silnější projevy hnutí lze sledovat v době I. Vatikánského koncilu v roce 1870 či na přelomu 19. a 20. století.³⁹² Kritika katolicismu a klerikalismu se začala projevovat i nověji také v českých

³⁹⁰ TRAPL, Miloš. Společnost a církev v českých zemích. In *Česko-slovenská ročenka 2006*. Brno, 2006, s. 185 – 186. ISBN 80-210-4188-9. (Dále jen: TRAPL. Společnost a církev.)

³⁹¹ TRAPL. Společnost a církev, s. 186.

³⁹² Hnutí „Pryč od Říma“ bylo na přelomu 19. a 20. století nejmarkantnější ve Francii a Rakousku. Ve Francii toto hnutí vedlo k úplné odluce státu od církve. Církev pozbyla vlivu ve veřejném, společenském a kulturním životě státu, byl jí zabaven také veškerý majetek. Odluky probíhaly v této době i v jiných státech, a to v Mexiku, v Brazílii, v Ekvádoru a v USA. KOUČKÁ, Ivana – PAPAJÍK, David (ed.). *Politický katolicismus*

liberálních, především pokrokářských, mladočeských a agrárnických, a tradičně v socialistických kruzích.³⁹³

Protikatolické nálady se začaly v Evropě objevovat po první světové válce, avšak v různých zemích s různou intenzitou. Po rozpadu Rakouska–Uherska na nové nástupnické státy se zde tyto protikatolické nálady projeví snad nejvýrazněji. V návaznosti na hnutí „Los von Rom“ za monarchie byla protikatolická tažení po roce 1918 nazývána hnutím „Pryč od Říma“ či „kulturním bojem“.³⁹⁴

Protikatolická vlna zasáhla z nástupnických států Rakouska–Uherska nejvíce české země, které se staly součástí Československé republiky. Vnější signálem k zahájení mohutné protikatolické vlny se stala událost ze soboty 3. listopadu roku 1918. Socialistické strany právě na tento den svolaly tábor lidu na Bílou horu v souvislosti s připomínkou výročí bělohorské bitvy. Po projevech různých řečníků, které byly namířeny proti katolické církvi, Habsburkům i papežské kurii, se vydal zfanatizovaný dav lidí na Staroměstské náměstí, kde strhl Mariánský sloup. Období let 1918 – 1920 je považováno za nejbouřlivější etapu hnutí „Pryč od Říma“.³⁹⁵ Katolická církev musela čelit útokům téměř všech liberálních a socialistických politických směrů, své kritické připomínky proti katolicismu vyjadřoval také prezident Masaryk. Jednalo se především o střetávání s katolicismem počátkem 20. století a o jeho postoje za první světové války. Avšak po návratu do vlasti se již T. G. Masaryk, kromě ideje odluky církve od státu, do protikatolického boje přímo nezapojoval.³⁹⁶

Právě odluka církve od státu se stala jedním ze základních požadavků všech protikatolických sil. T. G. Masaryk provedení odluky předpokládal již ve Washingtonské deklaraci, souhlasily s ní i všechny nekatolické politické strany i radikální levice. Pokud by byla provedena umírněným brazilským či severoamerickým způsobem, byl by ochoten ji akceptovat i Apoštolský stolec. T. G. Masaryk chtěl při této plánované odluce postupovat umírněně. Sekularizaci církevního majetku nedoporučoval, byl spíše pro jeho rovnoměrnější rozdělení. Hlavní důraz však kladl na rozluky církve a školy. Všechny tyto změny se měly provádět šetrně a pozvolna. Objevily se zde však i radikálnější protikatolické síly, které

v nástupnických státech Rakousko–Uherské monarchie v letech 1918 – 1938. Olomouc, 2001, s. 13. ISBN 80-244-0372-2.

³⁹³ TRAPL. *Společnost a církev*, s. 186.

³⁹⁴ „Kulturní boj“ však autor spojuje s Bismarckovým tažením proti katolické církvi a později i s Hitlerovým „kulturním bojem“ v Německu. Avšak jak Bismarckův, tak Hitlerův „Kulturkampf“ byl veden přímo státem. Protikatolické vlny po roce 1918, tak i předchozí protikatolická vystoupení pod heslem „Los von Rom“, byly vedeny zdola. TRAPL. *Společnost a církev*, s. 186–187.

³⁹⁵ FIALA, Petr et al. *Český politický katolicismus 1848 – 2005*. Brno, 2008, s. 180. ISBN 978-80-7325-155-0. (Dále jen: FIALA. *Český politický katolicismus*.)

³⁹⁶ TRAPL. *Společnost a církev*, s. 187. FIALA. *Český politický katolicismus*, s. 181.

požadovaly odluku podle francouzského vzoru. Římskokatolická hierarchie v Čechách odluku odmítala z obavy, aby neproběhla právě podle francouzského vzoru. Uvědomovala si také, že v zemi probíhala již delší dobu značná sekularizace a že po odluce od státu by se mohla projevit její slabá pozice. Řešení odluky bylo stále oddalováno, na pořad parlamentu se návrh odluky dostal až v roce 1921 a schválen nebyl.³⁹⁷

Protikatolická vlna měla také vliv na reformní myšlenky části katolického duchovenstva. Koncem roku 1918 vznesla pražská Jednota katolického duchovenstva řadu reformních požadavků. Jednalo se o modernistické, tak i nacionální požadavky – české bohoslužby, český patriarchát, převedení církevního majetku do zvláštního fondu, z něhož by bylo duchovenstvo placeno, a zrušení celibátu. Na vznik Československého státu nebyla připravena ani většina církevní hierarchie, zvláště arcibiskupové - Pavel de Huyn na pražský stolec (na pokyn papeže Benedikta XV.) rezignoval v červenci roku 1919 a olomoucký arcibiskup kardinál Lev Skrbenský z Hříště pak v roce 1920. Konec Rakouska–Uherska nebyl však jednoduchý ani pro jiné katolické církevní hodnostáře. Výjimku pak lze spatřovat v královéhradeckém biskupovi Josefu Doubravovi, který dal ve své diecézi sloužit slavnostní „Te Deum“ na počest vzniku Československa. Do intronizace Františka Kordáče řídil jako administrátor pražské arcibiskupství.³⁹⁸

Otázkami reformy církve se zabýval také Vatikán, který souhlasil s českou bohoslužbou, ale ostatní reformní požadavky tvrdě odmítal. Do Vatikánu se vydala i delegace českých kněží, kterou papež sice přijal, ale její požadavky opět odmítl. Rozhodně se proti zamýšleným novotám postavil také nový pražský arcibiskup František Kordáč. Jednota katolického duchovenstva se na základě odmítavých postojů papeže a arcibiskupa rozklížila a byla nakonec rozpuštěna. Skutečnosti, že zamýšlené reformy nebudou uskutečněny, se podřídila většina kněží. Někteří dokonce církve opustili, ale byla zde i aktivistická skupina v čele s Karlem Farským, která založila 8. ledna 1920³⁹⁹ novou Československou církev, jež fungovala na národních principech. Tato nová církev se stala druhou největší v českých zemích, hlásilo se k ní třičtvrtě milionů občanů. V roce 1924 došlo k odštěpení menší části z Československé církve. Tato její část, v čele s biskupem Gorazdem (Matějem Pavlíkem), se přetvořila v českou církev pravoslavnou.⁴⁰⁰

³⁹⁷ FIALA. *Český politický katolicismus*, s. 179–180. TRAPL. *Společnost a církev*, s. 188.

³⁹⁸ FIALA. *Český politický katolicismus*, s. 180. TRAPL. *Společnost a církev*, s. 188.

³⁹⁹ FIALA. *Český politický katolicismus*, s. 194.

⁴⁰⁰ TRAPL. *Společnost a církev*, s. 188–189.

I přes všechny problémy katolické církve spojené s protikatolickou vlnou, vystupováním z církve a výraznou sekularizací obyvatel, se k ní nadále hlásily dvě třetiny obyvatel. Katolicismus byl živý na Moravě, zvláště pak na Slovensku, avšak v Čechách byl nejslabší. Ojedinělým jevem v Evropě té doby byl počet československých občanů bez vyznání. Kromě Československé církve a evangelíků bylo v ČSR kolem třičtvrtě milionu občanů bez vyznání, v samotných Čechách to bylo přes 10 %. Na Slovensku protikatolické hnutí zůstalo bez velkého ohlasu, slovenská politická reprezentace se dokonce obávala průniku vlivu českého antikatholicismu a „husitismu“ na Slovensko. Bez nevelké odezvy proběhlo protikatolické hnutí také mezi německými katolíky v ČSR.⁴⁰¹

Politický katolicismus převzal obranu římskokatolické církve v českých zemích, především se pak jednalo o Československou stranu lidovou (ČSL), která vznikla v té době sjednocením dosavadních českých katolických politických stran. Tak jako římskokatolické církevní instituce, musely se i katolické strany potýkat s protiklerikální propagandou a útokům po vzniku republiky. Avšak katolické strany se na protikatolické hnutí připravily lépe než církevní hierarchie. ČSL tvořily zemské organizace, česká a moravskoslezská, které vystupovaly samostatně, ale jejich jednota byla zajišťována poslaneckým klubem lidové strany, v jehož čele stanul moravský politik Jan Šrámek. Postavení této strany v politickém životě rozhodně nebylo snadné, musela čelit útokům jiných politických stran, kritika se na ni snažela i od prezidenta T. G. Masaryka. Právě předseda poslaneckého klubu lidové strany J. Šrámek hrál důležitou roli v rámci českého politického katolicismu. Politika lidové strany byla založena na státotvornosti. J. Šrámek přizpůsobil český katolicismus republikánskému, národnímu a demokratickému zřízení. Svoji státotvornost prokazovala strana lidová například podporou vlády v boji proti Maďarům v roce 1919, při generální stávce v prosinci 1920 a také tím, že její poslanci a senátoři volili prezidentem T. G. Masaryka.⁴⁰²

Český katolicismus se velice obával zmiňované odluky církve od státu. K jejímu zabránění mířily první snahy Československé strany lidové. V případě důsledné odluky by byla církev postavena na úroveň spolků, stát by tak mohl zasahovat do kulturních a kultovních otázek. Došlo by také k důsledné laicizaci veřejného školství a ztrátě práva veřejnosti i státní podpory pro církevní školy. Řády a kongregace by se staly soukromými církevními institucemi, které by stát mohl volně zrušit. Důsledná odluka státu od církve by tedy vyloučila

⁴⁰¹ TRAPL. Společnost a církve, s. 189.

⁴⁰² TRAPL. Společnost a církve, s. 190. FIALA. *Český politický katolicismus*, s. 183–186.

rovnocenné vztahy mezi státem a církví. Právě Janu Šrámkovi se nakonec podařilo pomocí taktické a kompromisní politiky tuto odluku odvrátit.⁴⁰³

Lepšího úspěchu než v otázce odluky dosáhli protivníci katolicismu v některých jiných oblastech, i když se jednalo pouze o dílčí úspěchy. Byly to především úpravy manželského práva, laicizace školství, či pozemková reforma na církevních statcích. K velkým sporům tedy docházelo v otázkách rozluky školy od církve a uvolnění náboženské výchovy. ČSL vystupovala v otázkách týkajících se školství velmi ostře. Již dne 25. listopadu 1918 byla ministerským výnosem zrušena povinná účast žáků na náboženských úkonech a dozor učitelů nad jejich prováděním se stal dobrovolným. Došlo také ke zrušení povinnosti modlitby před zahájením vyučování a při jeho ukončení. Ministerský výnos ze dne 30. května 1919 „o výzdobě školních budov odznaky konfesijními“ však způsobil u katolických činitelů nejvíce odporu. Po tomto výnosu se na jedné straně ve větší míře objevil trend odstraňování křížů ze škol, avšak na druhé straně se množily i protiakce církevních kruhů, poslanců lidové strany i celé katolické veřejnosti. ČSL se zasloužila o to, že přijetí nového školského zákona bylo oddáleno, takže i přes protikatolickou vlnu po vzniku republiky zůstalo náboženství povinným vyučovacím předmětem.⁴⁰⁴

Ve dnech 28. – 31. srpna 1920 proběhl v Praze Všeobecný sjezd katolíků československých, který patřil k jedné z největších obranných akcí československého katolicismu. Sjezdu se zúčastnili přední politici ČSL v čele s Janem Šrámkem, Mořicem Hrubanem a také Andrejem Hlinkou. Na sjezd přijel jako hlavní zahraniční host generální vikář pařížské arcidiecéze Mons. Alfred Baudrillart. Sjezd měl mimo jiné ukázat, že český katolicismus hodlá nadále hájit své silné pozice.⁴⁰⁵

V první Kramářově vládě byla ČSL zastoupena jen jedním ministrem bez portfeje, jímž se stal Mořic Hruban. Z Tusarových vlád pak byli lidovci zcela vytlačeni. V době sjezdu docházelo postupně k ústupu protikatolického hnutí. Na tento pozvolný ústup měl také vliv pád vlády „rudozelené“ koalice. Na podzim roku 1920 vstoupil Jan Šrámek do tzv. Pětky, orgánu představitelů pěti nejsilnějších parlamentních stran, která určovala hlavní směry politiky Černého úřednické vlády v letech 1920 – 1921. Postavení strany se nadále zlepšovalo, v září roku 1921 vstoupili zástupci ČSL Jan Šrámek a Josef Dolanský do vlády dr. E. Beneše a zůstali i v další vládě Antonína Švehly.⁴⁰⁶

⁴⁰³ FIALA. *Český politický katolicismus*, s. 186. TRAPL. *Společnost a církev*, s. 190.

⁴⁰⁴ FIALA. *Český politický katolicismus*, s. 188-190.

⁴⁰⁵ FIALA. *Český politický katolicismus*, s. 192. TRAPL. *Společnost a církev*, s. 190.

⁴⁰⁶ FIALA. *Český politický katolicismus*, s. 184, 193. TRAPL. *Společnost a církev*, s. 191.

Jak už bylo zmíněno výše, Československá strana lidová měla dvě křídla, české a moravské. České i moravské křídlo měly vlastní programy, které se v určitých otázkách lišily. Hlavní prvorepublikovou zásadou a programem ČSL byl křesťanský solidarismus. Významným okruhem, ve kterém se oba programy shodovaly, byly otázky týkající se školství a kultury. ČSL prosazovala náboženskou výchovu ve škole, soustavně vybudované katolické školství, svobodu církve a jejích spolků a společností podporovaných státem, rovnoprávnost náboženských vyznání, ochranu katolické rodiny, církevní sňatek a nerozlučitelnost manželského sňatku. Poté, co byly zažehnány problémy spojené s protikatolickou vlnou a odlukou církve od státu, se začaly lišit názory na způsob prosazování kulturních otázek, což vyvolávalo řadu sporů nejen uvnitř strany samotné, ale i v rámci celého katolického tábora. Velké rozdíly mezi oběma zemskými složkami ČSL lze například shledávat v chápání národnostní otázky v Československu.⁴⁰⁷

Českému politickému katolicismu se dostávalo v meziválečném období opory jak od Československé strany lidové, tak i od velkého množství přidružených organizací, institucí a spolků, jako byly křesťansko-sociální odbory, tělocvičná organizace Orel, početné zemědělské spolky. Svaz katolických žen a dívek byl pak nejsilnější organizací napojenou na ČSL. Právě pomocí těchto tzv. nepolitických organizací a vlastní církevní struktury, náboženských obřadů, akcí (např. procesí, poutě) a hnutí (např. misie) se katolická církev snažila o prosazení svého vlivu v politické a kulturní sféře státu.⁴⁰⁸

Československá strana lidová se opírala o katolicky orientované ženy. Ze všech stran v meziválečném Československu se pak mohla pyšnit největší společensko-politickou organizovaností žen, zejména na Moravě.⁴⁰⁹ V roce 1920 se stala Augusta Rozsypalová,⁴¹⁰

⁴⁰⁷ FIALA. *Český politický katolicismus*, s. 197–200.

⁴⁰⁸ Tamtéž, s. 196, 211.

⁴⁰⁹ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen*, s. 213.

⁴¹⁰ Augusta Rozsypalová se narodila 19. února 1857 v rodině advokáta v Jirkově. Poté, co ztratila matku, se její výchovy ujaly voršilkyně. V Praze vystudovala soukromý voršilský učitelský ústav. Do kutnohorského konventu vstoupila pak záhy po ukončení svého školního vzdělání, dne 25. listopadu 1875, kde přijala řádové jméno Marie Anna od Mariina narození. V roce 1880 však z řádu vystoupila a začala působit jako světská učitelka na obecných školách, v Blovicích, v Kladně a v Plzni. V roce 1897 patřila k zakladatelkám Křesťansko-sociálního spolku paní a dívek v království Českém, který se stal vzorem pro zakládání dalších katolických ženských spolků v Čechách. Augusta Rozsypalová se také věnovala literární tvorbě. Její obsah tvoří jednak beletrie určená především dětem a dívčí mládeži, jednak propracované politické projevy, které vycházely tiskem a aktuální časopisecké články, publikované např. v katolickém časopise *Žena*, který mezi léty 1920 – 1923 také redigovala. Nezapomněla však ani na svůj mateřský klášter. Poté, co se stala v roce 1920 poslankyní, snažila se kutnohorským voršilkám pomáhat v jejich nesnadné situaci. Žila prý jako světice a při návštěvě kláštera se měla představené, M. M. Ludmile Petránkové, svěřit s tím, jak hořce želela svého vystoupení z řádu. Dopisy, které psávala představené, pak končila slovy „nehodná dcera, ale přece dcera Vašeho domu“. Nelze také opomenout její dobročinnost, ze svých vlastních zdrojů financovala mnoho charitativních, dobročinných a osvětových akcí. Augusta Rozsypalová nejspíše nebyla zcela spokojená s životem „ve světě“, neboť varovala ostatní před vystoupením z řádu. Poté, co se stala poslankyní, bydlela v klášterním domě v Břevnově. V roce

jako jediná žena za Československou stranu lidovou v období první republiky, poslankyní Poslanecké sněmovny Národního shromáždění. O rok později stanula v čele vedení Svazu katolických ženských spolků. A. Rozsypalová se stala vlastně vedoucí osobností celého ženského katolického hnutí v Čechách. Svaz katolických ženských spolků spolupracoval s dalšími příčleněnými, hlavně odborovými organizacemi. Katolické ženy se také zajímaly o zdárný rozvoj dívčí katolické mládeže.⁴¹¹

V roce 1925 došlo v Čechách k založení pevněji organizovaného Svazu katolických žen a dívek Republiky československé, který vydával čtrnáctideník *Československá žena*⁴¹² (původně *Žena*). Na Moravě tomu bylo o rok dříve, pod názvem Svaz katolických žen a dívek z Moravy, Slezska a Hlučínska. Tento moravský Svaz byl početnější, než český, a měl mnohem bližší vazby s ČSL. Tiskový orgán moravské organizace *Moravská žena*, posléze *Křesťanská žena*, vykazoval vysokou úroveň a výrazně převyšoval ostatní ženský katolický tisk.⁴¹³ Předsedkyní moravské organizace byla v prvních letech Zdenka Dolánská, manželka ministra spravedlnosti, avšak hlavní slovo zde měla 1. místopředsedkyně F. Menšíková, která se stala předsedkyní Svazu v roce 1927. Slovensko mělo svůj ženský katolický spolek již od roku 1920 nacházející se v Trnavě. Jeho název zněl *Katolická jednota* a v Bratislavě vydával měsíčník stejného jména.⁴¹⁴

Roku 1925 se konaly druhé volby do Národního shromáždění, ve kterých byla A. Rozsypalová zvolena senátorkou, avšak záhy zemřela. Novou předsedkyní Svazu se po zesnulé A. Rozsypalové pak stala v roce 1926 bývalá ředitelka pražských škol E. Schmutzerová.

Celá činnost katolických ženských organizací se zaměřila spíše charitativně, věnovaly se péči o rodiny, péči o chudé a přestárlé ženy, opuštěné děti apod. Oba Svazy pak pořádaly různé přednášky na náboženská a kulturní témata, ochotnická představení i kurzy šití. Zasloužily se také o konání a zvýšení úrovně velkých poutí například na Tetín či do Staré Boleslavi. Katolické ženy se také podílely na oslavách 650. výročí smrti blahoslavené Anežky Přemyslovny a usilovaly o její svatořečení. Ženské katolické organizace také podporovaly

1925 byla Augusta Rozsypalová zvolena senátorkou, avšak nedlouho poté (v Seznamu chórových a laických sester je uvedeno dokonce, že v ten samý den) zemřela, dne 23. listopadu 1925. Krátce předtím byla vyznamenána papežem, který jí udělil záslužný kříž „Pro Ecclesia et Pontifice“. Pohřeb jí vystrojil klub katolických poslanců. Více v VOŠÁHLÍKOVÁ. *Cesty k samostatnosti*, s. 115–136. PEHR, Michal et al. *Cestami křesťanské politiky*. Praha, 2007, s. 216–217. ISBN 978-80-86903-53-8. SOA Praha, Voršilky KH, kniha č. 8, Seznam řeholních sester chórových a laických 1772 – 1943. BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen*, s. 234–235.

⁴¹¹ BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen*, s. 231.

⁴¹² Tamtéž, s. 236.

⁴¹³ Tamtéž, s. 213–214.

⁴¹⁴ FIALA. *Český politický katolicismus*, s. 218–219.

studenty bohosloví, konaly různé dobročinné bazary, které měly zajistit nejzákladnější služby lidské pomoci.⁴¹⁵

Poté, co došlo počátkem dvacátých let k utlumení kulturního boje, se postavení římskokatolické církve ve střední Evropě konsolidovalo. Navázání diplomatických styků mezi ČSR a Vatikánem proběhlo velmi brzy, oficiálně dne 24. září 1919. Prvním papežským nunciem v Československu se stal Clemente Micara.⁴¹⁶

Další události, které se odehrály v polovině dvacátých let, byly novým pokusem o vyvolání kulturního boje. Jednalo se zejména o vánoční pastýřský list slovenských biskupů v roce 1924 a pak o spory spojené s Husovými oslavami v červenci roku 1925.

Výročí upálení M. Jana Husa vyvolalo největší krizi vztahů Československa a Apoštolského stolce za celé období první republiky. Přes ujistění papežského nuncia v ČSR Francesca Marmaggiho, že oslavy budou motivovány národně a státně a že vláda jimi nechce demonstrovat proti katolické církvi, která v té době považovala Husa za čistého heretika právoplatně upáleného na hranici, se Vatikán záhy dozvěděl o účasti prezidenta a ministerského předsedy v přípravném výboru oslav. Jak Apoštolský stolec, tak i nuncius vyhrožovali přerušением diplomatických styků. F. Marmaggi také po oslavách z Prahy odjel. Socialistické strany se v této situaci chopily slova, volaly po rázné odpovědi Svatému stolci. Československá socialistická strana žádala, aby byl odvolán vyslanec Vatikánu a došlo k naprosté odluce církve od státu. Avšak celá tato protikatolická kampaň již nenabyla rozměrů, kterých dosáhlo předchozí „Hnutí od Říma“. ČSL byla po Marmaggiho aféře ve složitějším postavení, ozývaly se hlasy, aby lidová strana rezignovala na účast ve vládě. Avšak lidovci ve vládě zůstali nadále, aféra spojená s Husovými oslavami nakonec vcelku rychle odezněla a lze ji hodnotit jako poslední protikatolickou kampaň v období prvních let ČSR.⁴¹⁷

Druhá polovina dvacátých let již byla ve znamení poměrně silné pozice politického katolicismu, zvláště pak když se Československá strana lidová stala v parlamentních volbách v roce 1925 třetí nejsilnější stranou v ČSR. Po zažehnání Marmaggiho aféry se ČSL plně věnovala právě přípravám na parlamentní volby. Mezi lety 1921 – 1925 došlo k dovršení českého politického katolicismu po roce 1918. Československá strana lidová se stala významným článkem republikového parlamentního demokratického koaličního vládního

⁴¹⁵ FIALA. *Český politický katolicismus*, s. 219. BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen*, s. 234–235.

⁴¹⁶ FIALA. *Český politický katolicismus*, s. 224.

⁴¹⁷ Tamtéž, s. 239–245.

systemu. V roce 1926 se ustavila vláda občanské (tzv. panské) koalice, v níž se ke slovu dostaly všechny tři významné katolické strany ČSR. ČSL zastupovali J. Šrámek a F. Nosek, slovenskou ľudovou stranu J. Tiso a M. Gažík a německou křesťansko-sociální stranu R. Mayr-Hartig. V koalici byly především s agrárními stranami v ČSR. Nová koalice před ustavením vlády v roce 1926 prosadila v parlamentě agrární cla, zvýšení kněžských platů (tzv. kongrua) a také financování bohosloveckých fakult státem.⁴¹⁸

Jak již bylo zmíněno výše, Husovy oslavy v roce 1925 ve větší míře narušily vztahy mezi ČSR a Vatikánem. K úpravě těchto vztahů přispělo uzavření Modu vivendi v roce 1927. Modus vivendi⁴¹⁹ byl pak následně ratifikován v roce 1928. Novým papežským nunciem se pak stal Pietro Ciriaci. Velký nástup katolicismu koncem dvacátých let v Československu dokládají oslavy svatováclavského milénia v roce 1929. Hlavním cílem, který si římskokatolická církev vytkla při příležitosti milénia, byla snaha o posílení pozic katolicismu v republice a prosazení mnohých kulturních požadavků církve, především katolické školy. Tyto oslavy, které proběhly jak na církevní, tak i na státní úrovni za účasti prezidenta republiky a vládních činitelů, podaly důkaz o tom, že se římskokatolická církev plně začlenila do československé společnosti.⁴²⁰

V parlamentních volbách konaných v roce 1929 se projevil oslabení pozic Československé strany lidové. I přes toto oslabení zůstala ČSL důležitým prvkem v nově nastupující tzv. široké koalici, jejíž první Udržalova vláda zahájila svou činnost na sklonku roku 1929. Pád panské koalice znamenal vstup socialistických stran do vlády a současně došlo k oslabení katolických stran v Československu. ČSL nakonec zůstala poslední reprezentantkou katolicismu ve vládní koalici. Dalšího oslabení se jí dostalo ve druhé Udržalově vládě, kde lidovci získali méně významné ministerské resorty. V důsledku hospodářské krize ve třicátých letech se muselo vedení ČSL smířit s faktem, že hospodářský a sociální program strany se v podstatě zhroutil. Různé katolické spolky a organizace, mezi nimi i Svaz katolických žen a dívek, se pokoušely některými charitativními podniky zlepšit životní podmínky obyvatelstva.⁴²¹

⁴¹⁸ FIALA. *Český politický katolicismus*, s. 245–247. TRAPL. *Společnost a církev*, s. 191.

⁴¹⁹ Modus vivendi byl z právního hlediska méně závažnou dohodou než konkordát. Jedná se o politickou dohodu, která má být základnou pro případné změny zákonů toho kterého státu. K důležitým bodům této dohody patřila zásada, podle které žádná část ČSR nebude podřízena církevnímu ordináři, jehož sídlo by se nacházelo mimo území ČSR, a že žádná z diecézí nebude přesahovat státní hranice. Další důležité ustanovení se týkalo například církevních řádů a řeholních organizací, které neměly podléhat provinciálním představeným v cizině. FIALA. *Český politický katolicismus*, s. 256.

⁴²⁰ Tamtéž, s. 255–257.

⁴²¹ FIALA. *Český politický katolicismus*, s. 267–272. TRAPL. *Společnost a církev*, s. 197.

Také papež Pius XI. se vyjádřil encyklikou *Quadragesimo anno*, vydanou 15. května 1931, k možnému řešení hospodářských problémů. Tato encyklika naznačila směřování k budování „nového společenského řádu“, který měl zreformovat sociální působení státu při důsledném zachování soukromého vlastnictví a vybudování tzv. stavovského řádu. Rakouský kancléř E. Dollfuss na základě papežské encykliky zavedl v Rakousku autoritativní stavovský stát na katolických základech. Tyto stavovské tendence můžeme nalézt i v Československé straně lidové v první polovině třicátých let. Pod vlivem encykliky se zostřily vztahy mezi Šrámkovým vedením ČSL a pražskými činiteli ČSL, které vedl B. Stašek a šéfredaktor *Lidových listů* Jan Scheinost. Většina ve vedení ČSL v čele s Janem Šrámkem byla proti zavedení stavovského řádu, dávala přednost dosavadní parlamentní demokracii. V této době také došlo k opětovnému zhoršení vztahů mezi Československem a Vatikánem, což vyhovovalo katolickým odpůrcům politiky Jana Šrámka. Demokratické ideje Šrámkova křídla nad zastánci stavovského zřízení definitivně zvítězily v roce 1935, kdy se také obnovily narušené vztahy mezi ČSR a Vatikánem.⁴²²

Na neshody uvnitř strany pak navázala porážka strany v parlamentních volbách v květnu 1935. Československá strana lidová získala pouhých 7,5 % hlasů a 22 poslaneckých mandátů, což bylo ještě méně než v roce 1929. Neúspěch ve volbách však lidovou stranu posunul k daleko výraznější organizační práci a k nástupu v ekonomice. Vedoucí činitelé ČSL se účastnili zakládání především zemědělských družstev.⁴²³

Ve dnech 27. – 30. června roku 1935 se konal celostátní katolický sjezd, který měl posílit oslabené pozice politického katolicismu, tak i katolickou církev samotou. Katolický sjezd se dočkal plné podpory ze strany politických představitelů státu. Papežský komoří Jan Jiří Růckl se stal výkonným předsedou sjezdu, finanční stránku sjezdu pak zajišťoval olomoucký arcibiskup Leopold Prečan. Cílem sjezdu měla být demonstrace síly katolické církve v ČSR a zvýšení sebevědomí jejích věřících. Účast na sjezdu nebyla nijak malá, kromě ministerského předsedy J. Malypetra a ministra zahraničí E. Beneše byl zde i apoštolský legát jmenovaný papežem Piem XI., pařížský arcibiskup Jean kardinál Verdier. Význam sjezdu podtrhla i účast polského a rakouského primase. Sjezdu se zúčastnilo téměř půl milionu věřících.⁴²⁴ Od sjezdu

⁴²² TRAPL. *Společnost a církve*, s. 198–199. FIALA. *Český politický katolicismus*, s. 266.

⁴²³ TRAPL. *Společnost a církve*, s. 199.

⁴²⁴ Tohoto sjezdu se zúčastnilo 56 chovanek, které doprovázely M. M. Terezie Marešová, ředitelka učitelského ústavu a M. M. Hildegarda Hladíková. Všechny „nezapomenou zajisté nikdy na překrásný večer na Václavském náměstí, kdy opravdu se splnila slova „že všichni jedno byli“ v bratrské lásce a svornosti a kdy se názorně ukázala jednotící síla katolicismu, a na pontifikální mši sv. na strahovském stadionu, kterou celebroidl kardinál Jan Verdier, arcibiskup pařížský, za účasti 250.000 katolíků... Význam těchto dnů vynikne též, uvědomíme-li si,

se také očekávalo, že bude mít účinek v politickém smyslu. V listopadu roku 1935 byl pak papežem Piem XI. jmenován prvním československým kardinálem pražský arcibiskup K. Kašpar. Novým papežským nunciem (od roku 1933 místo nuncia obsazeno nebylo) se stal v říjnu 1935 Švýcar Francesco X. Ritter.⁴²⁵

Přes ztrátu hlasů v parlamentních volbách konaných v květnu 1935 Československá strana lidová neztratila svoje postavení ve vládní koalici. Své dilema z let předcházejících, zda spolupracovat s agrární stranou či se stranami socialistickými, vyřešila ČSL po volbách roku 1935 tak, že se sblížila se stranami socialistickými. Důležitým momentem třicátých let na vnitropolitické úrovni se staly prezidentské volby roku 1935. Tento vnitropolitický zápas významně ovlivnily i katolické kruhy v ČSR. Na samotné zvolení dr. Edvarda Beneše prezidentem měl zásluhu také Apoštolský stolec. Ten, díky svému vlivu, zajistil při volbě prezidenta jednotný postup katolických stran v Československu. Jak papežský nuncius, tak i někteří další katoličtí činitelé vyvinuli tlak na reprezentaci Hlinkovy slovenské ľudové strany, která se v předvečer volby prezidenta rozhodla pro E. Beneše, čímž se definitivně rozpadl tzv. prosincový blok, který byl organizován agrární stranou.⁴²⁶

Mezi lety 1935 – 1938 se český politický katolicismus vyznačoval jednotným postojem. Obě dvě křídla Československé strany lidové stála na straně demokratického Československa, odmítavé stanovisko zaujala proti vnitřnímu i zahraničnímu fašismu. Avšak Mnichov znamenal pro dosavadní linii ČSL těžkou ránu, která otřásla i její samostatností. V listopadu roku 1938 pak po velkém tlaku vstoupila ČSL do totalitní Strany národa a jednoty.⁴²⁷

5.2 Vliv protikatolických nálad na klášter a školy voršilek v Kutné Hoře

5.2.1 „Boj“ o zachování existence klášterních škol v Kutné Hoře

že od dob Jiříka z Poděbrad nezavítal do Čech zástupce sv. Otce až v osobě kardinála Verdier ve dnech sjezdových.“ SOKA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 – 1937.

⁴²⁵ FIALA. *Český politický katolicismus*, s. 297–299.

⁴²⁶ FIALA. *Český politický katolicismus*, s. 300. TRAPL. Společnost a církev, s. 200–201.

⁴²⁷ FIALA. *Český politický katolicismus*, s. 321. TRAPL. Společnost a církev, s. 201.

Hlasy, které požadovaly zestátnění či zrušení soukromých klášterních škol a vzdělávacích ústavů, se začaly ozývat záhy po vzniku nové republiky.⁴²⁸ Jednalo se především o hlasy poslankyní za Československou stranu socialistickou, Louisy Landové-Štychové⁴²⁹ a Františky Zeminové.⁴³⁰ Obě poslankyně dlouhodobě kritizovaly vliv katolické církve na veřejný život, se zvláštním zřetelem na výchovu dětí a mládeže.⁴³¹ Františka Zeminová a další poslanci a poslankyně podávali nové návrhy ke školskému výboru, které se vztahovaly k otázce škol. Návrh z března roku 1919 se týkal požadavku na úplné zestátnění všech dívčích českých středních škol a to v době co nejkratší.⁴³² V dubnu pak poslanci Babánek, Pilát a Smrčka ve svém návrhu poukázali na to, že ustanovení zákonů o zřizování soukromých škol jsou zastaralá, zejména pak měla být podle nich řešena otázka práva veřejnosti.⁴³³ Školský

⁴²⁸ Tisk 83. Návrh Fr. Zeminové, Dra Bartoška, Housera, Laubeho a soudruhů na vzetí škol a vzdělávacích ústavů, dosud kláštery nebo jinými církevními korporacemi, nebo soukromníky řízených, ve správu státní. V Praze, dne 26. listopadu 1918. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-11]. URL:<http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0083_00htm>.

⁴²⁹ Louisa Landová-Štychová, vlastním jménem Aloisie Vorlíčková, se narodila 31. ledna 1885 v Ratboři. Pocházela z rodiny obchodnice se smíšeným zbožím. Navštěvovala klášterní školu a studovala na obchodní akademii. Po studiích pracovala ve Vídni jako korespondentka u klenotnické firmy. Zde se také seznámila se svým budoucím manželem, strojním inženýrem Jaroslavem Štychem. Již na přelomu 19. a 20. století se začala angažovat ve veřejném životě, a to v dělnickém, anarchokomunistickém, bezvěreckém a ženském hnutí. V roce 1911 spolu s manželem vstoupili do sociálně demokratické strany, na jaře roku 1918 se pak stala členkou národně sociální strany. V letech 1918 – 1920 zastupovala tuto stranu v RNS. V roce 1920 byla zvolena poslankyní NS. Podala řadu návrhů zákonů týkajících se například ochrany mateřství, ženského vzdělávání, řešení bytové krize atd. V roce 1923, poté co odmítla podpořit zákon na ochranu republiky, byla zbavena mandátu a vyloučena ze strany. V letech 1925 – 1929 byla pak poslankyní NS za KSČ. Působila v řadě politických (např. členka Ústřední ženské komise národně sociální strany, členka zastupitelstva hl. města Prahy aj.) a veřejných funkcích (např. náčelnice skautek – socialistek, předsedkyně Svazu socialistických bezvěrců aj.). Louisa Landová-Štychová zemřela ve věku 84 let, dne 31. srpna 1969. MUSILOVÁ, Dana. *Z ženského pohledu: poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918 – 1939*. České Budějovice, 2007, s. 105–106. ISBN 978-80-86829-31-9. (Dále jen: MUSILOVÁ, Dana. *Z ženského pohledu*.)

⁴³⁰ Františka Zeminová se narodila 15. srpna 1882 v Dolních Chvátlinách. Pocházela z rodiny rolníka. Vystudovala obchodní akademii, poté pracovala jako účetní v Kobrově nakladatelství v Praze ve Vodičkově ulici. Do národně sociální strany vstoupila již v roce 1897. Z jejího popudu došlo k založení ženského ústředí při straně a od roku 1898 stála pak v jeho čele. Podílela se také na vzniku Výboru pro volební právo žen a Ženského klubu českého. V létě 1918 byla z politických důvodů vypovězena z Prahy. V letech 1918 – 1939 byla jako jediná žena nepřetržitě poslankyní NS a místopředsdkyní poslaneckého klubu. V období druhé republiky na základě změn v systému politických stran vstoupila do klubu poslanců Národní jednoty. Za okupace se účastnila protifašistického odboje. V roce 1945, kdy byla národně socialistická strana obnovena, se stala Františka Zeminová znovu její místopředsdkyní. V letech 1945 – 1946 byla členkou Prozatímního NS, v roce 1946 byla pak zvolena poslankyní Ústavodárného NS. Mandátu se však vzdala po komunistickém převratu v únoru roku 1948. V roce 1950 byla odsouzena ve vykonstruovaném procesu s dr. Miladou Horákovou a spol. k doživotnímu vězení. V roce 1962, tedy po dvou letech od udělení amnestie, zemřela ve Velichovkách. MUSILOVÁ, Dana. *Z ženského pohledu*, s. 121.

⁴³¹ Tamtéž, s. 54.

⁴³² Tisk 629. Návrh členů Národního shromáždění Fr. Zeminové, B. Vikové-Kunětické, ..., aby byly úplně zestátněny Všechny dívčí české školy střední v době nejkratší. V Praze, dne 5. března 1919. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-11].

URL:<http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0629_00htm>.

⁴³³ Tisk 867. Návrh členů Národního shromáždění Babánka, Piláta, Smrčky a druhů, aby zákonitá ustanovení, týkající se soukromých škol, byla nově upravena. V Praze, dne 14. dubna 1919. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-11].

URL:<http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0867_00htm>.

výbor na tyto návrhy reagoval rezolucí k Národnímu shromáždění dne 8. května 1919. Podle této rezoluce mělo dojít k postátnění práv veřejnosti, které byly uděleny soukromým školám a soukromým výchovácím ústavům (internátům, externátům) před vznikem ČSR. Dále se pak jednalo o postátnění těch soukromých středoškolských ústavů (ústavy učitelské aj.), kde to bylo v zájmu školství zapotřebí. V rezoluci školského výboru se také hovořilo o nutnosti změny zákona o zřizování škol a výchovácích soukromých ústavů.⁴³⁴

Poslankyně Louisa Landová-Štychová pak podala přímo návrh na zrušení klášterních škol dne 15. května 1919,⁴³⁵ ve kterém shrnula nedostatky, kterými trpěly dle jejího mínění církevní školy. Výtky směřovaly především k výchově na soukromých klášterních školách národních a učitelských ústavech. Výchova zde podle ní vedla k nesamostatnosti, a „... *za jediné správné chování prohlašuje se naprosté podřízení a bezpodmínečná, bezduchá, velmi často i bezcharakterní poslušnost a passivnost.*“⁴³⁶ V návrhu také poukazovala na to, že řádové učitelky⁴³⁷ žijí odloučeně od okolního světa a nebyly vychovávány v souladu s republikánskými zásadami, a proto je vyloučeno „... *aby vychovávaly národně uvědomělé, lidově a sociálně cítící příslušníky republiky.*“⁴³⁸ Další nedostatek pak spatřovala v zaostávání za moderními pedagogickými metodami. Na závěr svého návrhu pak poslankyně Louisa Landová-Štychová dodává: „*Soukromé klášterní školy jsou přímým nebezpečím při konečném moderním, národním a lidovém vybudování našeho školství, neboť zvláštním rázem svým,*

⁴³⁴ Tisk 925. Zpráva školského výboru o návrhu čl. Národního shromáždění F. Zeminové a spol. na vzetí soukromých škol ve správu státní (tisk 83) a o návrhu čl. Národního shromáždění Babánka a spol. týkajícího se nové úpravy zákonitých ustanovení o soukromých školách (tisk 867). V Praze, dne 8. května 1919. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-11].

URL:<http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0925_00htm>.

⁴³⁵ Tisk 1036. Návrh člena Národního shromáždění Landové-Štychové a spol., aby byly zrušeny klášterní školy. V Praze, dne 15. května 1919. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-11].

URL:<http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1036_00htm>.

⁴³⁶ Tisk 1036. Návrh člena Národního shromáždění Landové-Štychové a spol., aby byly zrušeny klášterní školy. V Praze, dne 15. května 1919. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-11].

URL:<http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1036_00htm>.

⁴³⁷ O způsobilosti řádových učitelů k výchově dívek se ještě před vznikem Československa vyjádřil například hrabě Pötting, zakladatel dívčího ústavu v Olomouci, podle kterého „*jeptišky jsou neznalé života, jeho snah a pokroku, neb jsou od mladosti od života odloučeny a nemohou vychovávat dívky pro život.*“ Negativní osobní zkušenosti s klášterní školou měla i Zdenka Wiedermannová, učitelka, redaktorka Ženské revue a propagátorka ženského vzdělávání. Vzdělání se jí dostalo na učitelském ústavu voršilek v Olomouci, odtud pak pramenila její pozdější kritika katolické církve. Vytýkala církvi, že citově a duševně zneužívá ženy, poukazovala pak právě na důsledky klášterní výchovy zvláště u dívek, které se připravovaly na učitelské povolání. Proti soukromým školám vedeným různými řeholemi byl i Otakar Kádner, který spatřoval nedostatky v jednostranném vedení školy. Poukazoval také na to, že mnohé naše dívčí školy a zvláště dívčí pedagogie byly v rukou církevních organizací. *Naše doba. Revue pro vědu, umění a život sociální*, 1900, roč. VII, s. 391. MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí – proč?*, s. 83. KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*, s. 384. Encyklopedie dějin města Brna. [cit. 2010-08-11]. URL:<http://www.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=2720>.

⁴³⁸ Tisk 1036. Návrh člena Národního shromáždění Landové-Štychové a spol., aby byly zrušeny klášterní školy. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. V Praze, dne 15. května 1919. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-11]

URL:<http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1036_00htm>.

*svou odloučeností od světa, neživotní dnes tvůrčí tradicí svou a přímou závislostí, v jaké jsou k církvi a její správě, přikloněny jsou zcela jiným a často opačným cílům i prostředkům vyučování a výchovy a svými možnostmi prakticky oddalují, v nejlepším případě zdržují dnešní školu od dosažení cílů.*⁴³⁹

Voršilky v Kutné Hoře byly nuceny na tuto vzniklou situaci reagovat. Zemská školní rada (ZŠR) je dne 24. března 1919 vyzvala k odevzdání různých statistik týkajících se klášterního pedagogia a zároveň požadovala vyjádření majitele, či provozovatele ústavu, „*v jakém směru by vyšel vládě vstříci při eventuelním sestátnění*“.⁴⁴⁰ Představené kláštera se dostalo několika rad,⁴⁴¹ jak postupovat v otázce možného zestátnění. Na jejich základě se představená M. M. Ludmila rozhodla pro kladnou odpověď ve věci zestátnění, ale její podmínkou pro přijetí školy pod správu státu bylo, že „*... všechny zájmy dosavadního vydržovatele, jakož i všechny jeho nynější i dřívější závazky byly respektovány po dohodě, předcházející převzetí do státní správy.*“⁴⁴²

I přes nejasnou budoucnost klášterních škol, žádaly kutnohorské voršilky začátkem května roku 1919 Zemskou školní radu o povolení ke zřízení jednorozčného pokračovacího kurzu, který by byl otevřen jako IV. třída při klášterní měšťanské škole. Kutnohorské voršilky poukazyvaly na to, že dívky vycházející III. třídu měšťanské školy by se zde mohly nadále vzdělávat. Dosud bylo možné po skončení měšťanské školy dále navštěvovat jednorozčného německý pokračovací kurz, v němž „*... žákyně opakovaly učivo měšťanské školy a při tom doma, bez nebezpečí odnárodnění, naučily se druhému zemskému jazyku.*“⁴⁴³ Tento kurz však již pro další školní rok neměl být otevřen. Dívky, které dokončily III. třídu měšťanské školy a chtěly dále pokračovat ve studiu na voršilském pedagogiu, by musely rok čekat, než by mohly začít navštěvovat zmíněný učitel'ský ústav. Tato skutečnost byla jedním z důvodů, proč voršilky usilovaly o zavedení jednorozčného pokračovacího kurzu při klášterní měšťanské škole. Jednorozčného pokračovací kurz měl také za účel „*... položití základ ku zdravému vychování dívek pro život rodinný*“, a dále pak jim měl „*... přispěti k tomu, aby se domohly samostatného povolání.*“⁴⁴⁴ Vyučovat se zde mělo předmětům shodným jako na měšťanské

⁴³⁹ Tisk 1036. Návrh členu Národního shromáždění Landové-Štychové a spol., aby byly zrušeny klášterní školy. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. V Praze, dne 15. května 1919. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-11]

URL:<http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1036_00htm>.

⁴⁴⁰ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 79, ZŠR, 24. 3. 1919.

⁴⁴¹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 76, dopis JUC. Červenky, sekretáře poslaneckého klubu ČSL, 5. 4. 1919. Tamtéž, fol. 78, dopis JUDr. Mlčana, 31. 3. 1919.

⁴⁴² SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 73, odpověď ZŠR, 7. 4. 1919.

⁴⁴³ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 136, žádost k ZŠR, 9. 5. 1919.

⁴⁴⁴ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 137, statut jednorozčného učebního kursu, 9. 5. 1919.

škole, přibyly však vychovatelství a těsnopis. Náklady spojené s řízením a chodem tohoto kurzu měl hradit konvent, školné od žákyň by si však ponechal.

Schválení otevření IV. třídy klášterní měšťanské školy v červenci 1919 vyvolalo vlnu nevole mezi socialistickými poslanci a také „*tento čin považuje všechno pokrokové občanstvo v Kutné Hoře (městě Havlíčkově) přímo za provokaci a křížení plánů pokrokového ministra Habrmana.*“⁴⁴⁵ Právě poslankyně Františka Zeminová, která považovala klášterní školy za neudržitelný středověký útvar v kulturním životě republiky, vnesla dne 11. července dva dotazy na ministra Gustava Habrmana, týkající se právě nově otevřené IV. třídy klášterní měšťanské školy a zestátnění klášterních škol všech typů, především však ženských učitelských ústavů.⁴⁴⁶ Koncem července požadovala Františka Zeminová a spol. po ministerstvu školství a národní osvěty další záruky a závazné prohlášení, že „... v zájmu jednotné ideové výchovy školské sestátní všechny učitelské ústavy soukromé od škol. Roku 1919/1920.“⁴⁴⁷ Rozhodnutí o otevření IV. třídy měšťanské školy při klášteře voršilek v Kutné Hoře však odvoláno nebylo.⁴⁴⁸ Jednoroční učební kurz při měšťanské škole byl ZŠR v září roku 1919⁴⁴⁹ povolen a fungoval pak po celé sledované období.⁴⁵⁰

Nepříjemné zprávy týkající se kláštera voršilek a jejich škol se v červenci roku 1919 objevily také na stránkách kutnohorských novin. Jednalo se o články v týdeníku Posázavský kraj.⁴⁵¹ V prvním z nich byla uvedena zpráva, že učitelka Kateřina Svobodová navštívila

⁴⁴⁵ Tisk 1334. Dotaz členů Národního shromáždění Fr. Zeminové a spol. na pana ministra školství a národní osvěty, jaké kroky byly ministerstvem podniknuty v otázce zesvětštění klášterních škol, hlavně ženských ústavů učitelských a proč nově povoleno zřídit IV. tř. měšť. školy klášterní v Kutné Hoře. V Praze, dne 11. 7. 1919. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-12]
URL:<http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1334_00htm>.

⁴⁴⁶ Dotazy na pana ministra Habrmana: „1. *Hodlá-li neoprávněné a ničím neodůvodněné povolení IV. třídy klášterní školy měšťanské v Kutné Hoře odvolati?*“, „2. *Bude-li do počátku nového školního roku v demokratické republice československé přikročeno k zesvětštění a zestátnění klášterních škol všech typů, hlavně ženských ústavů učitelských?*“ Tamtéž.

⁴⁴⁷ Tisk 1418. Dotaz členů Národního shromáždění Fr. Zeminové a spol. na pana ministra školství a národní osvěty, je-li zaručeno zestátnění všech soukromých ústavů učitelských v republice Československé od nového škol. roku 1919/1920. V Praze, dne 22. 7. 1919. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-12]

URL:<http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1418_00htm>.

⁴⁴⁸ Ministr Gustav Habrman ve své odpovědi Františce Zeminové oznámil, že ZŠR musela vyhovět žádosti o povolení jednoročního pokračovacího kurzu podle tehdy platného § 70 zákona ze dne 2. května 1883, č. 53 ř.z. Tisk 2524. Odpověď ministra školství a národní osvěty na dotaz členů Národního shromáždění Fr. Zeminové a spol. tisk 1334, jaké kroky byly ministerstvem podniknuty v otázce zesvětštění klášterních škol, hlavně ženských učitelských ústavů a proč nově povoleno zřídit IV. třídu měšťanské školy klášterní v Hoře Kutné. V Praze, dne 1. 3. 1920. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-12]

URL:<http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2524_00htm>.

⁴⁴⁹ SOA Praha, Voršilký KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 279, povolení jednoročního učebního kurzu, 5. 9. 1919.

⁴⁵⁰ SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 58, kniha č. 58, Kronika obecné a měšťanské školy 1925 – 1940.

⁴⁵¹ V dopise určeném JUC. Červenkoví je uveden název, číslo a datum výtisku novin, ve kterých se článek objevil. Posázavský kraj, týdeník československé Strany národně-socialistické pro Kutnou Horu a okolí, č. 24, 5.

společně s dalšími národními socialisty ministra Habrmana právě ve věci klášterních škol řádu sv. Voršily. Před ministrem školství a národní osvěty vznesla své výhrady proti řádovým učitelkám a proti cvičné škole, kterou navštěvovalo podle ní více dětí, než stanovoval zákon.⁴⁵² Co se týče řádových učitelek, pochybovala vůbec o jejich učitelském nadání a vytýkala jim, že „...*děti duševně mrzačí a klášterní škola že vychovává bídné charaktery.*“⁴⁵³ Na tuto zprávu pak navázal další článek v Posázavském kraji,⁴⁵⁴ týkající se voršilského dívčího pedagogia. Článek informoval o tom, že klášterní učitelský ústav přejde pod správu města. Od tohoto činu si zastupitelstvo slibovalo, že odejmou „... *klerikálům možnost vychovávat z našich příštích vychovatelek dětí pochybné charaktery.*“⁴⁵⁵ Představená kláštera podala zprávu o těchto člancích sekretáři ČSL JUC. Červenkoví, kterého žádala o to, aby seznámil poslanecký klub s tímto problémem a pokusil se vyšetřit, do jaké míry je tvrzení kutnohorských socialistů pravdivé. Kutnohorské voršilky se domnívaly, že se jedná spíše o jakýsi manévr ze strany socialistů, který byl zaměřen proti hojné návštěvnosti klášterních škol. Avšak představené konventu bylo důvěrně sděleno, že tajemník ministra školství a národní osvěty bude v nejbližších dnech měsíce července navštěvovat všechna města, ve kterých se nacházela soukromá klášterní pedagogia, a při té příležitosti bude vyjednávat se socialistickou stranou jejich převzetí pod svou správu.⁴⁵⁶ Voršilky se právem strachovaly o existenci svých škol, protože zrušením klášterního pedagogia by byla nejspíš klášteru odebrána i jeho cvičná obecná škola, takže by došlo k poklesu zákyň jak ve třídách, tak i v penzionátu, což by pro konvent znamenalo značnou finanční ztrátu. Vzhledem k tomu, že samotné město nemělo dostatek vhodných prostor pro výuku na svých školách, měla M. M. Ludmila obavy, že by zabraný učitelský ústav zůstal nadále uvnitř kláštera.⁴⁵⁷

Dne 16. července 1919 se vydala k ministrovi školství a národní osvěty ve věci klášterních škol deputace kutnohorských matek. Deputaci vedly Julie Křížová, Anna Rybářová, Marie

července 1919. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 171, dopis, týkající se článku v Posázavském kraji, 13. 7. 1919.

⁴⁵² Představená na obhajobu klášterní cvičné školy uvedla, že počet 40 žáků platí jen pro státní školy. Soukromé cvičné školy mohlo navštěvovat až 80 žáků, přitom maximální počet zákyň na klášterní cvičné škole v Kutné Hoře do té doby nepřesáhl počtu 75. Tamtéž.

⁴⁵³ Tamtéž.

⁴⁵⁴ V dopise určeném JUC. Červenkoví je uveden název, číslo a datum výtisku novin, ve kterých se článek objevil. Posázavský kraj, týdeník československé Strany národně-socialistické pro Kutnou Horu a okolí, č. 25, 12. července 1919. Tamtéž.

⁴⁵⁵ Tamtéž.

⁴⁵⁶ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 177, dopis biskupskému ordinariátu v Hradci Králové, 16. 7. 1919.

⁴⁵⁷ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 178, dopis doktorovi Červenkoví, 16. 7. 1919.

Rybářová a Barbora Truhlářová.⁴⁵⁸ Ve své řeči matky reagovaly opět na hanlivé články v Posázavském kraji. Poukazovaly na to, že klášterní škola podléhá doзору zemského a okresního školního inspektora a třech odborných inspektorů, kteří ve svých inspekčních protokolech mnohdy nešetřili chválou učitelského sboru.⁴⁵⁹ Matky také protestovaly proti zabrání pedagogia, které považovaly za protiprávní a nedemokratické. Kutnohorské matky se dále na ministra Habrmana obracely se slovy: „*Jelikož žijeme ve svobodné republice jako Američané, chceme svobodně o výchově svých dětí rozhodovati a dáti si je do školy klášterní...*“⁴⁶⁰ Ženy vyslovily také své požadavky. Jednalo se jim především o to, aby byla otevřena IV. třída měšťanské školy a aby školní místnosti v klášterní školní budově, po přestěhování mužského učitelského ústavu,⁴⁶¹ byly využívány obecnou a měšťanskou školou voršilek a „... *necht' nejsou tyto třídy zabrány měšťskou obchodní školou,*⁴⁶² *kteřá se tam dere...*“⁴⁶³

Rodiče dívek, které navštěvovaly voršilské školy v Kutné Hoře, svolali na den 20. července 1919 schůzi do hotelu „Na poště“, ze které vzešlo jednomyslné prohlášení určené pro MŠANO.⁴⁶⁴ V tomto prohlášení zopakovali své požadavky, které žádala již deputace matek z 16. července. Podpisy rodičů⁴⁶⁵ na prezenční listině schůze byly připojeny k prohlášení jako důkaz souhlasu s jejím obsahem. Předsedkyní schůze byla národní demokratka Anna Rolečková, manželka vrchního berního správce a místopředsedkyní pak Laura Davidová za stranu ČSL, choť krejčovského mistra.

⁴⁵⁸ Julie Křížová (za ČSL), choť poštovního podúředníka; Anna Rybářová (za národně socialistickou stranu), choť pekaře; Marie Rybářová (za stranu sociálně demokratickou), choť železničního zřízence; Barbora Truhlářová (za stranu agrární), choť hostinského. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 180, deputace matek k ministrovi, 16. 7. 1919.

⁴⁵⁹ Například inspekce v klášterním učitelském ústavu ve školním roce 1917/1918 dopadla kladně, učitelskému sboru se dostalo za horlivé a svědomité působení pochvalného uznání. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 180, kart. 35, fol. 88, pochvalné uznání ZŠR, 8. 5. 1918.

⁴⁶⁰ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 180, deputace matek k ministrovi, 16. 7. 1919.

⁴⁶¹ Státní učitelský ústav v Kutné Hoře využíval bezplatně místnosti v klášterní školní budově od 3. listopadu 1914 do 20. prosince 1919, kdy se přestěhoval do vlastní budovy. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 183, kart. 37, fol. 295, předpokládaný rozpočet oprav školních místností využívaných státním učitelským ústavem, 8. 1. 1920.

⁴⁶² V květnu roku 1919 byly voršilky žádány okresní správou politickou v Kutné Hoře o vyjádření, zda mohou poskytnout místnosti pro umístění obchodní a průmyslové školy. Představená byla nucena řediteli obchodní školy Klevetovi podat zamítavou zprávu. Ve svém dopise poukazovala na to, že kvůli umístění státního učitelského ústavu musí samy žákyňe obecné a měšťanské školy využívat k výuce tělocvičnu, hudební třídu, či konventní refektář, dále že učitelský sbor nemá sborovnu a konvent postrádá hovornu a refektář. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 85, okresní politická správa v Kutné Hoře, 3. 5. 1919. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 146, dopis řediteli obchodní školy Klevetovi, 13. 5. 1919.

⁴⁶³ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 180, deputace matek k ministrovi, 16. 7. 1919.

⁴⁶⁴ Rezoluce rodičů byla zaslána take zemské, okresní a místní školní radě. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 187-188, prohlášení, 20. 7. 1919.

⁴⁶⁵ Podpisů rodičů bylo celkem 533. Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 192-205, opis seznamu rodičů.

Další skutečností, která pro voršilský učitelský ústav znamenala nové problémy, bylo vypršení práva veřejnosti pro nestátní střední školy koncem školního roku 1918/1919.⁴⁶⁶ Voršilky byly ZŠR také upozorněny, že případná žádost o znovu propůjčení práva veřejnosti bude bedlivě uvážena a že bude nutné, aby se soukromé ústavy podřídily všem platným ustanovením, kterým podléhají ústavy státní.

V červenci roku 1919 navštívil ČSR Mons. Oldřich Zlámal.⁴⁶⁷ Voršilky jej dopisem podvkrát informovaly o své nelehké situaci. Doufaly přitom, že by se O. Zlámal mohl ve věci klášterních škol přimluvit na vlivných místech a mohl by se také „...*obrátit* na našeho *dobrého prezidenta*...“⁴⁶⁸ Ve svém druhém dopise představená kláštera uvádí, že deputace vedená místními pokrokovými učitelkami a národními socialisty navštívila již potřetí ministra Habrmana. Poslední deputaci, která byla vedena ředitelkou dívčí měšťanské školy Marií Vítkovou, dále pak řídící učitelkou Marií Braunovou a odbornou učitelkou Kateřinou Svobodovou, doprovázel kapitán Voska. Ten měl vlivem své osobnosti působit ve prospěch jejich cíle. Ministr školství a národní osvěty jim měl přislíbit, že klášterní školy v Kutné Hoře budou zesvětšeny.⁴⁶⁹

V sobotu dne 16. srpna byla ohlášena návštěva dr. Valoucha, tajemníka MŠANO. Jednat se mělo o školských záležitostech, zvláště pak o klášterním pedagogiu, ale zástupce samotného konventu pozván nebyl, pozvání k jednání se týkalo výkonného výboru místní organizace ČSL a ostatních politických stran.⁴⁷⁰ Za výkonný výbor ČSL se k jednání dostavil Mons. Karel Vorlíček, kutnohorský arciděkan a biskupský komisař. Tajemník ministra

⁴⁶⁶ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 219, ZŠR vypršení práva veřejnosti, 4. 7. 1919.

⁴⁶⁷ O. Zlámal se narodil v Kokorách dne 4. dubna 1879 v rodině rolníka. Po studiích na gymnáziu v Olomouci se na kněžství připravoval v kněžském semináři taktéž v Olomouci. Ovšem zde došlo k neshodě s představeným semináře a nastala situace se natolik vyhroutil, že O. Zlámal již nemohl dále setrvat v semináři a ani nebyl připuštěn ke svěcení. V roce 1901 se O. Zlámal připojil ke skupině kněží směřujících do Ameriky, aby zde vyplnili neobsazená místa ve slovenských farnostech. Po příjezdu do Clevelandu byl O. Zlámal vysvěcen na kněze. Působil v Youngstownu (Ohio), posléze mu pak byla svěřena do správy největší čs. farnost v Americe, farnost Panny Marie Lurdské. Během 1. světové války podporoval krajanské katolické spolky, které mimo národně-kulturních a sportovních akcí se snažily o podporu osvobození vlasti z rakousko-uherské nadvlády. Vedle katolických spolků a sdružení existovalo také České národní sdružení, které tvořili nevěrci. I když všichni usilovali o totéž, tedy o osvobození vlasti, rozhodně spolu nespolečně pracovali. Ovšem O. Zlámalovi se nakonec podařilo sjednotit úsilí všech Čechů v Americe ve prospěch československé věci. Nemaleým dílem také přispěl k samotnému vzniku Pittsburghské dohody. Mons. Zlámal byl posléze vyslán do Československa, kde uspořádal pětiměsíční přednáškové turné. Za druhé světové války se také podílel na druhém odboji. Zemřel v Clevelandu dne 24. března 1955. Mons. O. Zlámalovi rozhodně přísluší přední místo mezi významnými církevními osobnostmi, které se zasloužily o vznik nezávislé republiky. MAREK, Pavel – HANUŠ, Jiří. *Osobnost v církvi a politice: čeští a slovenští křesťané ve 20. století*. Brno, 2006, s. 146 – 154. ISBN 80-7325-097-7. (Dále jen: MAREK – HANUŠ. *Osobnost v církvi a politice*.)

⁴⁶⁸ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 189-190, 225, dopisy Oldřichu Zlámalovi, 20. 7. 1919 a 6. 8. 1919.

⁴⁶⁹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 225, dopis Oldřichu Zlámalovi, 6. 8. 1919.

⁴⁷⁰ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 231, pozvání k jednání o dívčím pedagogiu, 14. 8. 1919.

Habrmana jednal s Mons. Vorlíčkem o samotě, jednání s ostatními zástupci politických stran pak probíhalo již společně. Tajemník MŠANO Mons. Vorlíčkovi radil, aby konvent, v rámci urovnání vztahů s obcí, nabídnul svůj učitelský ústav s potřebnými místnostmi dobrovolně městu. Výsledkem celého jednání byla rezoluce k ministerstvu školství, kterou byla vážně ohrožena existence klášterních škol voršilek v Kutné Hoře, protože pro školní rok 1919/1920 si město mělo zřídit veřejné dívčí pedagogium o II. a IV. ročníku.⁴⁷¹ Dále bylo v rezoluci uvedeno, že tento zamýšlený městský učitelský ústav bude sídlit v klášteře a že bude nutno sehnat pro kandidátky učitelství vhodného bydlení u kutnohorských občanů, čímž by došlo k vyprázdnění penzionátu voršilek. Voršilky se již neobávaly jen o své školy, začaly mít strach o samotnou svou existenci.⁴⁷²

Avšak městská rada a zároveň školský referent JUDr. Otto Bondy upozornil městskou radu, že zabránění místností v klášteře nebude tak snadné, klášter by totiž mohl město zažalovat pro porušení své živnosti.⁴⁷³ Jednání v městské radě probíhalo i v dalších dnech, všechny strany, až na stranu lidovou, se vyjádřily pro zestátnění učitelského ústavu a zveřejnění dalších klášterních škol, avšak dr. Bondy vyslovil „obavu“, že zamýšlené zveřejnění klášterní obecné a měšťanské školy nebude nejspíš možné, takže se zábořem celého konventu se nebude moci počítat.⁴⁷⁴

Ve dnech 2. a 3. září roku 1919 proběhl na nově vzniklém městském ženském učitelském ústavu v Kutné Hoře zápis do II. a IV. ročníku. Po městě kolovaly fámy o tom, že městský učitelský ústav se záhy stane státním a právem veřejnosti již dávno oplývá. Za to klášterní učitelský ústav rozhodně právo veřejnosti nezíská, kandidátky, které zde přesto setrvají, budou muset každého čtvrt roku absolvovat přezkoušení před komisí a pokud i tak složí maturitu, nedostanou z rozkazu ministra Habrmana práci. Tyto liché informace zapříčinily, že polovina žákyň, dosud navštěvujících klášterní pedagogium, přešla na městský učitelský ústav. Voršilky se právem obávaly, že zbytek kandidátek by se mohl nakonec rozhodnout také

⁴⁷¹ Ve školním roce 1918/1919 byly otevřeny v klášterním pedagogiu I. a III. ročník, takže v následujícím školním roce měly být otevřeny ročníky II. a IV. SOkA KH, Učitelský ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 - 1937. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 233-234, dopis poslaneckému klubu ČSL o dívčím pedagogiu, 18. 8. 1919.

⁴⁷² „S ústavem učitelským zaberou cvičnou školu obecnou, tím padne nám i škola měšťanská a konvent, takto zbavený činnosti a připravený o školy, snadno bude násilně přesídlen a celý klášter zabrán. – Kam potom se uchýlíme, nemajíce jiného domova?“ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 233-234, dopis poslaneckému klubu ČSL o dívčím pedagogiu, 18. 8. 1919.

⁴⁷³ Tamtéž.

⁴⁷⁴ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 240, dopis J. Mašiny, městského rady a katechety, o dění v městské radě, 19. 8. 1919.

pro odchod, protože nemohly žákyním zaručit, že jejich učitelský ústav získá opět právo veřejnosti.⁴⁷⁵

Z tohoto popudu se rozhodla představená kutnohorského konventu navštívit ministra Habrmana a jeho tajemníka dr. Valoucha. Deputaci,⁴⁷⁶ která se vydala jednat na ministerstvo školství a národní osvěty, tvořily: M. M. Ludmila, představená kláštera, její doprovod M. Augustina, městský rada, katecheta Josef Mašina, klášterní katecheta Josef Vrzal, poslanec JUDr. Gustav Mazanec a sekretář poslaneckého klubu ČSL JUC. Červenka. Ministr Habrman se opět vyjádřil v tom smyslu, že by měly voršilky svůj učitelský ústav a místnosti přenechat městu, upozornil je také, že „...evoluční postup je nezadržitelný, že dojde také na sesvětštění obecných měšťanských škol klášterních a že by bylo tudíž rozumější městu v tom směru přijít vstříc, že bychom za to aspoň něco dostaly a že za půl roku, kdož ví, jak bude.“⁴⁷⁷ Na tuto „radu“ reagovala představená odmítavě, poukazovala na to, že do majetku kláštera a škol byly investovány věna sester a jejich práce a že zrušením klášterních škol by byla omezována také svoboda těch rodičů, kteří si přejí pro své děti výchovu od řeholnic. Dr. Valouch zdůraznil, aby se záležitost sporu města s klášterním pedagogiem řešila dohodou. Na jeho slova v zápětí reagoval dr. Mazanec, který řekl: „Dohoda žádá ústupků na obou stranách. Na kláštere se žádají tyto ústupky: aby dal žákyně, místnosti a inventář. A město by udělalo ten ústupek, že by si to vzalo.“⁴⁷⁸ Výsledkem deputace u MŠANO však bylo sdělení, že městský učitelský ústav v Kutné Hoře ministerstvem nebyl ještě povolen. Z toho také vyplývá, že nemohl dostat ani právo veřejnosti a že konaný zápis nelze brát závazně.⁴⁷⁹

V úterý dne 9. září se v Kutné Hoře konalo další jednání týkající se městského a klášterního ústavu za účasti dr. Valoucha. Tentokrát byl ovšem konvent vyzván, aby se jednání zúčastnil zplnomocněný zástupce kláštera.⁴⁸⁰ Z důvodu nemoci představené konventu

⁴⁷⁵ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 264-265, dopis biskupské konsistoři v Hradci Králové, týkající se klášterního pedagogia, 6. 9. 1919. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 270-271, dopis biskupovi Josefu Doubravovi, týkající se klášterního pedagogia, 5. 9. 1919.

⁴⁷⁶ Na účinnost návštěv u ministra Habrmana, zvláště osob řeholních, měla generální představená kongregace Školských sester III. řádu sv. Františka, M. Xaverie Fürgottová, zcela jiný názor. Ve svém dopise představené M. M. Ludmile se o ministru vyjádřila, že „jest to soustružník a člověk bez vyznání a ne gentleman věřící.“ Možnou sílu pak spatřovala v mase katolických rodičů, ovšem pokud by dokázali své zájmy uhájít. Dále ve svém dopise kutnohorskou představenou ujistila, že její jednání v otázce dívčího pedagogia zcela schvaluje, ale „o budovu a ostatní Vaše školy se, Velebná Matinko, perte na život a na smrt; doufám, že vše uhájíte.“ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 211, kart. 50, fol. 10-11, dopis M. Xaverie Fürgottové určený M. M. Ludmile, 27. 9. 1919.

⁴⁷⁷ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 270-271, dopis biskupovi Josefu Doubravovi, týkající se klášterního pedagogia, 5. 9. 1919.

⁴⁷⁸ Tamtéž.

⁴⁷⁹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 266, konvent vydal prohlášení pro rodiče s výsledky deputace u MŠANO, 4. 9. 1919.

⁴⁸⁰ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 273, pozvánka na jednání s dr. Valouchem, 6. 9. 1919.

byl k tomuto jednání zplnomocněn ThDr. Jan Jindra, papežský komoří a biskupský konzistorní rada.⁴⁸¹ Dr. Valouch na svolané schůzi všem přítomným sdělil, že MŠANO povolilo otevřít městský ústav učitelek s II. a IV. ročníkem.⁴⁸² Na základě této skutečnosti představená M. M. Ludmila rozhodla, že ve školním roce 1919/1920 nebude otevřeno dívčí pedagogium, avšak měla určité požadavky k městské radě. Město se muselo zavázat, že přijme kandidátky, které byly dosud zapsané ke studiu na klášterním pedagogiu. Dále, že žákyně budou moci využívat služeb voršilského penzionátu, pokud si to budou jejich rodiče přát, či pokud jsou k tomu dívky zavázány nadační listinou. Další požadavek, který měla obec dodržet, se týkal místností v klášteře, které město nemohlo obsadit a ani využívat ke svým účelům. Avšak představená přislíbila, po přestěhování státního učitelského ústavu, propůjčení jedné až dvou místností pro potřeby veřejných škol. A posledním požadavkem se stal slib, „že se nebude slavná obec domáhati sesvětštění ostatních klášterních škol a ústavů v klášteře jsoucích.“⁴⁸³ Usnesením obecního zastupitelstva byla tato úmluva mezi městem a klášterem schválena dne 13. září. Biskupský ordinariát v Hradci Králové pak svoje souhlasné vyjádření připojil 22. září.⁴⁸⁴

Takže voršilky ve školním roce 1919/1920 sice neotevřely II. a IV. ročník dívčího pedagogia, ale obavy, že přijdou i o cvičnou obecnou školu se nenaplnily. Pětiletá obecná škola pozbyla pouze rázu cvičné školy. Došlo ke spojení se školou měšťanskou pod jednu správu. A jak už bylo uvedeno výše, voršilky ještě nově otevřely jednorozhodní učební kurz, jako IV. třídu měšťanské školy.⁴⁸⁵

Po vyhraném „sporu“ města s konventem se objevil v týdeníku Voskův kraj polemický článek dr. Bondyho s názvem: „Která škola je lepší?“⁴⁸⁶ Dr. Bondy, ač byl zastáncem veřejných škol, uvědomoval si, jak bídně na tom právě tyto školy jsou. Poukazoval na chybějící a nedostatečné prostory pro veřejné školy, nedostatek školních a učebních pomůcek, nedostatek topiva na zimu atd. Měl za to, že pokud má veřejná škola dokázat, že je lepší, musí se pro její zvelebení také něco udělat. Mínil, že ze které školy vyjdou schopnější žáci, ta

⁴⁸¹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 274, plná moc, 9. 9. 1919.

⁴⁸² SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 289, konvent oznamuje ZŠR přerušování vyučování na klášterním pedagogiu, 18. 9. 1919.

⁴⁸³ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 297, požadavky určené městské radě v Kutné Hoře, 9. 9. 1919. SOkA KH, *Voskův kraj: týdeník Československé soc.-demokratické strany dělnické pro okres Kutnohorský a Uhlířskojanovický*. Č. 30, (září 1919). Kutná Hora, 1919.

⁴⁸⁴ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 298, schválení úmluvy mezi městem a klášterem, 13. 9. 1919 a 22. 9. 1919.

⁴⁸⁵ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 282, zpráva okresní školní radě o obecné a měšťanské škole, 18. 9. 1919.

⁴⁸⁶ SOkA KH, *Voskův kraj: týdeník Československé soc.-demokratické strany dělnické pro okres Kutnohorský a Uhlířskojanovický*. Č. 29, (září 1919). Kutná Hora, 1919.

dokáže, že je lepší. Takže pokud by se vše zdařilo a došlo by ke zlepšení stavu veřejných škol, museli by rodiče zákonitě dát přednost právě škole veřejné před soukromou. Uvědomoval si však, že klášterní školy se mohou bránit stejným způsobem. A tak by mohlo dojít k tomu, že „...by se udržely obojí školy a v Kutné Hoře bychom měli vedle výtečných škol veřejných také výtečné školy klášterní.“⁴⁸⁷ Tuto nastalou situaci by rozhodně nepovažoval za neštěstí, protože děti navštěvující klášterní školy jsou podle něj také dorostem a nadějí národa. Svůj článek pak dr. Bondy uzavřel slovy: „Kdyby se boj o školu rozvinul tak, jak jsem naznačil, pak by dala Kutná Hora příklad, jak se má v republice boj stranický vybojovati, totiž ne tupením a snižováním odpůrce, nýbrž usilovnou prací podle svých vlastních zásad a vzájemným předstihováním se o to, která strana skutkem lépe prospěje národu a republice.“⁴⁸⁸

Dne 5. června 1920 sdělila představená kutnohorského konventu ZŠR, že 30. června se uskuteční zápis žákyň a hned poté budou následovat přijímací zkoušky do I. ročníku klášterního soukromého ženského učitelského ústavu.⁴⁸⁹ Z tohoto oznámení je patrné, že se voršilky nehodlaly svého pedagoga jen tak lehce vzdát. Voršilky se necítily být povinny ZŠR žádat o povolení otevření I. ročníku. Měly totiž na mysli tu skutečnost, že klášterní pedagogium nebylo zrušeno žádným nařízením a „...jen nátlakem okolností bylo vyučování v něm na jeden rok přerušeno.“⁴⁹⁰ Voršilky ale také věděly o svém nelehkém postavení, protože učitelský ústav byl nadále bez práva veřejnosti. Obávaly se též, že se „...rozvíří nový boj proti klášteru, ale přec konvent uznává za svou povinnost pokusiti se ještě jednou o záchranu školy, která po 30 let tak správně plnila svůj úkol...“⁴⁹¹

Konvent byl ZŠR upozorněn, že musí doložit náležitě doklady toho, že klášterní učitelský ústav bude vyhovovat podmínkám stanoveným v § 68 zákona ze 14. května 1869.⁴⁹² Dne 17. července představená zaslala k ZŠR opis organizačního statutu pedagoga,⁴⁹³ který byl doplněn změnami v učebních osnovách dle výnosů MŠANO.

⁴⁸⁷ SOkA KH, *Voskáv kraj: týdeník Československé soc.-demokratické strany dělnické pro okres Kutnohorský a Uhlířskojanovický*. Č. 29, (září 1919). Kutná Hora, 1919.

⁴⁸⁸ Tamtéž.

⁴⁸⁹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 182, kart. 36, fol. 387, ZŠR oznámení zápis do I. ročníku na klášterním pedagogiu, 5. 6. 1920.

⁴⁹⁰ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 182, kart. 36, fol. 388, dopis biskupskému ordinariátu v Hradci Králové, týkající se klášterního pedagoga, 7. 6. 1920.

⁴⁹¹ Tamtéž.

⁴⁹² SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 182, kart. 36, fol. 409, ZŠR žádá doklady týkající se klášterního pedagoga, 9. 7. 1920.

⁴⁹³ Originál organizačního statutu soukromého ženského učitelského ústavu byl schválen výnosem ministerstva záležitostí duchovních a vyučování ze dne 12. ledna 1899. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 182, kart. 36, fol. 413, konvent zasílá požadované doklady ZŠR, 17. 7. 1920.

O slibném vývoji jednání v otázce soukromých škol probíhajících na parlamentní půdě informoval představenou ve svém dopise ze dne 20. července 1920 dr. Mazanec. Schůzky s ministrem Habrmanem se zúčastnil přímo Mons. Šrámek, protože dr. Mazanec byl nemocen. Výsledek jednání mohly voršilký považovat za úspěch, protože všechny soukromé školy měly obdržet na pět let právo veřejnosti. Dr. Mazanec doufal tedy, že „...*tím je také ukončen zápas za existenci ústavu.*“⁴⁹⁴

Zemská školní rada však voršilkám v srpnu sdělila,⁴⁹⁵ že MŠANO nemůže vyhovět jejich žádosti o povolení otevření soukromého ženského učitelského ústavu. A to z toho důvodu, že jeho organizační statuta nevyhovují ustanovením platným pro státní učitelské ústavy. V důsledku tohoto sdělení se opět vydala deputace k ministru Habrmanovi.⁴⁹⁶ Deputace byla vedena dr. Mazancem, J. M. Zavoralem,⁴⁹⁷ strahovským opatem, a Augustou Rozsypalovou. Na základě tohoto jednání oznámila představená ministerstvu školství a národní osvěty dne 29. srpna⁴⁹⁸ opětné zahájení vyučování na soukromém ženském učitelském ústavu v Kutné Hoře. ZŠR pak v září informovala voršilký o tom, že MŠANO zahájení vyučování bere na vědomí s upozorněním, že je nutné zaslat k ZŠR ještě různé výkazy.⁴⁹⁹

Udílení práv veřejnosti soukromým školám sice bylo přislíbeno již v červenci roku 1920, ale MŠANO se k vyřešení této otázky do konce roku nedostalo. Voršilký podaly svoji žádost o udělení práva veřejnosti pro soukromý ženský učitelský ústav k MŠANO dne 3. prosince 1920. Ve svojí žádosti představená poukazovala na několik důvodů, proč by mělo být ústavu opět uděleno. Uvedla například, že soukromý ženský učitelský ústav byl otevřen ve školním roce 1891/1892 a již od školního roku 1897/1898 mu bylo propůjčeno právo veřejnosti, dále pak že ústav vykazuje vysokou návštěvnost ze strany žákyň, že místnosti a potřebné učební

⁴⁹⁴ SOA Praha, Voršilký KH, inv. č. 182, kart. 36, fol. 416, dopis dr. Mazance, 20. 7. 1920.

⁴⁹⁵ SOA Praha, Voršilký KH, inv. č. 182, kart. 36, fol. 435, ZŠR informuje o stavu věcí v otázce klášterního pedagogia, 24. 8. 1920.

⁴⁹⁶ SOA Praha, Voršilký KH, inv. č. 182, kart. 36, fol. 436, otevření klášterního pedagogia oznámeno MŠANO, 29. 8. 1920.

⁴⁹⁷ Jan Method Zavoral se narodil dne 28. srpna 1862 v rodině chudého truhláře v Neveklově. Studoval na piaristickém gymnáziu v Benešově, svá středoškolská studia pak dokončil na Akademickém gymnáziu v Praze, kde maturoval v roce 1880. Po maturitě vstoupil do premonstrátského řádu v klášteře na Strahově, v roce 1884 složil řeholní sliby a o rok později byl pak vysvěcen na kněze. Do svého zvolení opatem Strahovského kláštera v roce 1906 působil v Jihlavě jako kaplan, katecheta a učitel češtiny. V době 1. světové války zřídil ve Strahovském klášteře lazaret. Raněné a nemocné vojáky denně navštěvoval, například kvůli rumunským raněným se naučil velmi rychle rumunsky, aby s nimi mohl rozmlouvat v jejich rodném jazyce. Po válce si získal právě u rumunského lidu neobvyklou náklonnost. V letech 1918 – 1925 byl činným politikem: poslancem a senátorem v Národním shromáždění. Udržoval rozsáhlé styky s předními příslušníky české inteligence, byl členem prestižních literárních a uměleckých společností v ČSR i v cizině. Zemřel ve věku nedožitých osmdesátí let v Praze, dne 26. června 1942. MAREK – HANUŠ. *Osobnost v církvi a politice*, s. 308–316.

⁴⁹⁸ ZŠR byla opětne zaslána opravená organizační statuta ústavu. SOA Praha, Voršilký KH, inv. č. 182, kart. 36, fol. 436, otevření klášterního pedagogia oznámeno MŠANO, 29. 8. 1920.

⁴⁹⁹ SOA Praha, Voršilký KH, inv. č. 182, kart. 36, fol. 465, ZŠR oznamuje, že MŠANO bere na vědomí otevření soukromého ženského učitelského ústavu, 29. 8. 1920.

pomůcky plně vyhovují potřebám vyučování, a že ústav dbá všech zákonů, nařízení a výnosů MŠANO. Představená M. M. Ludmila zakončila svoji žádost se slovy: „*V nejhlubší úctě podepsaná představená prosí, aby této žádosti dobrotivě bylo vyhověno a slibuje, že dbáno bude všech pokynů a nařízení školních úřadů a snažně pečováno o výchovu budoucích učitelek v duchu vlasteneckém.*“⁵⁰⁰ Odpovědi na svoji žádost se voršilky dočkaly na začátku nového roku.⁵⁰¹ MŠANO vynesemím ze dne 5. února 1921, č. 6848, udělilo soukromému ženskému učitelskému ústavu právo veřejnosti pro školní roky 1920/1921 a 1921/1922.

V říjnu roku 1922 musely voršilky svoji žádost o znovu udělení práva veřejnosti k MŠANO opakovat.⁵⁰² Odpovědi se jim dostalo opět až v následujícím roce. Než voršilky obdržely oficiální rozhodnutí ve věci práva veřejnosti, dostaly dopis od strahovského opata J. M. Zavorala, který jim s potěšením oznamoval, že výnosem MŠANO ze dne 24. února 1923⁵⁰³ bylo voršilskému učitelskému ústavu uděleno právo veřejnosti „...*na dobu zachování zákonitých podmínek.*“⁵⁰⁴ Představená kláštera za kladné vyřízení žádosti o udělení práva veřejnosti zaslala děkovné dopisy jak na ministerstvo školství a národní osvěty, tak i samotnému ministrovi. V dopise určenému MŠANO slibuje, že „...*dbáti bude toho, aby ústav vychovával učitelky svědomité a prodchnuté láskou k drahé Vlasti a ku svému krásnému povolání.*“⁵⁰⁵

Udělení práva veřejnosti pro klášterní pedagogium na dobu neomezenou znamenalo definitivní konec zápasu o jeho existenci. Lze tedy zkonstatovat, že přes všechny snahy socialistických poslankyň a poslanců a samotného města se nepodařilo fungování kutnohorských klášterních škol voršilek, tak i samotného konventu, vážněji ohrozit.

⁵⁰⁰ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 182, kart. 36, fol. 518, žádost o udělení práva veřejnosti, 3. 12. 1920.

⁵⁰¹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 183, kart. 37, fol. 48, právo veřejnosti pro školní roky 1920/1921 a 1921/1922, 10. 2. 1921.

⁵⁰² SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 152, žádost k MŠANO o udělení práva veřejnosti, 16. 10. 1922.

⁵⁰³ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 284, děkovný dopis určený pro MŠANO, 26. 3. 1923.

⁵⁰⁴ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 275, dopis J. M. Zavorala, 6. 3. 1923.

⁵⁰⁵ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 284, děkovný dopis určený pro MŠANO, 26. 3. 1923. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 184-185, kart. 37, fol. 289, děkovný dopis určený pro ministra školství a národní osvěty, 30. 3. 1923.

5.2.2 Vliv prvorepublikových liberálních myšlenek na kandidátky klášterního učitelského ústavu

V lednu roku 1919⁵⁰⁶ se několik kandidátek III. ročníku voršilského učitelského ústavu rozhodlo prostřednictvím Svazu středoškolského studentstva spravit ministerstvo školství a národní osvěty o poměrech zde panujících. Dívky svoji zprávu uvedly slovy: „*Nemůžeme již déle snášeti to, co jsme musely trpěti za vlády rakouské, a proto uveřejňujeme tuto zprávu o úžasných poměrech, jež panovaly a téměř nezměněně dosud panují v našem ústavě.*“⁵⁰⁷ Dívkám se nelíbilo, že „*za vlády Habsburků projevována při každé příležitosti loyálnost a téměř při každé hodině češtiny byly jsme nabádány k oddanosti rodině panovnické; nesčíslněkrát jsme musily vyslechnouti chvalozpěvy o „obětavých“ činech vznešeného Karla a „předobré“ Zity.*“⁵⁰⁸ Velice často jim mělo být M. Augustinou, učitelkou češtiny,⁵⁰⁹ připomínáno, že existence Čech bez Rakouska není možná. Dívky poukazovaly na to, že sice projevení loajality s Habsburskou monarchií po prohlášení Československé republiky ustalo, ale nedostalo se jim významnějšího výkladu například o prezidentu Wilsonovi, Masarykovi či o legionářích a dokonce „*v těchto případech bylo zcela „zapomenuto“ na povinnost připomenouti jejich obětavosti a zásluhy.*“⁵¹⁰ K oslavám konaným 8. listopadu měly kandidátky opět své výhrady. Přednáška ředitele K. Truxy podle nich byla „*...jen jakousi obhajobou Habsburků; bylo tu dokazováno, že nebyli špatnými, nýbrž slabými panovníky, kteří podlehlí vlivu svého okolí.*“⁵¹¹ Zápis o oslavách 8. listopadu v kronice učitelského ústavu s námitkami dívek nekoresponduje. V kronice je uvedeno, že ředitel K. Truxa „*8. listopadu promluvil ke všem žákyním o významu národního osvobození..., načež žákyně přednesly básně a zpívaly písně vlastenecké.*“⁵¹² Dalšího rozhořčení se dívky dočkaly poté, co byla ministerským výnosem dne 25. listopadu 1918 zrušena povinná účast žáků na náboženských úkonech a dozor učitelů nad jejich prováděním se stal dobrovolným,⁵¹³ protože nebyly s jeho celým obsahem vůbec seznámeny. Kandidátkám se v otázce návštěvy kostela dostalo odpovědi v tom smyslu, že „*...mše budeme se účastniti jako doposud; má-li však některá*

⁵⁰⁶ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 15-16, O poměrech v dívčím učitelském ústavě „Uršulinek“ v Kutné Hoře, 20. 1. 1919.

⁵⁰⁷ Tamtéž.

⁵⁰⁸ Tamtéž.

⁵⁰⁹ SOkA KH, Učitelský ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 - 1937.

⁵¹⁰ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 15-16, O poměrech v dívčím učitelském ústavě „Uršulinek“ v Kutné Hoře, 20. 1. 1919.

⁵¹¹ Za zajímavý moment z celé přednášky dívky považovaly jen ten, kdy ředitel Truxa pronesl, že „*...Praha je hlavní město Čech a bude vzkvétati.*“ Tamtéž.

⁵¹² SOkA KH, Učitelský ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 – 1937.

⁵¹³ FIALA. *Český politický katolicismus*, s. 188–190.

vážnou příčinu (!) že nemůže přijíti, nebude trestána pro nepřítomnost.“⁵¹⁴ Když se dívky v otázce znění výnosu ozvaly znovu, bylo jim „...těsně před mší oznámeno, že výnos došel a vyložen (ne přečten) tak, jak minulého dne bylo řečeno.“⁵¹⁵ Přečtena jim měla být pouze věta, týkající se nepovinného dozoru učitelů při náboženských úkonech s tím, že bylo „...z toho „odvozeno“, že se před mší budem scházeti ve třídě jako dříve, aby ti, kdo jsou ochotni vykonávati dozor, měli náležitý přehled.“⁵¹⁶ Dívky tedy měly pocit, že budou nadále pod kontrolou a obávaly se, že „... bude-li některá scházeti, nebude jí to příležitostně „přičteno k dobru“?“⁵¹⁷ Nespokojené kandidátky pochybovaly o tom, že na jiných školách bylo výnosu porozuměno shodně, jako tomu bylo právě na klášterním učitelském ústavu.

Pro dívky byla však nejpálčivější otázka týkající se kandidátek bydlících a stravujících se v klášteře, tedy chovank klášterního penzionátu. Podle nich mělo být vydáno nařízení, dle kterého chovanky, jejichž rodiče nejsou bytem v Kutné Hoře, musí přebývat v klášteře. A pokud by chtěly bydlet jinde, mimo klášterní penzionát, mělo jim být vyhrožováno, že budou vyloučeny. O domácím řádu pro chovanky penzionátu měly kandidátky také své mínění, podle nich se domácí řád hodil „...svým středověkým duchem spíše do musea, než pro praktické užívání ve 20. stol.“⁵¹⁸ Ministerstvu školství a národní osvěty z něj vypsaly několik bodů, kterými se chovanky musí řídit. Tyto výtky směřovaly například k účasti na modlitbách. Ty začínaly v šest hodin ráno společnou modlitbou, o půl osmé pak následovala mše. Po obědě, před večeří a před spaním měly následovat další společné modlitby. V neděli se musely dívky účastnit dvou mší a požehnání atd. Dalším vytýkaným bodem domácího řádu byly pak procházky chovank. V zimě se mohly chovanky procházet pod dozorem sester jen čtvrt hodiny, a to od 13 do 13, 15 hod, v létě pak půl hodiny, a to od 13 do 13, 30 hod. V neděli se vyráželo na delší procházku někam za město, samozřejmě za dozoru. Do samotného města se pak dívky dostaly velmi zřídka. Podle řádu směly dívky jezdit domů pouze o svátcích a v pololetí.⁵¹⁹

Tím však stížnosti kandidátek nekončily. Stěžovaly si na nedodržování listovního tajemství, protože „dopisy odesílané chovankami i jim zaslané (třebas rodiči) jsou podrobeny

⁵¹⁴ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 15-16, O poměrech v dívčím učitelském ústavě „Uršulinek“ v Kutné Hoře, 20. 1. 1919.

⁵¹⁵ Informace týkající se existence nového ministerského výnosu byly podány jen kandidátkám III. ročníku učitelského ústavu, zato kandidátkám I. ročníku a žákyním měšťanské a obecné školy „...nebylo oznámeno ničeho.“ Tamtéž.

⁵¹⁶ Tamtéž.

⁵¹⁷ Tamtéž.

⁵¹⁸ Tamtéž.

⁵¹⁹ Tamtéž.

censuře (snad by mohli rodiče své dítě zkaziti!?).⁵²⁰ Dále pak například, že kandidátky I. ročníku se nesměly stýkat s kandidátkami III. ročníku, chovanky se nesměly dívat z okna,⁵²¹ volný čas musely trávit ve společné místnosti pod dozorem, číst mohly jen knihy ze školní knihovny „...*(ovšem, že pečlivě „censurované“ – čištěný Sienkiewicz), kde není naprosto místa pro Jiráska, Machara a většinu moderních „zhoubných“ spisovatelů.*“⁵²² Zakázáno měly také odebírání časopisů a novin, navštěvování studentských schůzí či navštěvování soukromých kurzů ve městě. Dívky také pochybovaly o národní výchově v klášteře. Uvádí příklad, že „*před 28. říjnem musily se všechny chovanky modlití před a po jídle německy „Zdravas“, který předřikávala M. Cyrila (Němka). Když proti tomu 1 chov. vystoupila, bylo od německého modlení ustoupeno, ale rozzlobená jeptiška prohlásila, že nikdo nemá práva „dotýkati se“ její mateřštiny.*“⁵²³ Na závěr svého psaní uvedly nespokojené kandidátky své požadavky. Žádaly, aby „...*si chovanky mohly – dokud nebude ústav sestátněn – voliti dle vůle rodičů byt ve městě.*“⁵²⁴ A pro dívky, které zůstanou v penzionátu, požadovaly radikální změnu domácího řádu.⁵²⁵ Na závěr pak kandidátky učitelství dodaly, že „*jest již svrchovaný čas, aby ty úžasné krivdy a nemožný domácí řád chovaneček, byly odstraněny...*“⁵²⁶

Odpověď představené konventu M. M. Ludmily⁵²⁷ týkající se výtek a přání žákyň učitelského ústavu na sebe nenechala dlouho čekat, ovšem „*odporujeme takměř všemu*“, o čem psaly dívky na MŠANO. Představená zde uvádí, že dívky v zimě vstávají o půl sedmé ráno a že „*ranní a večerní modlitby jsou kratičké a modlitba v kostele po obědě dobrovolná a také ne déle 7 minut trvající.*“⁵²⁸ Dále pak, že školní mše v neděli se koná o půl deváté ráno, na dřívější mši chodí dobrovolně jen ty dívky, které zpívají na kůru, ale v tom se také oba

⁵²⁰ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 15-16, O poměrech v dívčím učitelském ústavě „Uršulinek“ v Kutné Hoře, 20. 1. 1919.

⁵²¹ Ve svém dopise kandidátky popisují situaci, kdy se dvě chovanky z okna dívaly a tím „...*zákon překročily, nebylo to ani v místnosti školní, ani za vyučování, bylo jim vyhrožováno dostatečnou z fysiky.*“ (M. Stanislava).“
Tamtéž.

⁵²² Tamtéž.

⁵²³ Tamtéž.

⁵²⁴ Tamtéž.

⁵²⁵ 1) Jednání chovaneček má být podřízeno vůli rodičů a ne představené. 2) Chovanky nesmí být nuceny k pobožnostem. 3) Volný čas si mohou chovanky rozvrhnout podle své vůle. 4) Do města smí chodit každodenně, v určitou dobu i bez dozoru. 5) Smí navštěvovat soukromé hodiny ve městě. 6) Smí být členkami studentských a vzdělávacích spolků a účastnit se jejich schůzí, debatních večírků, akademií, a to bez dozoru. 7) Smí navštěvovat koncerty, divadla, přednášky bez dozoru i jednotlivě. 8) Nutné zřídit řádnou (necenzurovanou) knihovnu a čítárnu. Čítárna může být společná s mužským učitelským ústavem. 9) Povolení odebírání a čtení novin a časopisů. 10) Chovanky mohou navštěvovat domov, pokud jejich návštěva nebude zasahovat do výuky. 11) Listovní tajemství musí být zachováno. 12) Chovanky nesmí být nuceny vstávat o půl šesté ráno a chodit spát v osm hodin večer. Tamtéž.

⁵²⁶ Tamtéž.

⁵²⁷ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 18, odpověď na výtky proti penzionátnímu řádu, 7. 2. 1919.

⁵²⁸ Tamtéž.

ročníky ústavu střídaly. Co se týče procházek, představená se zde zmiňovala, že v zimě chodí chovanky na půl až třičtvrtě hodinu ven a dozor je nutný, protože jsou jim dovoleny různé aktivity, například sáňkování. Poukazovala na to, že dozor je nutný i při procházkách za město, neboť jsou mezi chovankami i malé dívky. Uvedla také, že „v nutných případech chodí ojedinelé do města malé chovanky v průvodu učitelky a velké po dvou a často bez dozoru.“⁵²⁹ Na výtku, že není dívkám dovoleno navštěvovat soukromé hodiny ve městě, argumentovala představená se slovy, že učitelky piána či francouzštiny dochází do kláštera, a proto chovanky nemusí chodit za tímto účelem do města.⁵³⁰ Požadavek, aby kandidátky, které nebydlí v místě, využívaly služeb penzionátu, vznikl po neblahé zkušenosti, „...kdy před léty některé z kandidátek venku bydlících chovaly se velmi neslušně a tak poškozovaly čest a dobrou pověst ústavu.“⁵³¹ Představená pak dále uvedla, že se nebrání tomu, aby dívky bydlely ve městě, ale tím pádem „...vzdává se zodpovědnosti za chování kandidátek.“⁵³² Co se týče dalších výtek a požadavků, ty hodlala představená řešit s rodiči nespokojených chovanek. Byla si však jistá, že „...většina rodičů požadavky neschválí, neb by představená nemohla být zodpovědná ani za zdraví, ani za prospěch, ani za mravní zachovalost svěřených dívek.“⁵³³ Požadavky, které chtěla sama splnit a bez souhlasu rodičů také mohla, byly následující: 1) Chovanky mohou bydlet ve městě, vzdá se však zodpovědnosti za jejich mravní chování. 2) Na soukromé hodiny mohou docházet do města. 3) K pobožnostem nejsou a nebudou nuceny, neboť „...ta musí být výrazem nitra.“⁵³⁴ 4) Časopisy a noviny mohou odebírat, ovšem bude nutné jejich odsouhlasení rodiči. 5) Mohou navštěvovat domov, pokud tomu nebude bránit výuka. 6) Vstávat budou chovanky o půl osmé ráno a spát budou chodit úměrně k množství přípravy na vyučování příštího dne.⁵³⁵

Představená M. M. Ludmila se rozhodla nastalou situaci řešit pomocí dotazníků,⁵³⁶ které rozeslala rodičům nespokojených dívek. Vyplněné dotazníky a dopisy rodičů pak zaslala představená konventu na konci února roku 1919 ZŠR.⁵³⁷ Obsah dotazníku vycházel

⁵²⁹ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 18, odpověď na výtky proti penzionátnímu řádu, 7. 2. 1919.

⁵³⁰ Představená zde zmiňuje, že dívky z IV. ročníku v loňském roce navštěvovaly soukromé hodiny matematiky. Tamtéž.

⁵³¹ Tamtéž.

⁵³² Tamtéž.

⁵³³ Tamtéž.

⁵³⁴ Tamtéž.

⁵³⁵ Tamtéž.

⁵³⁶ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 95-135, vyplněné dotazníky, týkající se požadavků chovanek, 11. 2. 1919.

⁵³⁷ Vyplněných dotazníků bylo ZŠR zasláno 12. Chybí dotazník Josefa Kučery, takže zpracováno bylo 11 dotazníků. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 22, ZŠR zaslány dotazníky a dopisy rodičů, 22. 2. 1919.

z požadavků nespokojených chovaneč.⁵³⁸ Rodiče⁵³⁹ se měli vyslovit k jedenácti bodům, které představená sestavila:

„1) Dáváte i nadále představené kláštera, neb od ní ustanovené zástupkyni právo, dozírati na jednání Vaší dcery a jednání radou, poučením neb příkazem řídití?“⁵⁴⁰ V tomto bodu byli všichni rodiče za jedno, rozhodně souhlasili.⁵⁴¹ „2) Má i nadále dcera Vaše, jakožto katolická křesťanka, jako dosud konati společnou modlitbu ranní, večerní a stolní a v neděli se účastniti mše sv. a sv. požehnání?“⁵⁴² Až na dva rodiče se ostatní vyjádřili opět souhlasně. Otec Boženy Černé toto rozhodnutí ponechal na vůli své dcery, tak i otec Růženy Krskové odpověděl: „Nechávám na její vůli, ale je chrám Páně navštívití povinna v neděli. K žádné pobožnosti nesmí být nucena.“⁵⁴³ Následujícím bodem byl pak: „3) Svolujete, aby volný mimoškolní čas byl dceři Vaší představenou rozdělen ke studiu a k zotavení? Či smí dceruška Vaše s časem tím nakládati libovolně?“⁵⁴⁴ S první částí otázky rodiče souhlasili, ale u druhé již nebyli tak jednotní. Šest rodičů bylo rozhodně proti, tři pak byli pro možnost po dohodě s představenou změnit využití volného času svých dcer a dva rodiče⁵⁴⁵ nechali využití volného času na vůli svých dcer. Další bod se pak skládal opět ze dvou otázek: „4) Smí dcera Vaše každodenně dle své vůle a bez dozoru docházeti do města? Či má se to díti dle dosavadní zvyklosti jen v případě nutnosti a s dovolením představené?“⁵⁴⁶ Sedm rodičů nechtělo nic měnit, vše mělo zůstat při starém zavedeném pořádku, jeden z rodičů docházení do města povolil, ale s nutným svolením představené a také s dozorem, další pak dozor za nutný nepovažoval, důležitý byl však pro něj souhlas představené. Výjimku tvořili opět František Černý a Josef Krsek, kteří odpověděli na otázky: „Ano, dle své potřeby.“ a „Může podle

⁵³⁸ Obesláni byli rodiče těchto dívek: Marie Budínové, Boženy Černé, Jarmily Drtinové, Antonie Chellerové, Bohumily Hruškové, Marie Hrubé, Ludmily Kloudové, Růženy Krskové, Milady Kučerové, Blaženy Ortové, Jaroslavy Raušové a Ludmily Šotnerové. SOA Praha, Voršilký KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 251-252, seznam chovaneč kláštera ř. sv. Voršily v Kutné Hoře r. 1918, v prosinci 1918. SOA Praha, Voršilký KH, inv. č. 182, kart. 36, fol. 363-364, seznam osob bydlících v klášteře, 15. 5. 1920.

⁵³⁹ Josef Budín, rolník ve Studené (Morava). František Černý, sýrař ve Velkých Petrovicích. Antonín Drtina, řídící učitel ve Vysočanech u Nového Bydžova. Antonín Cheller, učitel ve Ždanicích u Kouřimi. Jan Hruška, rolník v Hostoulicích u Žlebů. František Hrubý, správce školy v Mláce (Novosedla nad Nežárkou). Anna Kloudová, vdova po řídícím učiteli v Uhlířské Lhotě. Josef Krsek, obchodník ve Velkých Petrovicích. Josef Kučera, rolník ve Všeradicích. František Ort, rolník v Sobotce. Viktor Rauš, traťmistr v Českém Brodě. Josef Šotner, řídící učitel v Drobnicích u Leštiny. SOA Praha, Voršilký KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 95-135, vyplněné dotazníky, týkající se požadavků chovaneč, 11. 2. 1919.

⁵⁴⁰ Tamtéž.

⁵⁴¹ František Černý pro svou dceru prosil „o radu a poučení“ a Josef Krsek napsal: „Račte být dobrou radou k jejímu učitelskému vzdělání.“ Tamtéž.

⁵⁴² Tamtéž.

⁵⁴³ Tamtéž.

⁵⁴⁴ Tamtéž.

⁵⁴⁵ Jednalo se opět o sýraře Františka Černého a obchodníka Josefa Krsku. Tamtéž.

⁵⁴⁶ Tamtéž.

*potřebí jít do města bez dozoru. Jen v případě nutnosti bez dovolení představené.*⁵⁴⁷ Následující otázkou vyžadující si odpověď rodičů byla: „5) Svolujete, aby dcera Vaše byla členkou studentských a vzdělávacích spolků, jí samou volených? Smí se účastniti jich schůzí, debatních večírků, akademií a to bez dozoru?“⁵⁴⁸ Rozhodně proti členství a návštěvám akcí s ním spojených byla čtveřice rodičů. Dalším dvěma rodičům členství v naznačených spolcích nevadilo, ale s podmínkou svolení představené, ovšem s návštěvami akcí již nesouhlasili. Pro členství ve spolcích a návštěvy akcí, avšak se svolením představené a pod dozorem, se vyslovila trojice rodičů. A opět otcové František Černý a Josef Krsek se ve svých odpovědích výrazně lišili od ostatních rodičů, neboť členství ve studentských a vzdělávacích spolcích a návštěvy schůzí, debatních večírků, akademií zcela ponechávali na vůli svých dcer. Šestý bod dotazníku se také týkal návštěvy různých společenských akcí. Představená se tedy rodičů dotazovala, zda jejich dcera „smí navštěvovati divadla, koncerty, přednášky a zábavy bez dozoru i jednotlivě (sama)?“⁵⁴⁹ Nesouhlasně se vyjádřila trojice rodičů, ostatní svůj souhlas podmiňovali různými podmínkami. Jen jeden z rodičů se vyslovil, že tyto kulturní akce může jeho dcera navštívit sama,⁵⁵⁰ ostatní považovali za nutný dozor či nezávadnost představení a zábav. Následující dotaz se týkal literatury: „7) Smí čísti všecko, co sama chce a používati čítárny se studenty společné, neb snad i čítárny lidové?“ Svě kategorické „Ne“ na tuto otázku vyslovila šestice rodičů. Další čtveřice rodičů souhlasila, pokud představená či sami rodiče vyjádří s výběrem literatury souhlas.⁵⁵¹ A opět se objevil jeden rodič, Josef Krsek, který se svojí odpovědí vymykal ostatním, neboť na tento dotaz odpověděl, že jeho dcera může číst „vše, co si přeje.“⁵⁵² Další bod dotazníku souvisel s předcházejícím, neboť se týkal odebírání denního tisku: „8) Smí odebrati časopisy a noviny, jež sama chce, neb ty, jež doznají schválení rodičů neb jejich zástupců?“⁵⁵³ Přímou zamítavou odpověď se objevila u dvou z rodičů. Sedm rodičů povolilo svým dcerám čtení časopisů a novin s podmínkou, že budou schváleny jimi samotnými, zástupci či představenou kláštera. A dva z rodičů nechali výběr novin a časopisů na vůli svých dcer.⁵⁵⁴ Mezi další výtky nespokojených kandidátek patřilo to, že chovanky nemohou během školního roku navštěvovat domov, jak by si přály. Představená

⁵⁴⁷ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 95-135, vyplněné dotazníky, týkající se požadavků chovanek, 11. 2. 1919.

⁵⁴⁸ Tamtéž.

⁵⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁵⁰ Opět se jednalo o dceru Josefa Krška. Tamtéž.

⁵⁵¹ Otec Marie Hrubé se například vyjádřil takto: „Smí čísti z knihovny ústavní a potom to, co z domova jako nezávadné by jí bylo dovoleno, nebo jejími představeným soukromě poskytnuto bylo.“ Další z otců pak na sedmou otázku odpověděl, že jeho dcera „smí vše, to co jest k jejímu vzdělání.“ Tamtéž.

⁵⁵² Tamtéž.

⁵⁵³ Tamtéž.

⁵⁵⁴ František Černý a Josef Krsek. Tamtéž.

zformulovala dotaz takto: „9) *Smí bez výslovného přání Vašeho, nám sděleného, navštěvovati domov pokud tomu vyučování nebrání?*“ Ač s podivem, rozhodně proti byla čtveřice rodičů. Jeden z rodičů si přál, aby vše zůstalo, jak doposud, tři další návštěvu své dcery podmiňovali svým případným přáním.⁵⁵⁵ Chovanka Marie Budínová pak se svolením představené mohla navštěvovat svoji sestru, k návštěvě domova se však rodiče nevyjádřili. Jen dvojice rodičů nic nenamítala proti tomu, aby dcery mohly přijet domů, pokud tomu nebudou bránit školní povinnosti.⁵⁵⁶ Předposlední bod dotazníku se týkal listovního tajemství a možnosti volného dopisování dívek. Rodiče tedy odpovídaly na dotaz tohoto znění: „10) *Ponecháváte představené právo, aby jako dosud přehlížela dopisy dcery Vaší? Či smí si tato dopisovati volně a s kýmkoliv?*“⁵⁵⁷ Z jedenácti rodičů se proti porušování listovního tajemství ozval jen jeden a to, opět Josef Krsek, který v dotazníku na tuto otázku uvedl: „*Ne, to si nepřejí.*“⁵⁵⁸ Co se týče druhé části dotazu, tam se již odpovědi rodičů různí. U pěti rodičů se objevuje opět strohé „*Ne*“, jeden z rodičů se nevyjádřil, další pak na dotaz odpověděl: „*Nebude vadit, když to bude jako doposud.*“⁵⁵⁹ Dva rodičové si přáli, aby si jejich dcery dopisovaly pouze s nimi a s přáteli. Poslední dva z rodičů souhlasili s volným dopisováním svých dcer. A závěrečným bodem dotazníku byla otázka: „11) *Je představené ponecháno, aby i nadále dobu vstávání a ukládání ku spánku sama stanovila, majíc na zřeteli dobu roční, prospěch studijní i tělesnou zdatnost jednotlivých chovanek?*“ S posledním bodem dotazníku souhlasilo prakticky devět rodičů. Jeden z nich se vyjádřil, že „*na požádání může být doba změněna*“, další pak „*pro nedostatek vlněných ponožek a vzhledem ku chronické rýmě, kt. má dcera trpí, slušné žádám, aby po zimní dobu nebyla k časnému vstávání přidržována.*“⁵⁶⁰ U dvou dívek ponechali rodiče rozhodnutí na nich samých.

Někteří rodiče⁵⁶¹ k vyplněnému dotazníku připojili také průvodní dopis. Vzдорovité chování svých dcer připisovali událostem té doby, především státnímu převratu.⁵⁶² Někteří si mysleli, že souhlas s reformními požadavky byl na jejich dcerách „vynucen“ ostatními

⁵⁵⁵ Matka Ludmily Kloudové uvedla v dotazníku: „*Přála-li bych si, aby přijela mimořádně, oznámím to sama předem.*“ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 95-135, vyplněné dotazníky, týkající se požadavků chovanek, 11. 2. 1919.

⁵⁵⁶ Josef Krsek a Viktor Rauš. Tamtéž.

⁵⁵⁷ Tamtéž.

⁵⁵⁸ Otec Boženy Černé se pak k tomuto problému nevyjádřil. Tamtéž.

⁵⁵⁹ Tamtéž.

⁵⁶⁰ Tamtéž.

⁵⁶¹ Sedm rodičů připojilo k dotazníku své dopisy. Tamtéž.

⁵⁶² Ve svém dopise Josef Kučera uvedl: „*...vždyť ale jsou to nedospělé dívky; prosím rače blahovlnně uvážiti taková nenadálá doba převratů, rozrušuje i nás staré rolníky...*“ Dále pak Viktor Rauš: „*Světový převrat působil i na vznětlivé duše mladých dívek, čímž se nerozumné jejich jednání vysvětluje a částečně omlouvá.*“ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 116, dopis Josefa Kučery, s. d. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 125, dopis Viktora Rauše, 16. 2. 1919.

nespokojenými dívkami.⁵⁶³ Poukazovali také na to, že by drobné ústupky dívkám nemusely být na škodu⁵⁶⁴. Jeden z rodičů povolil dceři i navštěvování tanečních hodin ve městě, ovšem za předpokladu, že se bude tanci učit vícero dívek a budou pod dozorem.⁵⁶⁵ Ve všech dopisech nakonec rodiče představenou ujistili o tom, že jsou naprosto spokojeni s výchovou svých dcer.⁵⁶⁶

Jak je vidět z vyplněných dotazníků a dopisů, většina z rodičů nechtěla nic měnit, vše mělo zůstat při starém. Ale objevili se mezi nimi i tací, kteří pro své dcery chtěli více či méně „svobody“ při jejich vlastním rozhodování.

⁵⁶³ Otec Jarmily Drtinové napsal ve svém dopise: „*Nemohu si představit, že by naše Jarmilka byla toho schopna. Dala-li snad skutečně svůj souhlas k řečeným reformním požadavkům, pak stalo se tak asi na nátlak ostatních družek. Leč neznaje základů věci, nechci se jí zastávat... Pochybyla-li skutečně, prosím, by jí bylo laskavě odpuštěno a vše zapomenuto.*“ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 100-101, dopis Antonína Drtiny, 18. 2. 1919.

⁵⁶⁴ Josef Kučera se domníval, že by bylo dobré „...*v něčem snad povolit někdy ulevi, - snad že jen mše sv: se sučastnit – a počasí mrazive když trva, i nejakou ulevu v něčem, bud teplou vodu ráno – podob: maličkosti;...*“ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 116, dopis Josefa Kučery, s. d

⁵⁶⁵ Jednalo se o Josefa Šotnera, který si uvědomoval, že příležitost naučit se tančit je na venkově omezená, a že „...*doba již to vyžaduje, že i ten tanec jest v životě potřebným.*“ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 128, dopis Josefa Šotnera, 14. 2. 1919.

⁵⁶⁶ Antonín Cheller například prosil ve svém dopise představenou, „...*aby veškerý spůsob jednání Vašeho i mé dcery udržován byl v tom směru, jakým byl předtím. Mně se úplně zamlová a shledáváme jej zcela dobrým.*“ Viktor Rauš pak svůj dopis ukončil se slovy: „*Prosím, aby dcera moje, jako až dosud, byla vzata v ochranu ústavu a aby uvolnění, o které by žádala, nevycházelo z mezi školskými zákony a domácím řádem konventu stanovených.*“ SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 104, dopis Antonína Chellera, 16. 2. 1919. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 125, dopis Viktora Rauše, 16. 2. 1919.

6 Závěr

Společenství sv. Voršily, které bylo na svém počátku stanoveno jako sekulární společenství, se do českých zemí dostalo již v podobě klasického řeholního řádu. Kontinuitu řádu sv. Voršily nenarušily ani josefínské restriktce, jak to lze sledovat u mnoha jiných řeholních řádů, naopak u voršilek došlo dokonce k posílení jejich vlivu. S postupem doby a vzhledem ke změnám a trendům ve společnosti zmizel rozdíl mezi vzděláváním dívek ze šlechtického a nešlechtického prostředí. Voršilské školy zůstaly sice po celou dobu konfesionálními a soukromými školami, ale většina z nich získala právo veřejnosti, a tak se staly součástí školského systému. Ve společnosti tvořily tedy školy voršilek fungující a žádanou alternativu k veřejnému školství.

O příchod voršilek do českých zemí se zasloužila Sibilla hraběnka Lamboy, která stála u zrodu pražského založení v roce 1655.

Samotný kutnohorský konvent byl pak založen na základě fundace z pražského kláštera v roce 1712. Na novém založení měly velký podíl, zejména finanční, právě jeho iniciátorky, sestry Eleonora a Maxmiliána hraběnky z Trauttmansdorfu. Řád sv. Voršily se zde postupně etabloval a jeho školský institut získával na oblíbenosti ze strany společnosti.

Dobrý zvuk voršilských škol přetrvával i v období první republiky. Voršilky v letech 1918 – 1938 provozovaly obecnou školu, měšťanskou školu, ženský učitelský ústav a školu ženských ručních prací. Kromě klášterních škol spravovaly voršilky ještě penzionát, který tvořil nedílnou součást školského institutu. Na příkladě učitelského ústavu jsem se pokusila rámcově nastínit, jak fungovala právě jedna z klášterních škol. Zaměřila jsem se zejména na přehled vyučovaných předmětů, tak i festivů konaných na učitelském ústavu, ale také například na pořádání školních výletů a exkurzí.

Je zřejmé, jak dokládají počty žákyň, které voršilský školský institut navštěvovaly, že vzdělání u voršilek neztrácelo na své žádanosti a oblíbenosti ani po vzniku republiky a s ní spojeným rozvojem veřejného a nekonfesionálního školství. Vždyť rodiče svěřovali své dcery do výchovy ženám, jako byly například M. M. Ludmila Petránková či M. M. Terezie Marešová.

Na rozdíl od života M. M. Terezie, který lze na základě archivního materiálu, i když se jedná o více méně formální pozůstatky, alespoň částečně zrekonstruovat, se zmapováním života M. M. Ludmily již to tak snadné není. Je až s podivem, že po tak významné osobnosti, jakou M. M. Ludmila Petránková bezpochyby byla, se nedochovalo více informací, které by

přibližovaly jak její osobní, tak i profesní život. Nabízí se zde otázka, zdali nedošlo v jejím případě k možné ztrátě informací, i když v tomto prostředí se vlastně nikdo o žádnou likvidaci informací cíleně nesnažil. Možná odpověď na tuto otázku by se pak mohla skrývat za osudem písemností po zrušení konventu v roce 1950. Právě tyto materiály byly soustředěny do sklepních prostor budovy konventu, kde došlo v průběhu let k jejich značnému poškození vlhkem. Po prozkoumání stavu archiválií klášterní proveniencí ve Státním archivu Praha, kam se dostaly v dubnu 1956, musely být vyřazeny materiály v rozsahu 35 kartonů.⁵⁶⁷

Vzhledem k dvanáctiletému působení M. M. Ludmily ve funkci provinciální představené jsem se také pokusila získat potřebné informace v pražském domě voršilek, který je zároveň sídlem Českomoravské provincie Římské unie řádu sv. Voršily. Ale ani tady, až na získání informace týkající se jejich nacionálií, jsem neuspěla. Na základě výše uvedeného zde mohu tedy pouze konstatovat, že působení M. M. Ludmily Petránkové nelze blížeji zmapovat.

Konvent se musel také postarat o finanční zajištění jak běžného chodu kláštera a kostela, tak i fungování školského institutu, včetně penzionátu. Potýkal se však po celé sledované období se značně nevyrovnaným rozpočtem jak konventním, tak školním. Školné se platilo pouze na učitelském ústavu, v jednoročním učebním kurzu či v nepovinných kurzech. Tržně se konvent mohl chovat jedině v případě penzionátu. Jelikož o vzdělávání ve voršilském školském institutu byl po celé sledované období zájem, penzionát se každoročně zaplnil natolik, že z poplatků za pobyt v něm mohl být hrazen jak celý jeho chod, tak i částečně konventní výdaje. Voršilky byly také závislé na financích ze státní podpory, ale ta zdaleka nedosahovala potřebné výše. Proto voršilkám v jejich tísnivé finanční situaci pomáhali zejména různí dobrodinci, ale také ony samy se pokoušely o zlepšení své situace například tím, že poskytovaly soukromé vyučovací hodiny.

Nedlouho po vzniku Československé republiky musely kutnohorské voršilky reagovat na změny ve společnosti, které s sebou přinesl konec první světové války. Po první světové válce se totiž začaly objevovat v Evropě protikatolické nálady, které se však projevovaly v různých zemích s různou intenzitou. Z nástupnických států Rakouska-Uherska zasáhla tato protikatolická vlna nejvíce právě české země. Katolická církev musela čelit útokům téměř všech liberálních a socialistických politických směrů, a ani prezident Masaryk se netajil se svými kritickými připomínkami vůči katolicismu. Na obranu římskokatolické církve se postavila především Československá strana lidová. Protivníkům katolicismu se podařilo záhy po vzniku republiky dosáhnout částečného úspěchu v laicizaci školství v rozsahu

⁵⁶⁷ ROUBÍČEK, Jan – ROUBÍČKOVÁ, Vlasta. *Klášter voršilek Kutná Hora 1709 – 1950*, archivní inventář. Praha 1969.

ministerského výnosu, kterým byla zrušena povinná účast žáků na náboženských úkonech. Právě nepřesné vyložení tohoto výnosu v klášterním školském institutu se stalo jednou z výtek nespokojených kandidátek III. ročníku voršilského učitelského ústavu. Tyto kandidátky učitelství měly totiž pocit, že jsou i nadále k pobožnostem nuceny. I když vzhledem k tomuto výnosu se mohly cítit v právu, musíme mít však také na mysli, že nespokojené dívky nenavštěvovaly jednu z veřejných škol, ale byly právě studentkami klášterního soukromého učitelského ústavu. Ovšem i za zněním dalších výtek a požadavků dívek lze spatřit zřejmý vliv liberálních myšlenek sekularizované prvorepublikové společnosti.

Představená kláštera však byla nucena řešit mnohem závažnější problém, který se týkal přímých snah socialistických poslankyň a poslanců a samotného města o zrušení či zestátnění klášterních škol, zejména klášterního učitelského ústavu. I po zdánlivém vítězství města, když se městské radě podařilo vynutit si na představené uzavření učitelského ústavu, vyšel z tohoto „boje“ nakonec posílen právě konvent, který se mohl opřít jak o svoji představenou, M. M. Ludmilu Petránkovou, tak i o politické představitele z řad Československé strany lidové. Ovšem nesmím zde také opomenout podporu, jaké se dostalo voršilkám ze strany rodičů. Vždyť bez jejich podpory a zájmu o výuku a výchovu na voršilském školském institutu by mohlo dojít k jeho uzavření i bez přičinění města.

Závěrem lze konstatovat, že i přes veškeré snahy protikatolicky smýšlejících odpůrců se nepodařilo kutnohorský konvent, zvláště pak jeho školy, v období první republiky vážněji ohrozit. Roční uzavření učitelského ústavu by se vzhledem k následujícímu zdárnému vývoji, alespoň v rámci sledovaného období, mohlo zdát jen jakousi epizodou nehrající vážnější roli. Neboť voršilky pokračovaly ve svém řádovém poslání nadále a s úspěchem za plné podpory té části společnosti, která nepochybovala o učitelském nadání řeholních sester a rozhodně si nemyslela, že by klášterní škola vychovávala z dětí „bídne charaktery“. Školy kutnohorských voršilek zůstaly tedy v období první republiky vyhledávanou a žádanou alternativou k veřejnému školství.

7 Seznam příloh

I. Obrázky

- Obrázek č. 1 – Původní projekt budovy konventu z roku 1733.
Fotogalerie Církevního gymnázia sv. Voršily Kutná Hora. [cit. 2010-11-22].
URL:<http://www.cgym-kh.cz/image/skolahistorie?img=g_o_skole/historie/01_plan_text.jpg>.

- Obrázek č. 2 – Půdorys budovy konventu – dnešní nedokončený stav.
VLČEK, Pavel – SOMMER, Petr – FOLTÝN, Dušan. Encyklopedie českých klášterů. Praha, 1997, s. 327. ISBN 80-85983-17-6.

- Obrázek č. 3 – 8 – Různé pohledy na budovu konventu.
Kutná Hora, informační portál. [cit. 2010-02-17].
URL:<<http://www.kutnahora.cz/index.php?cid=77&sec=3>>.
Fotogalerie Církevního gymnázia sv. Voršily Kutná Hora. [cit. 2010-11-22].
URL:<<http://www.cgym-kh.cz/s/o-skole>>.

- Obrázek č. 9 – Žákyně obecné školy ve školním roce 1934/1935.
Fotogalerie Církevního gymnázia sv. Voršily Kutná Hora. [cit. 2010-11-22].
URL:<http://www.cgym-kh.cz/image/skolahistorie?img=g_o_skole/historie/10a_v.jpg>.

- Obrázek č. 10 – Abiturientky učitelského ústavu v roce 1936.
Fotogalerie Církevního gymnázia sv. Voršily Kutná Hora. [cit. 2010-11-22].
URL:<<http://www.cgym-kh.cz/s/historie-skoly?imgfrom=10>>.

- Obrázek č. 11 – 12 – Fotografie RNDr. M. M. Terezie Marešové na cestovním pase.
Státní oblastní archiv v Praze, Klášter voršilek Kutná Hora 1709 – 1950, inv.č 217, kart. 67, osobní dokumenty RNDr. Marešové.

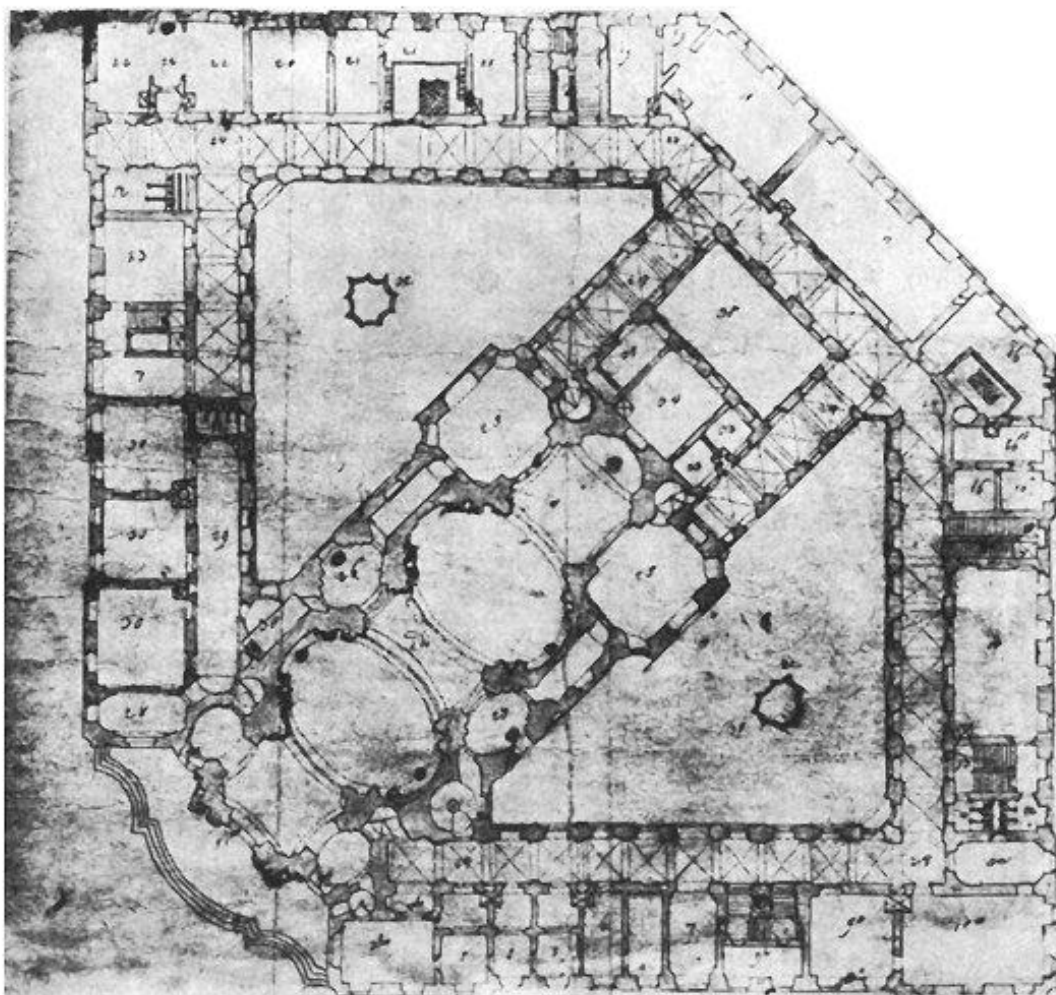
- Obrázek č. 13 – Pozvánka Spolku dobročinných paní na podílení oděvem chudých žaček klášterní školy.

Státní oblastní archiv v Praze, Klášter voršilek Kutná Hora 1709 – 1950, inv.č 188, kart. 38, spisy konventu 1926.

- Obrázek č. 14 – Pozvánka na „Pohádku o květu zapomnění“.
Státní oblastní archiv v Praze, Klášter voršilek Kutná Hora 1709 – 1950, inv.č 188, kart. 38, spisy konventu 1926.

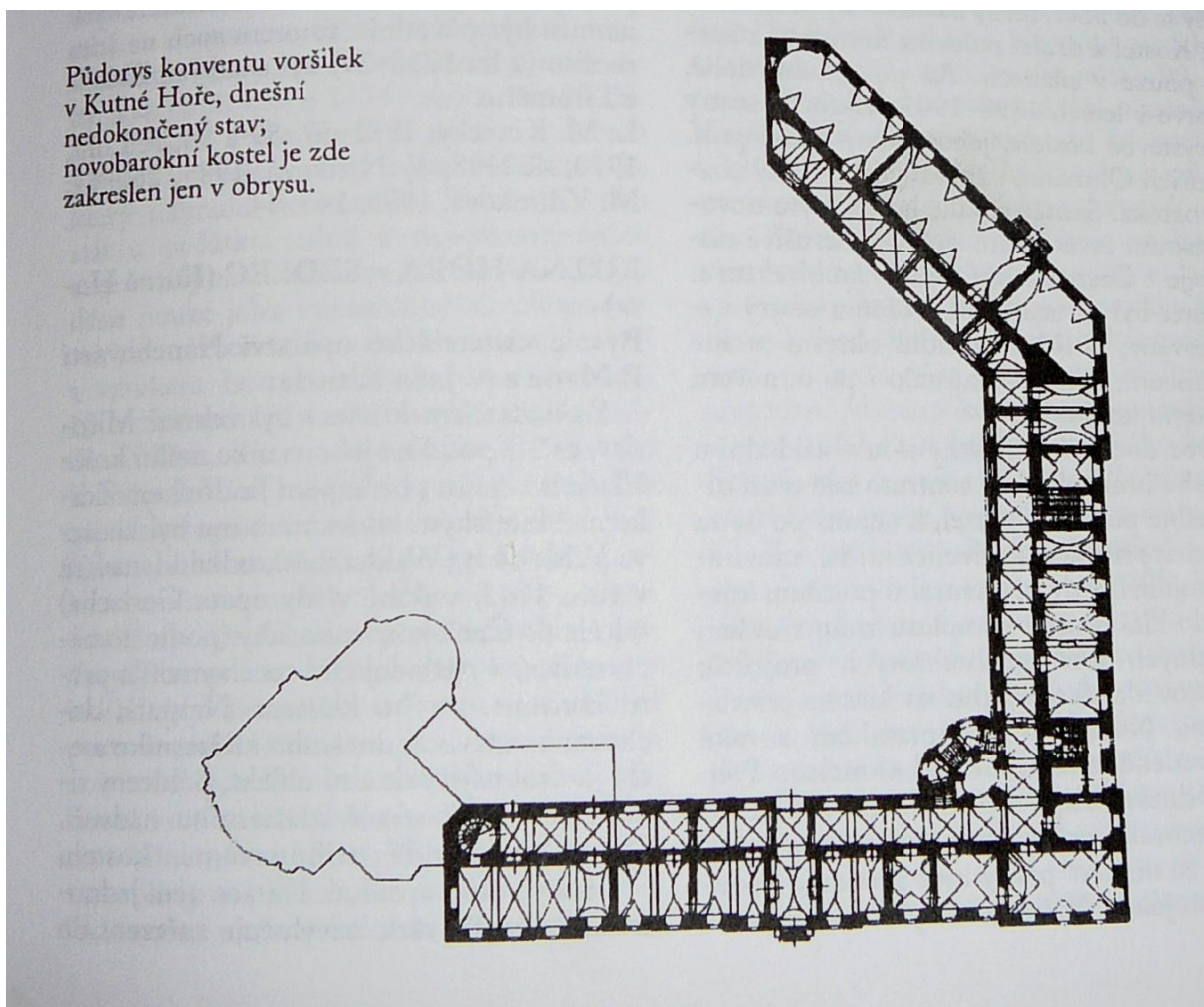
II. Tabulky

- Tabulka č. 1 - Přehled počtů žákyň na voršilské obecné škole v letech 1918 – 1938.
- Tabulka č. 2 - Přehled počtů žákyň na voršilské měšťanské škole v letech 1918 – 1938.
- Tabulka č. 3 - Přehled počtů dívek na voršilském ženském učitelském ústavu v letech 1918 – 1938.
- Tabulka č. 4 - Počet řádových a civilních učitelek na voršilské obecné škole v letech 1918 – 1938.
- Tabulka č. 5 - Počet řádových a civilních učitelek na voršilské měšťanské škole v letech 1918 – 1938.
- Tabulka č. 6 - Počet řádových a civilních učitelek na voršilském ženském učitelském ústavu v letech 1918 – 1938.

Obrázek č. 1 – Původní projekt budovy konventu z roku 1733.

Půdorys konventu voršilek
v Kutné Hoře, dnešní
nedokončený stav;
novobarokní kostel je zde
zakreslen jen v obrysu.

Obrázek č. 2 – Půdorys budovy konventu – dnešní nedokončený stav

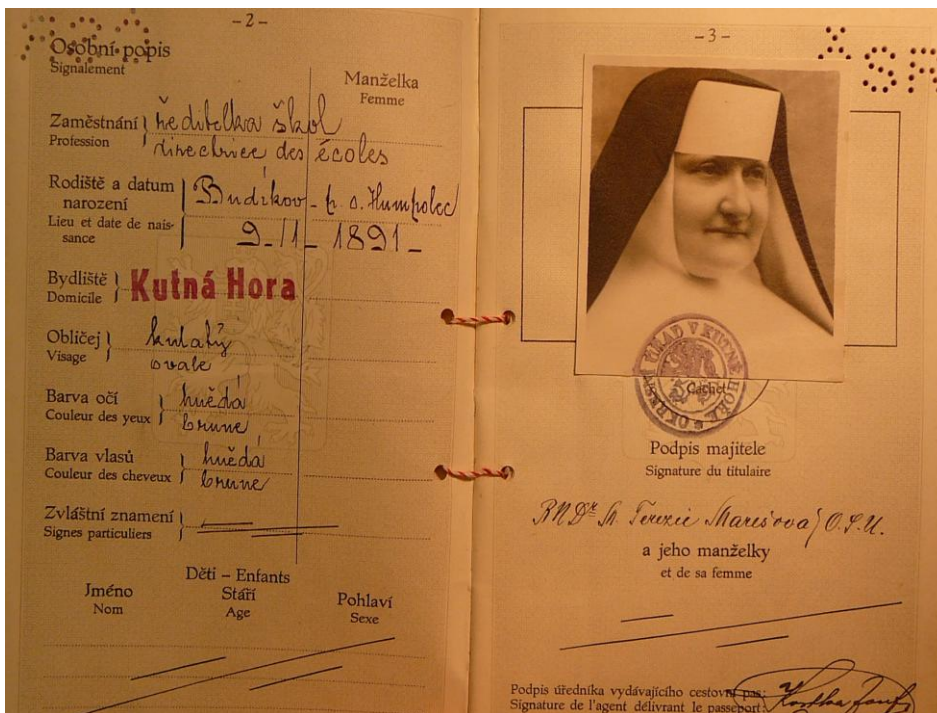
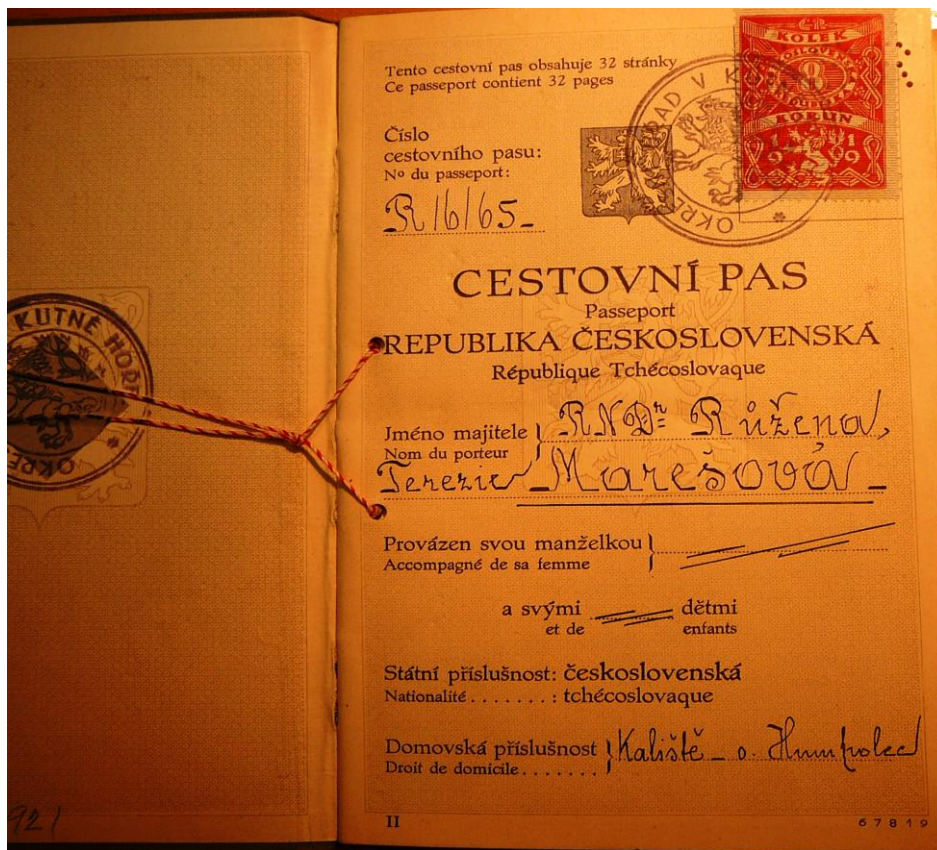
Obrázek č. 3 – 8 – Různé pohledy na budovu konventu.

Obrázek č. 9 – Žákyně obecné školy ve školním roce 1934/1935.

Obrázek č. 10 – Abiturientky učitelského ústavu v roce 1936.

Obrázek č. 11 – 12 – Fotografie RNDr. M. Terezie Marešové na cestovním pase.

Obrázek č. 13 – Pozvánka Spolku dobročinných paní na podílení oděvem chudých žáček klášterní školy.

Obrázek č. 14 – Pozvánka na „Pohádku o květu zapomnění“.

Tabulka č. 1 - Přehled počtů žáků na voršilské obecné škole v letech 1918 – 1938⁵⁶⁸

Školní rok/třída	I.	II.	III.	IV.	V.	Celkem
1918/1919	59	65	59	75	70	328
1919/1920	50	56	59	68	76	309
1920/1921	50	45	50	50	61	256
1921/1922	30	47	45	47	55	224
1922/1923	29	29	49	45	47	199
1923/1924	15	26	31	55	49	176
1924/1925	20	13	27	35	47	142
1925/1926	27	19	13	33	38	130
1926/1927	27	26	21	15	40	129
1927/1928	46	28	30	16	20	140
1928/1929	37	38	29	27	20	151
1929/1930	33	35	43	30	26	167
1930/1931	31	28	32	45	34	170
1931/1932	25	36	28	37	49	175
1932/1933	34	25	35	29	43	166
1933/1934	20	31	29	28	38	146
1934/1935	25	24	29	32	32	142
1935/1936	25	24	25	30	35	139
1936/1937	19	25	24	26	32	126
1937/1938	22	18	23	26	31	120
1938/1939	19	26	15	28	31	119
	643	664	696	777	874	3654

⁵⁶⁸ SOkA KH, Učitelství ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 – 1937. SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 57, kniha č. 57, Kronika měšťanské školy 1892 – 1925. SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 58, kniha č. 58, Kronika obecné a měšťanské školy 1925 – 1940.

Tabulka č. 2 - Přehled počtů zákyň na voršilské měšťanské škole v letech 1918 – 1938⁵⁶⁹

Školní rok/třída	I.	II.	III.	IV.	Celkem
1918/1919 ^{*)}	-	-	-	-	206
1919/1920 ^{**)}	80	68	65	22	235
1920/1921	75	75	54	14	218
1921/1922	67	73	58	40	238
1922/1923	68	62	55	18	203
1923/1924	52	62	66	40	220
1924/1925	57	55	59	21	192
1925/1926	57	55	53	40	205
1926/1927	41	57	54	26	178
1927/1928	37	44	55	30	166
1928/1929	25	30	39	37	131
1929/1930	31	20	29	25	105
1930/1931	43	25	19	17	104
1931/1932	53	40	26	29	148
1932/1933 ^{***)}	78	42	37	23	180
1933/1934 ^{****)}	67	57	40	33	197
1934/1935	79	58	54	29	220
1935/1936 ^{*****)}	60	60	41	65	226
1936/1937	60	51	47	34	192
1937/1938	57	49	45	49	200
1938/1939	54	50	42	40	186
	1141	1033	938	632	3950

⁵⁶⁹ SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 57, kniha č. 57, Kronika měšťanské školy 1892 – 1925. SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 58, kniha č. 58, Kronika obecné a měšťanské školy 1925 – 1940.

^{*)} Počet zákyň měšťanské školy v jednotlivých třídách nebyl v kronice měšťanské školy uveden. Celkový počet zákyň byl získán z výkazu za rok 1918. Ve školním roce 1918/1919 byla měšťanská škola ještě trojtřídní. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 175, výkaz za rok 1918, 13. 7. 1919.

^{**)} Ve školním roce 1919/1920 byl povolen Jednoroční učební kurz jako IV. třída měšťanské školy. SOA Praha, Voršilky KH, inv. č. 181, kart. 36, fol. 279, povolení jednoročního učebního kurzu, 5. 9. 1919.

^{***)} I. třída měšťanské školy byla rozdělena na dvě oddělení. Do I. A chodilo 39 zákyň, do I. B 39 zákyň. SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 58, kniha č. 58, Kronika obecné a měšťanské školy 1925 – 1940.

^{****)} I. třída měšťanské školy byla rozdělena na dvě oddělení. Do I. A chodilo 33 zákyň, do I. B 34 zákyň. SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 58, kniha č. 58, Kronika obecné a měšťanské školy 1925 – 1940.

^{*****)} IV. třída měšťanské školy byla rozdělena na dvě oddělení. Do IV. A chodilo 35 zákyň, do IV. B 30 zákyň. SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 58, kniha č. 58, Kronika obecné a měšťanské školy 1925 – 1940.

Tabulka č. 3 - Přehled počtů dívek na voršilském ženském učitelském ústavu v letech 1918 – 1938⁵⁷⁰

1918/1919	I. roč.	III. roč.	Celkem
Na začátku školního roku	43	40	83
Během šk. roku přistoupilo	0	0	0
Během šk. roku vystoupilo	0	1	1
Na konci školního roku	43	39	82

1919/1920^{*****)}	II. roč.	IV. roč.	Celkem
Na začátku školního roku	0	0	0
Během šk. roku přistoupilo	0	0	0
Během šk. roku vystoupilo	0	0	0
Na konci školního roku	0	0	0

1920/1921	I. roč.	Celkem
Na začátku školního roku	40	40
Během šk. roku přistoupilo	1	1
Během šk. roku vystoupilo	1	1
Na konci školního roku	40	40

1921/1922	II. roč.	Celkem
Na začátku školního roku	40	40
Během šk. roku přistoupilo	0	0
Během šk. roku vystoupilo	0	0
Na konci školního roku	40	40

1922/1923	I. roč.	III. roč.	Celkem
Na začátku školního roku	40	37	77
Během šk. roku přistoupilo	0	2	2
Během šk. roku vystoupilo	0	1	1
Na konci školního roku	40	38	78

⁵⁷⁰ SOkA KH, Učitelský ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 – 1937. SOkA KH, Učitelský ústav KH, inv. č. 54, kniha č. 54, Kronika školy 1937 – 1940.

^{*****)} Ve školním roce 1919/1920 nebyly zamýšlené ročníky, II. a IV., otevřeny. SOkA KH, Učitelský ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 – 1937.

1923/1924	II. roč.	IV. roč.	Celkem
Na začátku školního roku	39	38	77
Během šk. roku přistoupilo	0	0	0
Během šk. roku vystoupilo	2 ^{*****)}	2	4
Na konci školního roku	37	36	73

1924/1925	I. roč.	III. roč.	Celkem
Na začátku školního roku	30	37	67
Během šk. roku přistoupilo	1	0	1
Během šk. roku vystoupilo	1	0	1
Na konci školního roku	30	37	67

1925/1926	II. roč.	IV. roč.	Celkem
Na začátku školního roku	28	37	65
Během šk. roku přistoupilo	1	0	0
Během šk. roku vystoupilo	0	0	0
Na konci školního roku	29	37	66

1926/1927	I. roč.	III. roč.	Celkem
Na začátku školního roku	26	31	57
Během šk. roku přistoupilo	0	0	0
Během šk. roku vystoupilo	0	0	0
Na konci školního roku	26	31	57

1927/1928	II. roč.	IV. roč.	Celkem
Na začátku školního roku	30	31	61
Během šk. roku přistoupilo	0	0	0
Během šk. roku vystoupilo	0	0	0
Na konci školního roku	30	31	61

*****) „Před samým ukončením školního roku zemřela náhle raněna mrtvicí dne 25. června 1924 pilná a hodná žákyně II. ročníku Julie Drbohlavová.“ SOKA KH, Učitelství KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 – 1937.

1928/1929	I. roč.	III. roč.	Celkem
Na začátku školního roku	40	30	70
Během šk. roku přistoupilo	0	0	0
Během šk. roku vystoupilo	1	0	0
Na konci školního roku	39	30	69

1929/1930	II. roč.	IV. roč.	Celkem
Na začátku školního roku	38	30	68
Během šk. roku přistoupilo	1	0	0
Během šk. roku vystoupilo	0	0	0
Na konci školního roku	39	30	69

1930/1931	I. roč.	III. roč.	Celkem
Na začátku školního roku	40	38	78
Během šk. roku přistoupilo	0	0	0
Během šk. roku vystoupilo	0	0	0
Na konci školního roku	40	38	78

1931/1932	II. roč.	IV. roč.	Celkem
Na začátku školního roku	39	36	75
Během šk. roku přistoupilo	2	0	2
Během šk. roku vystoupilo	1	0	1
Na konci školního roku	40	36	76

1932/1933	I. roč.	III. roč.	Celkem
Na začátku školního roku	41	41	82
Během šk. roku přistoupilo	0	0	0
Během šk. roku vystoupilo	1	0	1
Na konci školního roku	40	41	81

1933/1934	II. roč.	IV. roč.	Celkem
Na začátku školního roku	40	41	81
Během šk. roku přistoupilo	0	0	0
Během šk. roku vystoupilo	0	0	0
Na konci školního roku	40	41	81

1934/1935	I. roč.	III. roč.	Celkem
Na začátku školního roku	41	38	79
Během šk. roku přistoupilo	0	0	0
Během šk. roku vystoupilo	1	0	1
Na konci školního roku	40	38	78

1935/1936	II. roč.	IV. roč.	Celkem
Na začátku školního roku	40	38	78
Během šk. roku přistoupilo	0	0	0
Během šk. roku vystoupilo	1	0	1
Na konci školního roku	39	38	77

1936/1937	I. roč.	III. roč.	Celkem
Na začátku školního roku	40	39	79
Během šk. roku přistoupilo	2	0	2
Během šk. roku vystoupilo	1	2	3
Na konci školního roku	41	37	78

1937/1938	II. roč.	IV. roč.	Celkem
Na začátku školního roku	39	37	76
Během šk. roku přistoupilo	0	0	0
Během šk. roku vystoupilo	1	0	1
Na konci školního roku	38	37	75

1938/1939	I. roč.	III. roč.	Celkem
Na začátku školního roku	40	38	78
Během šk. roku přistoupilo	0	0	0
Během šk. roku vystoupilo	5	1	6
Na konci školního roku	35	37	72

Během školních let 1918/1919 – 1938/1939 navštěvovalo tedy klášterní ženský učitelský ústav **1398** dívek.⁵⁷¹

⁵⁷¹ Pro výpočet celkové počtu dívek studujících na ženském učitelském ústavu byly použity počty žákyň na konci jednotlivých školních let.

Tabulka č. 4 - Počet řádových a civilních učitelek na voršilské obecné škole v letech 1918 - 1938⁵⁷²

Školní rok/učitelky	řádové učitelky	civilní učitelky	Celkem
1918/1919 ^{*****)}	-	-	-
1919/1920	5	0	5
1920/1921	4	2	6
1921/1922	3	3	6
1922/1923	3	3	5
1923/1924	4	4	8
1924/1925	3	3	6
1925/1926	3	3	6
1926/1927	3	3	6
1927/1928	3	2	5
1928/1929	3	4	7
1929/1930	4	2	6
1930/1931	5	2	7
1931/1932	6	0	6
1932/1933	6	0	6
1933/1934	8	0	8
1934/1935	7	0	7
1935/1936	6	0	6
1936/1937	5	1	6
1937/1938	5	2	7
1938/1939	4	1	5

⁵⁷² SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 57, kniha č. 57, Kronika měšťanské školy 1892 – 1925. SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 58, kniha č. 58, Kronika obecné a měšťanské školy 1925 – 1940.

^{*****)} Pro tento školní rok nebyly v kronice uvedeny učitelky vyučující na obecné škole. SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 57, kniha č. 57, Kronika měšťanské školy 1892 – 1925.

Tabulka č. 5 - Počet řádových a civilních učitelek na voršilské měšťanské škole v letech 1918 – 1938⁵⁷³

Školní rok/učitelky	řádové učitelky	civilní učitelky	Celkem
1918/1919	10	1	11
1919/1920	10	1	11
1920/1921	12	0	12
1921/1922	10	1	11
1922/1923	11	0	11
1923/1924	11	0	11
1924/1925	10	0	10
1925/1926	7	1	8
1926/1927	7	2	9
1927/1928	9	1	10
1928/1929	10	4	14
1929/1930	7	0	7
1930/1931	10	1	11
1931/1932	10	0	10
1932/1933	10	0	10
1933/1934	14	0	14
1934/1935	14	0	14
1935/1936	10	0	10
1936/1937	12	0	12
1937/1938	11	0	11
1938/1939	9	1	10

⁵⁷³ SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 57, kniha č. 57, Kronika měšťanské školy 1892 – 1925. SOkA KH, Klášterní školy KH, inv. č. 58, kniha č. 58, Kronika obecné a měšťanské školy 1925 – 1940.

Tabulka č. 6 - Počet řádových a civilních učitelek na voršilském ženském učitelském ústavu v letech 1918 - 1938⁵⁷⁴

Školní rok/učitelky	řádové učitelky	civilní učitelky	Celkem
1918/1919	13	1	14
1919/1920	0	0	0
1920/1921	4	0	4
1921/1922	4	0	4
1922/1923	8	0	8
1923/1924	5	0	5
1924/1925	5	0	5
1925/1926	5	0	5
1926/1927	6	0	6
1927/1928	5	0	5
1928/1929	7	0	7
1929/1930	5	0	5
1930/1931	6	0	6
1931/1932	5	0	5
1932/1933	6	0	6
1933/1934	6	0	6
1934/1935	6	0	6
1935/1936	5	0	5
1936/1937	6	0	6
1937/1938	5	0	5
1938/1939	6	0	6

⁵⁷⁴ SOkA KH, Učitelský ústav KH, inv. č. 53, kniha č. 53, Kronika školy 1908 – 1937. SOkA KH, Učitelský ústav KH, inv. č. 54, kniha č. 54, Kronika školy 1937 – 1940.

8 Seznam použitých informačních zdrojů

I. Nepublikované prameny

- Státní oblastní archiv v Praze, Klášter voršilek Kutná Hora 1709 – 1950, inv.č 180-201, kart. 35–43, spisy konventu 1918 – 1939.
- Státní oblastní archiv v Praze, Klášter voršilek Kutná Hora 1709 – 1950, inv.č 211, kart. 50, korespondence 1917 - 1923.
- Státní oblastní archiv v Praze, Klášter voršilek Kutná Hora 1709 – 1950, inv.č 217, kart. 67, osobní dokumenty RNDr. Marešové.
- Státní oblastní archiv v Praze, Klášter voršilek Kutná Hora 1709 – 1950, kniha č. 8, seznam řeholních sester chórových a laických 1772 – 1943.
- Státní okresní archiv Kutná Hora, Dívčí klášterní školy 1808 – 1949, inv. č. 57, kniha č. 57, kronika měšťanské školy 1892 – 1925.
- Státní okresní archiv Kutná Hora, Dívčí klášterní školy 1808 – 1949, inv. č. 58, kniha č. 58, kronika obecné a měšťanské školy 1925 – 1940.
- Státní okresní archiv Kutná Hora, Dívčí klášterní školy 1808 – 1949, inv. č. 53, kn. č. 53, kniha školních nařízení školy ženských ručních prací 1925 – 28.
- Státní okresní archiv Kutná Hora, Učitelství při klášteře sv. Voršily v Kutné Hoře, inv. č. 53, kniha č. 53, kronika školy 1908 – 1937.
- Státní okresní archiv Kutná Hora, Učitelství při klášteře sv. Voršily v Kutné Hoře, inv. č. 54, kniha č. 54, kronika školy 1937 – 1940.
- Státní okresní archiv Kutná Hora, Učitelství při klášteře sv. Voršily v Kutné Hoře, inv. č. 306, kart. 16, gratulace k 40. výročí trvání učitelského ústavu.
- Státní okresní archiv Kutná Hora, Okresní úřad Kutná Hora 1850 - 1945 (1951), inv.č. 130, kniha č. 130, rejstřík zbrojních pasů 1923 - 1930.
- Moravský zemský archiv v Brně, Voršilky Brno, inv. č. 93, kart. 30, školní katalogy 1921/1922.
- Českomoravská provincie Římské unie řádu sv. Voršily se sídlem v Praze, Seznam členek kláštera 1712 – 1945.

II. Literatura

- BAHENSKÁ, Marie. *Počátky emancipace žen v Čechách: Dívčí vzdělávání a ženské spolky v Praze v 19. století*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-241-4.
- BUREŠOVÁ, Jana. *Proměny společenského postavení českých žen v první polovině 20. století*. Olomouc, 2001. ISBN 80-244-0248-3.
- CONRAD, Anne. *Mit Klugheit, Mut und Zuversicht: Angela Merici und die Ursulinen*. Mainz, 1994. ISBN 3-7867-1760-5.
- *Dějepis kláštera Worssulinského na Horách Kutných*. Praha, 1843.
- FIALA, Petr et al. *Český politický katolicismus 1848 – 2005*. Brno, 2008. ISBN 978-80-7325-155-0.
- FOLTÝN, Dušan et al. *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-026-8.
- HRUDNÍKOVÁ, Mirjam. *Řeholní život v českých zemích: Řeholní řády a kongregace, sekulární instituty a společnosti apoštolského života v České republice*. Kostelní Vydří, 1997. ISBN 80-7192-222-6.
- KÁDNER, Otakar. *Vývoj a dnešní soustava školství*. Čtvrtý díl závěrečný. Praha, 1938.
- KOUCKÁ, Ivana – PAPAJÍK, David (ed.). *Politický katolicismus v nástupnických státech Rakousko–Uherské monarchie v letech 1918 – 1938*. Olomouc, 2001. ISBN 80-244-0372-2.
- *Krátký výtah z dějin konventu sv. Voršily v Kutné Hoře od roku 1712*. Kutná Hora, 1912.
- MACKOVÁ, Marie. *Voršilky v Čechách do roku 1918*. Pardubice, 2007. ISBN 978-80-7395-045-3.
- MACKOVÁ, Marie. Voršilky v Liberci 1895 – 1918. In: *Fontes Nissae VI.*, 2005. ISBN 80-7372-007-8.
- MALÍNSKÁ, Jana. *Do politiky prý žena nesmí – proč?: Vzdělání a postavení žen v české společnosti v 19. a na počátku 20. století*. Praha, 2005. ISBN 80-7277-295-3.
- MAREK, Pavel – HANUŠ, Jiří. *Osobnost v církvi a politice: čeští a slovenští křesťané ve 20. století*. Brno, 2006. ISBN 80-7325-097-7.
- MORKEŠ, František. *Devětkrát o českém školství*. Praha, 2004. ISBN 80-901461-6-3.
- MORKEŠ, František. *Učitelé a školy v proměnách času*. Plzeň, 1999. ISBN 80-7020-051-0.
- MORKEŠ, František – PÁNKOVÁ, Markéta. *Vzdělávání dívek v Čechách*. Praha, 2006. ISBN 80-86935-00-0.

- MUSILOVÁ, Dana. *Z ženského pohledu: poslankyně a senátorky Národního shromáždění Československé republiky 1918 – 1939*. České Budějovice, 2007. ISBN 978-80-86829-31-9.
- *Naše doba. Revue pro vědu, umění a život sociální*, 1900, roč. VII.
- *Nejdůležitější zákony o školství obecném spolu s učebnými osnovami pro Markrabství Moravské*. Vídeň, 1892.
- PEHR, Michal et al. *Cestami křesťanské politiky*. Praha, 2007. ISBN 978-80-86903-53-8.
- ROUBÍČEK, Jan – ROUBÍČKOVÁ, Vlasta. *Kláster voršilek Kutná Hora 1709 – 1950*, archivní inventář. Praha 1969.
- SCHAUBER, Vera – SCHINDLER, Hanns Michael. *Rok se svatými*. Kostelní Vydří, 1997. ISBN 80-7192-304-4.
- SVÁTEK, Josef. Organizace řeholních institucí v českých zemích a péče o jejich archivy. In *Zvláštní příloha k Sborníku archivních prací* 20, 1970, č. 2.
- ŠTROBLOVÁ, Helena – ALTOVÁ, Blanka (ed.). *Kutná Hora*. Praha, 2000. ISBN 80-7106-186-7.
- ŠTVERÁK, Vladimír – ČADSKÁ, Milada. *Stručný průvodce dějinami pedagogiky*. Praha, 1997. ISBN 80-7184-508-6.
- ŠVÁBENSKÝ, Mojmír. 1960. *Voršilky Brno 1695-1950*, archivní inventář. Brno, 1960.
- TINZOVÁ, Bohumila. Dějiny kláštera řádu sv. Voršily a jeho dívčích škol 1881 – 1948. In *Zapadlí vlastenci II*. Moravský Beroun, 2001. ISBN 80-86511-05-7.
- TRAPL, Miloš. Společnost a církev v českých zemích. In *Česko-slovenská ročenka 2006*. Brno, 2006. ISBN 80-210-4188-9.
- VÁŇOVÁ, Růžena – RÝDL, Karel – VALENTA, Josef. *Výchova a vzdělání v českých dějinách IV. – 1. svazek: Problematika vzdělávacích institucí a školských reforem (obecné školství – 1848 – 1939), (střední školství a učitelské vzdělání – 1914 – 1939)*. Praha, 1992.
- VLČEK, Pavel – SOMMER, Petr – FOLTÝN, Dušan. *Encyklopedie českých klášterů*. Praha, 1997. ISBN 80-85983-17-6.
- VOŠÁHLÍKOVÁ, Pavla – MARTÍNEK, Jiří et al. *Cesty k samostatnosti: Portréty žen v éře modernizace*. Praha, 2010. ISBN 978-80-7286-164-4.
- *40 let soukromého čl. ženského ústavu učitelského (s právem veřejnosti) v klášteře Voršilek v Kutné Hoře*. Kutná Hora, 1932.

III. Tisk

a) Státní okresní archiv Kutná Hora

- *Podvysocké listy: list politický a národohospodářský*. Č. 10, (únor 1920). Kutná Hora, 1920.
- *Posázavský kraj: týdeník československé Strany národně-socialistické pro Kutnou Horu a okolí*. Č. 18, (duben 1928). Kutná Hora, 1928.
- *Sociálně demokratické Podvysocko: časopis čsl. sociálně demokratické strany dělnické pro okres kutnohorský, uhlířskojanovický a čáslavský*. Č. 21, (duben 1928). Kutná Hora, 1928.
- *Voskův kraj: týdeník Československé soc.-demokratické strany dělnické pro okres Kutnohorský a Uhlířskojanovický*. Č. 29, (září 1919). Kutná Hora, 1919.
- *Voskův kraj: týdeník Československé soc.-demokratické strany dělnické pro okres Kutnohorský a Uhlířskojanovický*. Č. 30, (září 1919). Kutná Hora, 1919.
- *Voskův kraj: týdeník Československé soc.-demokratické strany dělnické pro okres Kutnohorský a Uhlířskojanovický*. Č. 36, (listopad 1919). Kutná Hora, 1919.
- *Voskův kraj: týdeník Československé soc.-demokratické strany dělnické pro okres Kutnohorský a Uhlířskojanovický*. Č. 40, (prosinec 1919). Kutná Hora, 1919.
- *Voskův kraj: pro okres Brandýsský – příloha Odboj*. Č. 11, (únor 1920). Brandýs nad Labem, 1920.

b) Státní oblastní archiv v Praze

- *Čech: politický týdeník katolický*. Č. 20, (leden 1930). Praha, 1930.
- *Lidové listy - příloha Žena a rodina*. Č. 21, (leden 1930). Praha, 1930.
- *Telegraf*. Č. 20, (leden 1930). Praha, 1930.
- *Pražský večerník*. Č. 21, (leden 1930). Praha, 1930.
- *La Semaine d'Averbode*. (únor 1930). Belgie, 1930.

IV. Internetové zdroje

- ČAPKA, František. *Dějiny zemí Koruny české v datech*. [cit. 2010-03-12].
URL:< <http://www.libri.cz/databaze/dejiny/text/t67.html#18500000>>.
- Encyklopedie dějin města Brna. [cit. 2010-08-11].
URL:<http://www.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=2720>.

- Fotogalerie Církevního gymnázia sv. Voršily Kutná Hora. [cit. 2010-11-22].
URL:<http://www.cgym-kh.cz/image/skolahistorie?img=g_o_skole/historie/01_plan_text.jpg>.
URL:<http://www.cgym-kh.cz/image/skolahistorie?img=g_o_skole/historie/10a_v.jpg>.
URL:<<http://www.cgym-kh.cz/s/o-skole>>.
URL:<[http:// http://www.cgym-kh.cz/s/historie-skoly?imgfrom=10](http://http://www.cgym-kh.cz/s/historie-skoly?imgfrom=10)>.
- Kutná Hora, informační portál. [cit. 2010-02-17].
URL:<<http://www.kutnahora.cz/index.php?cid=77&sec=3>>.
- *Sbírka zákonů a nařízení státu československého*, č. 252/1923. Senát Národního shromáždění R. Čs. r. 1934. [cit. 2010-04-22].
URL: <http://www.senat.cz/zajimavosti/tisky/3vo/tisky/T1371_00.htm>.
- *Sestry voršilky v Čechách – historie*. [cit. 2010-01-26].
URL: <<http://www.vorsilky.ic.cz/sestry-vorsilky-v-cechach---historie/>>.
- *Sestry voršilky v Čechách – současnost*. [cit. 2010-01-27].
URL: <[http:// www.vorsilky.ic.cz/sestry-vorsilky-v-cechach---soucasnost/](http://www.vorsilky.ic.cz/sestry-vorsilky-v-cechach---soucasnost/)>.
- Tisk 83. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-11].
URL:<[http:// www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0083_00htm](http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0083_00htm)>.
- Tisk 629. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-11].
URL:<[http:// www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0629_00htm](http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0629_00htm)>.
- Tisk 867. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-11].
URL:<[http:// www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0867_00htm](http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0867_00htm)>.
- Tisk 925. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-11].
URL:<[http:// www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0925_00htm](http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0925_00htm)>.
- Tisk 1036. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-11].
URL:<[http:// www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1036_00htm](http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1036_00htm)>.
- Tisk 1334. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-12].
URL:<[http:// www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1334_00htm](http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1334_00htm)>.
- Tisk 1418. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-12].
URL:<[http:// www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1418_00htm](http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t1418_00htm)>.
- Tisk 2524. Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna. [cit. 2010-08-12].
URL:<[http:// www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2524_00htm](http://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t2524_00htm)>.

9 Resumé

This diploma work is focused on the Ursulines monastery (friary of nuns on the grounds of the town of Kutna Hora) and its scholastic institute between the years of 1918 and 1938. There is also an insight into the history of the friary of Ursulines and we are also acquainted with the establishing requirements in 1712 and its further development.

This diploma work is divided into several fundamental chapters. The first chapter is focused on the foundation of the friary of St. Ursuline by Angela Merici in 1535 till its enlargement and incidence on the grounds of the Czech atmosphere.

The main focus of the second extensive chapter is on the Ursulines in Kutna Hora. The first part of the chapter is dealt with Ursulines coming to Kutna Hora their initial establishment there and their development towards the era of the First Republic. The other part of the chapter I try to be focused on the development of the friary itself between the above mentioned period of the years of 1918 and 1938. I have tried to outline the economical upcountry of the convent its churchwork activities and to draw near two main figures of the friary.

The following chapter tries to outline the development of the girls' educational system and the chapter is supplemented by a subhead which main aim is to outline the educational system development in the area during the era of the independent Czech nation regarding on confession educational system. The rest of the chapter is concerned on the Kutna Hora educational system development from the establishing until the end of the year of 1938. The last chapter is devoted to the deconsecration of the First-Republic society in terms of Kutna Hora friery of Ursulines.

The first part of the chapter is a general survey into the dilemma of church conditions between the years of 1918 and 1938 in Czechoslovakia. There is a general introduction and then there are two subheads inspired by a struggle of convent in terms of maintainance of the scholar institute and to maintain the influence of the liberal thoughts on the pupils of the monastery scholar institution.

The essentiality of this diploma work is to give an insight onto a clasical women friery and the liberal deconsecrated society of the First Republic.

I would also be grateful whether this diploma work could enlarge the research of Ursulines friery activity on the grounds of Bohemia after the year of 1918.